

LIFE Nature and Biodiversity

TECHNICAL APPLICATION FORMS

Part A – administrative information

LIFE 2015

FOR ADMINISTRATION USE ONLY

LIFE15 NAT/PL/000819

LIFE Nature and Biodiversity project application

Language of the proposal:

Polski (pl)

Project title:

Osprey conservation in selected SPA Natura 2000 sites in Poland

Project acronym:

LIFEPandionPL

The project will be implemented in the following Member State(s) and Region(s) or other countries:

Poland
Warminsko-Mazurskie
Lubuskie
Zachodniopomorskie
Wielkopolskie
Pomorskie

Expected start date: 01/10/2016

Expected end date: 30/06/2020

LIST OF BENEFICIARIES

Name of the **coordinating** beneficiary: Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Name of the associated beneficiary: Komitet Ochrony Orłów

LIST OF CO-FINANCERS

Name of the co-financer: Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

PROJECT BUDGET AND REQUESTED EU FUNDING

Total project budget: 1,373,484 Euro

Total eligible project budget: 1,373,484 Euro

EU financial contribution requested: 824,090 Euro (= 60.00% of total eligible budget)

SECTOR

Nature

Coordinating Beneficiary Profile Information

Legal Name	Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych		
Short Name	DGLP	Legal Status	
VAT No	525-001-09-09	Public body	X
Legal Registration		Private commercial	
Registration Date	28/06/1924	Private non- commercial	
Pic Number			
Legal entity is SME	☐		
Employee number			

Legal address of the Coordinating Beneficiary

Street Name and No	Grójecka 127		
Post Code	02-124	PO Box	
Town / City	Warszawa		
Member State	Poland		

Coordinating Beneficiary contact person information

Title	Mr.	Function	Specjalista
Surname	Porebski		
First Name	Łukasz		
E-mail address	lukasz.porebski@lasy.gov.pl		
Department /	Wydział Ochrony Przyrody		
Street Name and No	Grójecka 127		
Post Code	02-124	PO Box	
Town / City	Warszawa		
Member State	Poland		
Telephone No	225898297	Fax No	225898100

Website of the Coordinating Beneficiary

Website	http://www.lasy.gov.pl
----------------	---

Brief description of the Coordinating Beneficiary's activities and experience in the area of the

Podstawę prawną działania Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych stanowi Ustawa z 28.09.1991 o lasach. DGLP sprawuje zarząd nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa na powierzchni ogółem 7,6 mln ha (78,4% ogółu powierzchni leśnej, co stanowi blisko 20% powierzchni kraju). W ramach tego zarządu prowadzi gospodarkę leśną, gospodaruje gruntami i innymi nieruchomościami oraz ruchomościami związanymi z gospodarką leśną, a także prowadzi ewidencję majątku Skarbu Państwa.

Lasy Państwowe prowadzą działania z zakresu ochrony przyrody i różnorodności biologicznej w ramach sprawowania zarządu nad lasami państwowymi. Ustawa o lasach nakłada na nią obowiązek m.in. powszechnej ochrony lasów i trwałości ich utrzymania. DGLP prowadzi również wieloletnie działania związane z promocją zrównoważonej gospodarki leśnej, w tym sposobów i metod ochrony ekosystemu leśnego. Lasy Państwowe wielokrotnie angażowały się realizację podobnych działań związanych z ochroną ptaków drapieżnych. Na terenach Lasów Państwowych prowadzone są na mniejszą skalę działania planowane w projekcie takie jak: montaż gniazd na drzewach, monitoring zasiedlenia stanowisk. Lasy Państwowe prowadzą również od kilku lat kampanie edukacyjne z wykorzystaniem transmisją obrazu z kamer zamontowanych przy gniazdach bielików, a od roku również przy gnieździe rybołówów. Doświadczenia zdobyte w trakcie realizacji tych działań zostały wykorzystane w trakcie przygotowania projektu ochrony rybołowa. Dodatkowo DGLP zrealizowała dwa projekty kampanii edukacyjnych dotyczących wzrostu świadomości społeczeństwa o zagrożeniu pożarowym w lasach.

LIFE08 INF/PL/000523: Ogień w lesie a przyroda

LIFE09 INF/PL/000275: Ogień w lesie a przyroda II

Zarówno realizacja projektów LIFE jak i dotychczasowe działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej wskazują na bardzo dobre przygotowanie beneficjenta do realizacji projektu "Ochrona rybołowa Pandion haliaetus na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce"

COORDINATING BENEFICIARY DECLARATION

The undersigned hereby certifies that:

1. The specific actions listed in this proposal do not and will not receive aid from the European Structural and Investment Funds or other European Union funding programmes. In the event that any such funding will be made available after the submission of the proposal or during the implementation of the project, my organisation will immediately inform the Contracting Authority.
2. My organisation Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych has not been served with bankruptcy orders, nor has it received a formal summons from creditors. My organisation is not in any of the situations listed in Articles 106(1) and 107 of Council Regulation No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the Union (OJ L298 of 26.10.2012).
3. My organisation (which is legally registered in the European Union) will contribute 133,911.00€ to the project. My organisation will participate in the implementation of the following actions: A2, C1, C3, C4, C5, C6, C7, D1, D2, D3, D4, E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E10, F1, F2, F3, F4, F5. The estimated total cost of my organisation's part in the implementation of the project is 978,208.00 €.
4. My organisation will conclude with the associated beneficiaries and co-financers any agreements necessary for the completion of the work, provided these do not infringe on their obligations, as stated in the grant agreement with the Contracting Authority. Such agreements will be based on the model proposed by the Contracting Authority. They will describe clearly the tasks to be performed by each associated beneficiary and define the financial arrangements.
5. I commit to comply with all relevant eligibility criteria, as defined in the LIFE Multiannual Work Programme 2014-2017 and the LIFE Call for Proposals including the LIFE Guidelines for Applicants.

I am legally authorised to sign this statement on behalf of my organisation.

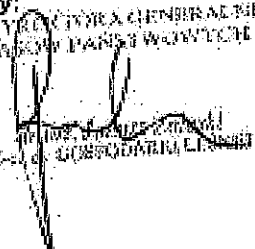
I have read in full the Model LIFE Grant Agreement with Special and General Conditions and the Financial Guidelines (provided with the LIFE application files).

I certify to the best of my knowledge that the statements made in this proposal are true and the information provided is correct.

At Warszawa on 6.10.2015

Signature of the Coordinating Beneficiary:

Name(s) and status of signatory:

DR. JACEK CYRKA, GENERAL MENEDŻER
LASÓW PAŃSTWOWYCH

DR. JACEK CYRKA, GENERAL MENEDŻER
LASÓW PAŃSTWOWYCH

* When this form is completed, please print, sign, scan and upload it in eProposal

ASSOCIATED BENEFICIARY PROFILE

Associated Beneficiary profile information										
Legal Name	Komitet Ochrony Orłów									
Short Name	KOO	Legal Status								
VAT No	7391191774	<table border="1"> <tr> <td>Public body</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Private commercial</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Private non- commercial</td> <td>☒</td> </tr> </table>			Public body	☐	Private commercial	☐	Private non- commercial	☒
Public body	☐									
Private commercial	☐									
Private non- commercial	☒									
Legal Registration	510195641									
Registration Date										
Pic Number										
Legal entity is SME	☐									
Employee number										
Legal address of Associated Beneficiary										
Street Name and No	Niepodległości 53/55		PO Box							
Post Code	10-044	Town/City	Olsztyn							
Member State or other Country	Poland									
Website of Associated Beneficiary										
Website	http://www.koo.org.pl									
Brief description of the Associated Beneficiary's activities and experience in the area of the										
Komitet Ochrony Orłów jest zarejestrowanym stowarzyszeniem pod nazwą "Komitet Ochrony Orłów" działającym na podstawie statutu. Siedzibą władz Komitetu jest miasto Olsztyn. Stowarzyszenie jest zarejestrowane na czas nieokreślony i posiada osobowość prawną. Celem Komitetu jest ochrona zasobów przyrodniczych Rzeczypospolitej Polskiej, bioróżnorodności gatunkowej, siedliskowej i krajobrazowej, a w szczególności: 1. Stała rejestracja stanu liczebnego i rozmieszczenia przestrzennego poszczególnych gatunków ptaków drapieżnych oraz określanie ich wymagań siedliskowych i pokarmowych. 2. Monitoring efektywności rozrodu wraz z określeniem roli poszczególnych czynników warunkujących poziom uzyskiwanej produktywności lęgów. 3. Opracowanie i dążenie do bieżącej nowelizacji zasad ochrony prawnej ptaków drapieżnych oraz stała kontrola terenowa przestrzegania istniejących przepisów. Czynne przeciwstawianie się aktom zabijania ptaków drapieżnych oraz wszelkim aktom wandalizmu skierowanym przeciwko nim. 4. Organizowanie różnych form aktywnej ochrony ptaków drapieżnych. Powyższe cele realizowane są m.in. poprzez działania i projekty. Do najważniejszych projektów realizowanych przez KOO zaliczamy: "Bubobory w Lasach Państwowych" projekt nr POIS.05.04.00-00-008/08 finansowany był z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. KOO pełnił rolę wsparcia merytorycznego. Projekt obejmował m.in. 1. Szkolenia teoretyczne i terenowe, 2. Budowę sztucznych gniazd dla puchaczy, 3. Inicjację ogólnopolskiego leśnego monitoringu populacji puchacza i innych rzadkich gatunków sów leśnych w Polsce, 4. Działalność edukacyjną i promocyjno-wydawniczą. Państwowy Monitoring Ptaków- na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska KOO prowadzi stały monitoring populacji rybołowa w Polsce. Ponadto w projekcie LIFE08 NAT/PL/000510 „Ochrona populacji orlika grubodziobego Aquila clanga w Polsce: przygotowanie Krajowej Strategii Ochrony Gatunku” KOO pełnił rolę wsparcia merytorycznego.										

ASSOCIATED BENEFICIARY DECLARATION and MANDATE

I, the undersigned, Dariusz Anderwald (1), representing, Komitet Ochrony Orłów KOO, Private non-commercial, 510195641, Niepodległości 53/55, Olsztyn, 10-044, Poland, VAT number 7391191774, hereinafter referred to as "the associated beneficiary", for the purposes of the signature and the implementation of the grant agreement Osprey conservation in selected areas SPA Natura 2000 sites in Poland with the Contracting Authority (hereinafter referred to as "the grant agreement") hereby:

1. Mandate Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych (DGLP), Public body, 000115772, Grójecka 127, Warszawa, 02-124, Poland, VAT number 525-001-09-09, represented by Adam Wasiak (hereinafter referred to as "the coordinating beneficiary") to sign in my name and on my behalf the grant agreement and its possible subsequent amendments with the Contracting Authority.
2. Mandate the coordinating beneficiary to act on behalf of the associated beneficiary in compliance with the grant agreement.

I hereby confirm that the associated beneficiary accepts all terms and conditions of the grant agreement and, in particular, all provisions affecting the coordinating beneficiary and the associated beneficiaries. In particular, I acknowledge that, by virtue of this mandate, the coordinating beneficiary alone is entitled to receive funds from the Contracting Authority and distribute the amounts corresponding to the associated beneficiary's participation in the action.

I hereby accept that the associated beneficiary will do everything in its power to help the coordinating beneficiary fulfil its obligations under the grant agreement, and in particular, to provide to the coordinating beneficiary, on its request, whatever documents or information may be required.

I hereby declare that the associated beneficiary agrees that the provisions of the grant agreement, including this mandate, shall take precedence over any other agreement between the associated beneficiary and the coordinating beneficiary which may have an effect on the implementation of the grant agreement.

I furthermore certify that:

1. The associated beneficiary has not been served with bankruptcy orders, nor has it received a formal summons from creditors. My organisation is not in any of the situations listed in Articles 106(1) and 107 of Council Regulation No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the Union (OJ L298 of 26.10.2012).
2. The associated beneficiary will contribute 23,841 € to the project. My organisation will participate in the implementation of the following actions: A1, A2, C2, C3, D2, F1. The estimated total cost of my organisation's part in the implementation of the project is 395,276 €.
3. The associated beneficiary will conclude with the coordinating beneficiary an agreement necessary for the completion of the work, provided this does not infringe on our obligations, as stated in the grant agreement with the Contracting Authority. This agreement will be based on the model proposed by the Contracting Authority. It will describe clearly the tasks to be performed by my organisation and define the financial arrangements.
4. I commit to comply with all relevant eligibility criteria, as defined in the LIFE Multiannual Work Programme 2014-2017 and the LIFE Call for Proposals including the LIFE Guidelines for Applicants.

This declaration and mandate shall be annexed to the grant agreement and shall form an integral part thereof.

I am legally authorised to sign this statement on behalf of my organisation. I have read in full the Model LIFE Grant Agreement with Special and General Conditions and the Financial Guidelines (provided with the LIFE application files). I certify to the best of my knowledge that the statements made in this proposal are true and the information provided is correct.

At Olsztyn on 01.07.2015 r.

Signature of the Associated Beneficiary:

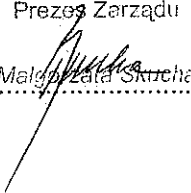
KOMITET OCHRONY ORŁÓW
PULZIS

Name(s) and status/function of signatory:

Dariusz Anderwald

1. Forename and surname of the legal representative of the future associated beneficiary signing this mandate
2. When the form is completed, please print, sign, scan and upload it in eProposal

CO-FINANCER PROFILE AND COMMITMENT FORM

Legal Name and full address on the co-financer			
Legal Name	NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ		
Street Name and No	Konstruktorska 3A	PO Box	
Post Code	02-673	Town/City	Warszawa
Member State or other Country	Poland		
Financial commitment			
We will contribute the following amount to the project:	391,642 Euro		
Status of the financial commitment			
Confirmed	☐		
To be confirmed	☒		
Comments			
Dotyczy projektu pn.: Ochrona rybołówstwa Pandion haliaetus na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce. Wnioskodawca: Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych NFOŚiGW informuje o możliwości obniżenia wysokości dofinansowania ze środków NFOŚiGW w przypadku, gdy ostateczna weryfikacja wniosku wykaże, że dofinansowanie to spełnia przesłanki wymienione w art. 107 ust 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dotyczącym pomocy publicznej, a także w przypadku obniżenia wartości kosztów kwalifikowany w toku oceny wniosku przez KE.			
Signature of the authorised person			
At	Warszawa	on	2015-08-27
Signature of the Co-financer:		Prezes Zarządu Małgorzata Skucha	
Name(s) and status of signatory:			

* When the form is completed, please print, sign, scan and upload it in eProposal

OTHER PROPOSALS SUBMITTED FOR EUROPEAN UNION FUNDING

Please answer each of the following questions:

- Have you or any of your associated beneficiaries already benefited from previous LIFE cofinancing? (please cite LIFE project reference number, title, year, amount of the co-financing, duration, name(s) of coordinating beneficiary and/or partners involved):

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych była beneficjentem koordynującym dwóch projektów mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa o zagrożeniu pożarami lasów.

1. LIFE08 INF/PL/000523 „Ogień w lesie a przyroda – podniesienie świadomości mieszkańców terenów wiejskich o zagrożeniu pożarami lasów”

Budżet projektu:

Całkowity budżet projektu wynosi: **1 987 381 EURO**

Wsparcie finansowe Unii Europejskiej: **889 544 EURO**

Środki NFOŚiGW: **894 400 EURO**

Środki własne LP: **203 437 EURO**

Czas trwania projektu: 01.01.2010 – 31.12.2012

2. LIFE09 INF/PL/000275 „Ogień w lesie a przyroda II – drugi etap kampanii informującej społeczeństwo o zagrożeniu pożarowym w lasach”

Budżet Projektu:

Całkowity budżet projektu wynosi: **1 500 377 EURO**

Wsparcie finansowe Unii Europejskiej : **750 188 EURO**

Środki NFOŚiGW: **605 973 EURO**

Środki własne LP: **144 216 EURO**

Czas trwania projektu: 01.01.2010 – 31.03.2013

Ponadto Komitet Ochrony Orłów pełnił rolę wsparcia merytorycznego dla projektu LIFE08 NAT/PL/000510 „Ochrona populacji orlika grubodziobego *Aquila clanga* w Polsce: przygotowanie Krajowej Strategii Ochrony Gatunku” KOO pełnił rolę wsparcia merytorycznego, niemniej jednak nie był współbeneficjentem tego projektu.

- Have you or any of the associated beneficiaries submitted any actions related directly or indirectly to this project to other European Union funding programmes? To whom? When and with what results?

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych oraz Komitet Ochrony Orłów nie występowały o dofinansowanie zadań związanych bezpośrednio ani pośrednio z niniejszym projektem z innych instrumentów finansowych Unii Europejskiej.

- For those actions which fall within the eligibility criteria for financing through other European Union funding programmes, **please explain in full detail** why you consider that those actions are better suited to financing through LIFE and are therefore included in the current project:

W ramach naszego projektu zaplanowane zostały również działania edukacyjne i komunikacyjne skierowane do dzieci i młodzieży oraz spotkania i szkolenia z udziałem ekspertów międzynarodowych wobec których, istnieje potencjalna możliwość finansowania w ramach PO Wiedza Edukacja Rozwój

oraz w Regionalnych Programach Operacyjnych na lata 2014-2020. Niemniej jednak zakres naszego projektu wykracza poza ramy powyższych programów a realizacja ww. działań poza projektem nie byłaby efektywna kosztowo i czasowo. Ponadto przewidywalny efekt ekologiczny nie byłby możliwy do osiągnięcia z uwagi na brak synergii. Aby podkreślić zasadność zaplanowanych działań edukacyjnych oraz szkoleń do sfinansowania w ramach LIFE dokonano szczegółowej analizy potencjalnie dostępnych funduszy.

1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko finansuje działania związane z ochroną przyrody i ochroną środowiska jednakże w II osi priorytetowej, w której przewidziane są środki na ochronę przyrody nie planowane są nabory w tym zakresie w 2015 roku. W związku z tym nie ma możliwości na uzyskanie obecnie dofinansowania.
2. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój finansuje działania szkoleniowe i edukacyjne, jednakże profil działań finansowanych z tego programu odbiega od założeń naszego projektu. W Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój dofinansowanie dotyczy głównie działań podnoszących umiejętności i kwalifikacje zawodowe społeczeństwa natomiast nasz projekt ma na celu oprócz działań ochrony czynnej podnoszenie świadomości społecznej w zakresie ekologii rybołówstwa i ochrony przyrody, co nie przekłada się bezpośrednio na kwalifikacje zawodowe i z tego powodu nie wpisuje się w priorytety.
3. Wśród priorytetów dofinansowania znajdujących się w Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO) znajdują się częściowo działania związane edukacją w zakresie ochrony przyrody i ochroną środowiska. Podstawowym ograniczeniem uniemożliwiającym ubieganie się o dofinansowanie z tego źródła jest regionalny charakter dofinansowania, który zwykle nie wykracza poza zasięg jednego województwa. Podsumowując, po przeanalizowaniu różnych źródeł dofinansowania dostępnych w Polsce nie znajdujemy innego niż LIFE instrumentu finansowego umożliwiającego współfinansowanie naszego projektu. Większość funduszy nie pozwala na finansowanie planowanych przez nas działań w sposób kompleksowy a rozdzielenie zakresu rzeczowego na mniejsze działania stanowiłoby duże ryzyko dla osiągnięcia efektów ekologicznych.

LIFE Nature & Biodiversity 2015 - A8

DECLARATION OF SUPPORT FROM THE COMPETENT AUTHORITY

Optional: in addition to the support of the necessary competent authorities as described in the guidelines for applicants, this form may also be used to indicate any other support to the project by important stakeholder bodies, administrative bodies or individuals that may be concerned by the project.

Name and legal status:

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

Full address:

ul. Wawelska 52/54

00-922 Warszawa

Tel: +48225792900 Fax: +48225792127 E-mail: kancelaria@gdos.gov.pl

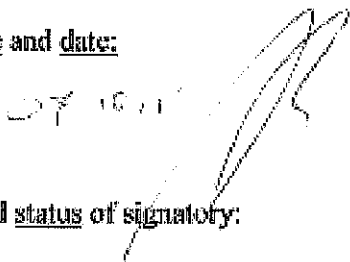
Contact person (name and function):

Łukasz Rejt, naczelnik Wydziału ds Planowania Ochrony, Departament Zarządzania Zasobami Przyrody

Please specify whether, why and how you will support this project:

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska pozytywnie ocenia założenia oraz działania zaplanowanych w ramach projektu "Ochrona rybołowa *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000". Biorąc pod uwagę skrajnie niską liczebność populacji rybołowa w Polsce konieczne jest podjęcie kompleksowych i szeroko zakrojonych działań na rzecz ratowania tego rzadkiego gatunku. Z tego powodu np. działania polegające na montażu sztucznych platform lęgowych, ograniczaniu dostępu do gniazd, monitorowaniu stanowisk rybołowa, a przede wszystkim działania edukacyjne skierowane głównie do właścicieli stawów hodowlanych i dzierżawców obwodów rybackich, mogą znacząco wspomóc proces restytucji gatunku.

Signature and date:

Name and status of signatory:

Michał Kielsznia, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

LIFE15 NAT/PL/000819

TECHNICAL APPLICATION FORMS

**Part B - technical summary and overall
context of the project**

SUMMARY DESCRIPTION OF THE PROJECT (Max. 3 pages; to be completed in English)**Project title:**

Osprey conservation in selected SPA Natura 2000 sites in Poland

Project objectives:

The aim of the project is to stop the decrease of the osprey population in Poland and lead to an increase in the number of this species. The project concentrates on activities conducted in forests, where the ospreys nest most commonly, as well as on lakes and ponds, which constitute their feeding grounds. The goal of the project will be implemented through the realisation of the following stages:

- Identification of osprey stands and factors constituting a threat to osprey on all the stands in Poland located within the SPA Natura 2000 areas, together with an analysis of factors limiting the occurrence of osprey within the SPA Natura 2000 areas.
- Ensuring special protection to all known stands by creating a network of nest and stand caretakers.
- Covering 15 osprey over a period of 3 years by satellite monitoring.
- Restoration of osprey stands by constructing 232 nests on trees and 50 nests on high voltage poles..
- Increasing the feeding grounds within the SPA Natura 2000 areas in Poland and improving the knowledge of persons managing lakes and ponds.
- Initiating close international co-operation to profit from the knowledge and experiences of Germany, Sweden, Finland and Scotland, as well to transfer the best practices to Lithuania. The organisation of two international conferences and three workshops conducted by foreign experts in order to increase the knowledge of foreign best practices in osprey protection..
- Elaborating guidelines for co-operation between institutions in order to detect or prevent wild life crimes.
- Elaborating guidelines for sustainable fisheries in regions where ospreys live and hunt.
- Elaborating guidelines for osprey protection in Central Europe.
- Increasing social awareness of the presence and biology of the osprey in Poland through the organisation of competitions for children, specialist training and a media campaign, promoting the project and osprey protection.

As result of the activities implemented the osprey population at the end of the project should increase by 20% in relations to the number of those birds in 2014.

Actions and means involved:**Activities and measures planned**

1. Conducting a detailed analysis of osprey stands, separately for contemporary, historical and potential stands.
2. Installation of artificial nests on trees and installation of platforms on poles.

The construction of artificial nests is a cheap and tested methods of helping especially endangered species, such as the osprey (Anderwald 2002, 2006). The installation of artificial platforms for the osprey is a method commonly used in Europe for the protection of this species.

3. Improvement of located feeding grounds of the osprey through an increased stocking of lakes and ponds. After conducting an analysis of the fish fauna on the identified osprey feeding grounds and additional stocking will be performed, using appropriate fish species.

4. Creating a network of local caretakers of osprey stands. Each caretaker will be working for the project as a volunteer. As an incentive and indirect recompense ornithological workshops will be organised for the stand caretakers, during which they will obtain knowledge about the osprey and other birds of prey.

5. Fish fauna monitoring. Evaluation of the condition of feeding grounds in the neighbourhood of osprey stands is of key importance for the determination of the attractiveness of the given area for this

species.

6. Osprey monitoring using GPS tracking unit and trail camera.

Until now in Poland there were conducted no investigations allowing to determine the flight routes of ospreys nesting on the territory of Poland.

7. Conducting training sessions and meetings with international experts.

In the project international experts will conduct trainings so as to establish a closer international co-operation.

8. Organising workshops for owners and managers of lakes and ponds.

Meetings will be conducted with the owners of commercial fish ponds and lake managers in the vicinity of which osprey stands have been identified..

9. Education and communication activities directed at children and young people.

In order to increase the knowledge of children and young people an all Poland competition about the osprey will be organised for elementary and secondary schools.

10. Organising consultations between institutions in order to elaborate guidelines for procedures in case of wild life crime related to the osprey or other endangered species..

11. Organising two press conferences in order to increase the interest of media in the project implementation and to increase the common knowledge about the osprey.

Expected results (outputs and quantified achievements):

1. Elaboration of guidelines for the protection of the osprey in Poland and guidelines for the protection of this species in Central Europe. Guidelines elaborated during meetings and consultations will be forwarded to local and international institutions and organisations responsible for the protection of osprey.

2. Installation of 50 nests on high voltage poles and 232 nests on trees.

132 nests will be installed on trees in the vicinity of current or historical osprey stands and a 100 nests on trees near poles on which platforms will be installed..

3. Determination of the requirements of the feeding grounds in the region of osprey habitation by way of a detailed monitoring of lakes and ponds, as well as analysis of the documents of fishing enterprises.

4. Mapping the migration routes for osprey through the installation of GPS/GSM tracking unit

5. Organising three competitions during the World Osprey Week. About 1500 children will be covered by education activities and will participate in the competition organised.

6. Organisation of 6 workshops for the fishing community and elaboration of guidelines for a sustainable fishing economy in regions inhabited by osprey.

7. Organisation of meetings for the elaboration of guidelines for preventing Wild Life Crimes. Elaboration of procedures aiming at prevention of poaching endangered species.

Is your project significantly climate-related?

Yes ☐ No ☒

Not applicable. The activities planned in the project do not affect the climate change.

The proposal addresses the following project topic(s):

- Projects aimed at improving the conservation status of habitat types in Natura 2000 sites or species (including bird species) of Community Interest, provided, their status is not "favourable/secure and not declining" or "unknown" according to the most recent overall assessments that Member States have provided at the relevant geographic level according to Article 17 of the Habitats Directive or to the most recent assessments according to Article 12 Birds Directive and EU-level bird assessments.

- Projects for improving the conservation status of habitat types or species of Community Interest (including bird species), the actions of which correspond to the actions identified in the relevant national or EU-level species or habitat action plans

Reasons why the proposal falls under the selected project topic(s):

The project relates to a species which is insufficiently protected and its population shows a decreasing tendency. It is compatible with the LIFE regulation described in Article 3 point. 1a - "stopping and reversing the decrease of biological diversity, including assistance to the Natura 2000 network and aims at the protection of a species from Annex I of the Birds Directive. In the Polish Red List of Animals (2001) this species is marked as VU - species threatened by extinction. In accordance with the regulation of October 7, 2014 about the protection of animal species the osprey is under strict protection and requires active protection. Currently in Poland the osprey is a very rare species, highly endangered. Retaining its stable population requires initiation of emergency actions, far beyond simple reactive protection. The osprey is one of the most rare nesting birds of prey in Poland. This species is placed in Annex II to the Bonn Convention and in Annex II to the Washington Convention (CITES).

The osprey is a species covered by what is known as "action plans" Due to the uncertain situation of this species in Europe an ACTION PLAN FOR OSPREYS IN EUROPE AND THE MEDITERRANEAN REGION" has been elaborated, the draft of which was presented during the 34th meeting of the Standing Committee, December 2-5, 2014, in Strasbourg. The strategy has been prepared by Mr. Roy Denis, who has been co-operating in the elaboration of the present project.

The project is directly related to the assumptions of the Strategy for Energy Safety and the Environment (activity 13: "Restoring/retaining the required condition of habitat and species protection" and activity 14: "Adaptation of a multi-function forest economy to the changing conditions of species and habitat protection"). The project is also directly related to the assumptions of the "Programme for the protection and sustainable usage of biological diversity" together with the Action Plan for the years 2014-2020. The project will be of key importance for the realization of Action B.II. "Strengthening Biological Diversity through sustainable management in forest economy" and Action B. III. "Strengthening Biological Diversity through a sustainable management of fisheries economy". The realization of the project is related to the provisions of Chapter V. TRENDS and VISIONS 2020 "Programme for the protection and sustainable development of the utilization of biological diversity" together with the Action Plan for 2014-2020.

SUMMARY DESCRIPTION OF THE PROJECT (Max. 3 pages; to be completed in national language)**Project title:**

Osprey conservation in selected SPA Natura 2000 sites in Poland

Project objectives:

"Ochrona rybołowia *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce"

Celem projektu jest zatrzymanie spadku oraz uzyskanie wzrostu liczebności rybołowa na terenie Polski. Projekt skupia się na realizacji zadań prowadzonych na terenach leśnych, gdzie rybołowy najczęściej gniazdują, oraz akwenów wodnych, które stanowią jego bazę żerową. Cel projektu zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących etapów:

1. Identyfikacja stanowisk rybołowów i czynników stanowiących dla nich zagrożenie we wszystkich stanowiskach w Polsce położonych na obszarach Natura 2000 SPA, wraz z analizą czynników ograniczających występowanie rybołowów na obszarach sieci Natura 2000 SPA.
2. Objęcie specjalną ochroną wszystkich znanych stanowisk poprzez powołanie sieci opiekunów gniazd i stanowisk.
3. Objęcie monitoringiem satelitarnym 15 rybołowów łącznie w trakcie 3 lat.
4. Odtworzenie stanowisk rybołowów poprzez budowę nowych 232 gniazd na drzewnych oraz 50 gniazd na słupach wysokiego napięcia.
5. Zwiększenie bazy żerowej na ich łowiskach w obszarach Natura 2000 SPA w Polsce oraz wzrost wiedzy osób zarządzających jeziorami i stawami.
6. Zawiązanie ścisłej współpracy międzynarodowej poprzez wykorzystanie wiedzy i doświadczeń z Niemiec, Szwecji, Finlandii i Szkocji oraz transfer najlepszych praktyk na tereny Litwy. Organizacja dwóch konferencji międzynarodowych oraz 3 warsztatów prowadzonych przez ekspertów z zagranicy w celu zwiększenia wiedzy o najlepszych praktykach ochrony rybołowów zagranicą.
7. Wypracowanie wytycznych dotyczących współpracy międzyinstytucjonalnej w celu wykrywania lub zapobiegania przestępstwom na przyrodzie "Wild Life Crimes".
8. Wypracowanie wytycznych dla zrównoważonej gospodarki rybackiej w rejonach występowania rybołowa.
9. Wypracowanie wytycznych dotyczących ochrony rybołowa dla Europy Środkowej
10. Wzrost świadomości społeczeństwa na temat występowania i biologii rybołowów w Polsce poprzez realizację konkursów dla dzieci, szkolenia specjalistyczne oraz kampanię w mediach promującą realizację projektu oraz ochronę rybołowa.

Efektom realizowanych działań będzie osiągnięcie wzrostu populacji o 20% na końcu realizacji przedsięwzięcia w stosunku do liczebności w 2014 roku.

Actions and means involved:

Planowane działania i środki

1. Przeprowadzenie szczegółowej analizy stanowisk rybołowów w podziale na stanowiska współczesne, historyczne i potencjalne.
2. Montaż gniazd sztucznych na drzewach oraz montaż platform na słupach
Budowa sztucznych gniazd stanowi jedną z tanich i sprawdzonych metod pomocy szczególnie zagrożonym gatunkom, np. rybołomom (Anderwald 2002, 2006). Budowanie sztucznych platform dla rybołowa jest powszechnie stosowaną w Europie metodą ochrony tego gatunku.
3. Poprawa bazy żerowej rybołowów poprzez wzmożone zarybianie wód w zlokalizowanych łowiskach
Po przeprowadzonej analizie ichtiofauny zlokalizowanych łowisk rybołowów przeprowadzane będzie dodatkowe zarybianie odpowiednimi gatunkami ryb.
4. Utworzenie sieci lokalnych opiekunów stanowisk rybołowów
Każdy z opiekunów pracować będzie dla projektu na zasadach wolontariatu. W ramach zachęty i

pośredniego wynagrodzenia, dla opiekunów ostoi organizowane będą warsztaty ornitologiczne w trakcie, których uzyskają oni specjalistyczną wiedzę dotyczącą rybołówów i innych ptaków szponiastych.

5. Monitoring ichtiofauny

Ocena stanu bazy żerowej w akwenach położonych w sąsiedztwie stanowisk rybołowa jest kluczowym działaniem mającym na celu określenie atrakcyjności środowiska z punktu widzenia rybołówów

6. Monitoring rybołówów z użyciem loggerów i fotopułapek

Dotychczas nie prowadzono w Polsce badań pozwalających określić trasy przelotów rybołówów gniazdujących na terenie Polski.

7. Prowadzenie szkoleń i spotkań z udziałem ekspertów międzynarodowych

W projekcie przeprowadzone zostaną spotkania z udziałem ekspertów zagranicznych w celu nawiązania ściślejszej współpracy międzynarodowej.

8. Organizacja warsztatów dla właścicieli i zarządców obszarów wodnych

W trakcie realizacji działania przeprowadzone zostaną spotkania z właścicielami stawów hodowlanych oraz zarządcami jezior, w pobliżu których znajdują się stanowiska rybołówów.

9. Działania edukacyjne komunikacyjne skierowane do dzieci i młodzieży

W celu podniesienia wiedzy dzieci i młodzieży przeprowadzony zostanie ogólnopolski konkurs dla szkół podstawowych i gimnazjalnych z wiedzy o rybołowach.

10. Organizacja konsultacji międzyinstytucjonalnych w celu wypracowania wytycznych do postępowania w

przypadkach przestępstw popełnianych na rybołowach lub innych gatunkach zagrożonych.

11. W celu zwiększenia zainteresowania mediów realizacją projektu, wzrostu wiedzy społeczeństwa o rybołowie oraz realizowanych w projekcie działaniach zorganizowane zostaną dwie konferencje prasowe.

Expected results (outputs and quantified achievements):

1. Opracowanie wytycznych dla ochrony gatunku na terenie Polski oraz opracowanie wytycznych dla ochrony rybołowa na terenie Europy Środkowej, Wytyczne opracowane w trakcie spotkań i konsultacji zostaną przekazane do krajowych i zagranicznych instytucji i organizacji odpowiedzialnych za ochronę rybołówów.

2. Montaż 50 gniazd na słupach linii wysokiego napięcia oraz 232 gniazd na drzewach. Zamontowanych zostanie 132 gniazd na drzewach w pobliżu stanowisk współczesnych lub historycznych oraz 100 gniazd na drzewach przy słupach na których zostaną zamontowane platformy.

3. Określenie zapotrzebowania bazy żerowej w rejonie występowania rybołówów, poprzez przeprowadzony szczegółowy monitoring jezior i stawów oraz analizę operatów rybackich.

4. Uzyskanie przebiegu tras migracyjnych dla rybołówów w wyniku montażu loggerów gps.gsm

5. Przeprowadzenie 3 konkursów w ramach World Osprey Week. Objęcie działaniami edukacyjnymi ok. 1500 dzieci, które wezmą udział w organizowanym konkursie.

6. Organizacja 6 warsztatów dla środowiska rybackiego i wypracowanie wytycznych dla zrównoważonej

gospodarki rybackiej w rejonie występowania rybołówów.

7. Organizacja spotkań w celu przygotowania wytycznych Wild Life Crimes. Wypracowanie zasad prowadzenia działań zapobiegającym kłusownictwu na gatunkach zagrożonych.

Is your project significantly climate-related? Yes ☐ No ☒

Nie dotyczy. Działania zaplanowane w projekcie nie oddziałują na zmiany klimatu.

The proposal addresses the following project topic(s):

- Projects aimed at improving the conservation status of habitat types in Natura 2000 sites or species (including bird species) of Community Interest, provided, their status is not "favourable/secure and not declining" or "unknown" according to the most recent overall assessments that Member States have provided at the relevant geographic level according to Article 17 of the Habitats Directive or to the most recent assessments according to Article 12 Birds Directive and EU-level bird assessments.
- Projects for improving the conservation status of habitat types or species of Community Interest (including bird species), the actions of which correspond to the actions identified in the relevant national or EU-level species or habitat action plans

Reasons why the proposal falls under the selected project topic(s):

Projekt dotyczy gatunku, który jest w niezadowalającym stanie ochorny z tendencją spadkową populacji. Jest zgodny z celem ogólnym rozporządzenia LIFE określonym w Artykuł 3 pkt. 1a - "zatrzymanie i odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej, w tym wspieranie sieci Natura 2000. Projekt dotyczy ochrony gatunku z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (2001) gatunek ma status VU - gatunek narażony na wyginięcie. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem z dnia 7 października 2014 r. o ochronie gatunkowej zwierząt rybołów jest gatunkiem objętym ochroną ścisłą i wymaga ochrony czynnej. Obecnie w Polsce jest bardzo nielicznym gatunkiem, o wysokim statusie zagrożenia, dla którego utrzymanie stabilnej populacji wymaga podjęcia działań ratunkowych daleko wykraczających poza ochronę bierną. Rybołów jest jednym z najrzadszych lęgowych ptaków szponiastych w Polsce. Gatunek ten umieszczony jest w załączniku II konwencji z Bonn oraz w załączniku II konwencji Waszyngtońskiej (CITES).

Jest gatunkiem ujętym w tzw. "action plans" W związku z niepewną sytuacją tego gatunku w Europie, przygotowany został również plan ochrony rybołowa „ACTION PLAN FOR OSPREYS IN EUROPE AND THE MEDITERRANEAN REGION”, który w formie roboczej został przedstawiony na 34 spotkaniu Standing Committee w dniach 2-5 grudnia 2014 roku w Strasburgu. Autorem strategii jest Pan Roy Denis, z którym nawiązano współpracę w trakcie przygotowania realizacji projektu. Projekt wpisuje się bezpośrednio w założenia Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (działanie 13: Przywrócenie/utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków oraz działanie 14: Adaptacja wielofunkcyjnej gospodarki leśnej do zmieniających się warunków właściwego stanu ochrony siedlisk i gatunków). Projekt wpisuje się również bezpośrednio w założenia Programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2014-2020. Projekt będzie miał kluczowe znaczenie dla realizacji działania B.II. Wzmocnienie różnorodności biologicznej poprzez zrównoważone gospodarowanie w leśnictwie oraz B.III. Wsparcie różnorodności biologicznej poprzez zrównoważoną gospodarkę rybacką. Realizacja projektu wpisuje się bezpośrednio w zapisy rozdziału V. TRENDY I WIZJA 2020 Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz Plan działań na lata 2014-2020.

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry

Surface area (ha):

14,793.280

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB080005pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Omawiany obszar niemal dokładnie pokrywa się z siedliskowym obszarem Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLH 080002 obejmuje także znaczną część Pszczewskiego Parku Krajobrazowego, a także fragmenty obszarów chronionego krajobrazu: Miedzichowskiego, „Gorzycko”, „Zbąszyńska Dolina Obry” oraz „Pojezierze Sławskie, Pradolina Obry i Rynna Zbąszyńska”. W granicach obszaru znajdują się 4 rezerваты przyrody.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Obszar specjalnej ochrony ptaków Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLB080005 o powierzchni 14 793,3 ha to rozległe obniżenie pomiędzy Wielkopolską a Ziemią Lubuską, tzw. Bruzda Zbąszyńska, rozdzielająca Pojezierze Łagowskie od Pojezierza Poznańskiego. Ponad 30% powierzchni obszaru stanowią wody i powiązane z nimi siedliska takie jak: torfowiska, podmokłe łąki, bagna, szuwary oraz lasy łęgowe i bagienne. Obszar charakteryzuje się skomplikowanym układem hydrograficznym: Obrą wciną się w południkowo zorientowaną rynnę, przepływa przez szereg jezior, w tym największe Jez. Zbąszyńskie (742 ha). Jeziora dolin rz. Obry są płytkie (średnia głębokość 1-2 m), dość znacznie zeutrofizowane, otoczone rozległymi obszarami torfowisk niskich i przejściowych, a także lasami łęgowymi. W części północnej obszaru, znajduje się ciąg jezior nieco głębszych i mniej zeutrofizowanych. Lesistość obszaru jest duża, wynosi ok. 45%, z przeważającym udziałem lasów iglastych (borów sosnowych). W ostoi utrzymują się też rozległe połacie łąk i pastwisk. Zaludnienie w tym rejonie jest niewielkie, a w gospodarce dominuje leśnictwo, rolnictwo oraz ekstensywna hodowla ryb (Kondracki 2002, Jermaczek 2010).

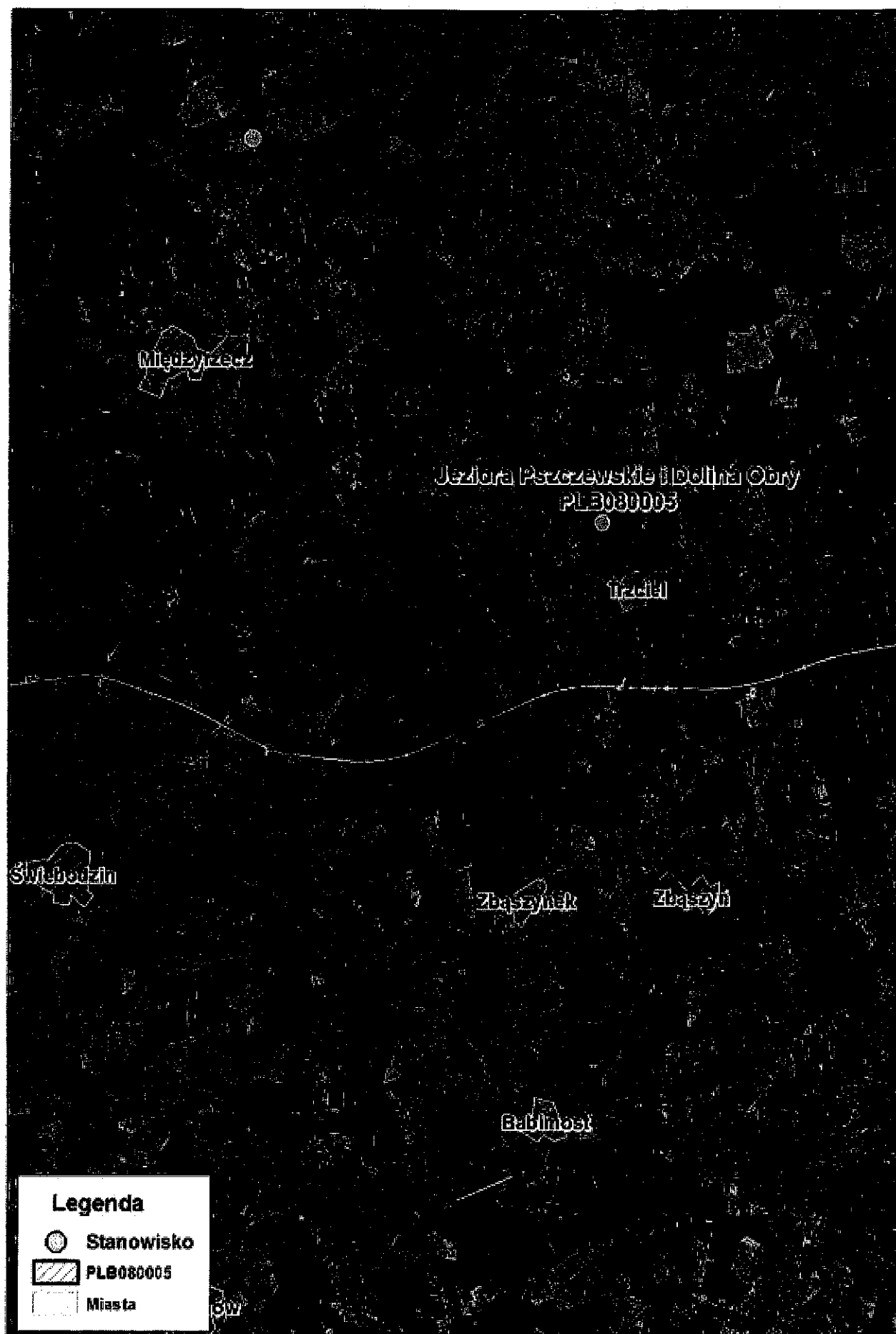
Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

A094 Rybołów Pandion haliaetus Ocena ogólna znaczenia obszaru dla ochrony gatunku: B, w tym: Ocena populacji: B, ptaki z populacji łęgowej rozmieszczone wyłącznie w północnej części ostoi w liczbie 1p. (Bielewicz M. 2013 – mat. w przyg.), co stanowi 3,22-3,57% populacji krajowej, szacowanej wg danych Chodkiewicz et al. 2012, na 28-31p. Ocena populacji kwalifikuje gatunek jako przedmiot ochrony obszaru, zgodnie z wytycznymi GDOŚ 2012.1 w zakresie przedziału $15\% \geq p > 2\%$ (ocena liczebności na poziomie "B"). Ocena stanu zachowania: B, w tym: stopień zachowania cech siedliska gatunku: II (elementy dobrze zachowane), w szczególności dotyczy to licznych i zróżnicowanych pod

względem powierzchni jezior oraz akwenów zagospodarowanych rybacko, stanowiących istotne żerowiska gatunku, przy jednocześnie wysokiej lesistości obszaru i obecności także zalesionych wysp i półwysp na jeziorach stanowiących dogodne miejsca gniazdowania. Izolacja: ocena C (populacja nieizolowana).

Obszar ważny w szczególności dla ochrony lęgowej i przelotnej populacji 13 gatunków ptaków, w tym 6 gatunków ujętych w załączniku I Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa tj: A021 bąka, A022 bączka, A060 podgorzałki, A073 kani czarnej, A081 błotniaka stawowego i A094 rybołowa (>0,5% pop. krajowej), a także 7 gatunków ptaków regularnie migrujących nie wymienionych w załączniku I ww. dyrektywy: A005 perkoza dwuczubego, A028 czapli siwej, A043 gęgawy, A067 gągoła, A391 kormorana (>0,5% pop. krajowej), a także A053 krzyżówki i A125 łyski (>1% pop. szlaku wędrówkowego), spełniających kryteria uznania ich za przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLB080005 (zgodnie z wytycznych GDOŚ wersja 2012.1). Poniżej zamieszczono szczegółowy wykaz gatunków wraz z wyczerpującym uzasadnieniem ich kwalifikacji do miana przedmiotów ochrony ww. obszaru Natura 2000.

Name of the picture: Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Pobrzeże Słowińskie

Surface area (ha):

21,819.430

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB220003pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Obszar Pobrzeże Słowińskie niemal dokładnie pokrywa się z obszarem lądowej części Słowińskiego Parku Narodowego, który jest chroniony również jako Słowiński Rezerwat Biosfery oraz Ostoja Ramsar, czyli Konwencji o obszarach wodnoblotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako siedlisko ptactwa wodnego. Obszar Pobrzeże Słowińskie zawiera się w obrębie siedliskowego obszaru Natura 2000 Ostoja Słowińska PLH220023, który obejmuje cały Słowiński Park Narodowy, łącznie z częścią morską.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Obszar chroni krajobraz i różnorodność form morfologicznych obserwowanych na Mierzei Gardneńsko-Łebskiej, w tym unikatowe barchany nadmorskie (do 40 m npm, wędrujące w tempie 3-10 m rocznie), dwa największe słonawe przymorskie jeziora: Łebsko (7140 ha, maks. gł. 6,3 m) oraz Gardno (2468 ha, maks. gł. 2,6 m) wraz z przylegającymi łakami, torfowiskami, lasami i borami bagiennymi. Łącznie, w skład obszaru wchodzi: główny kompleks Słowińskiego PN (wraz z włączonymi do parku w 2004 r. wodami morskimi), kompleks Rowokół i koryto rzeki Łupawy łączącej Rowokół z głównym kompleksem. W zagłębieniach międzywydmowych, zwanych polami deflacyjnymi, obserwowana jest pierwotna sukcesja roślinna, przebiegająca od inicjalnych zbiorowisk psamofilnych po bór bażynowy.

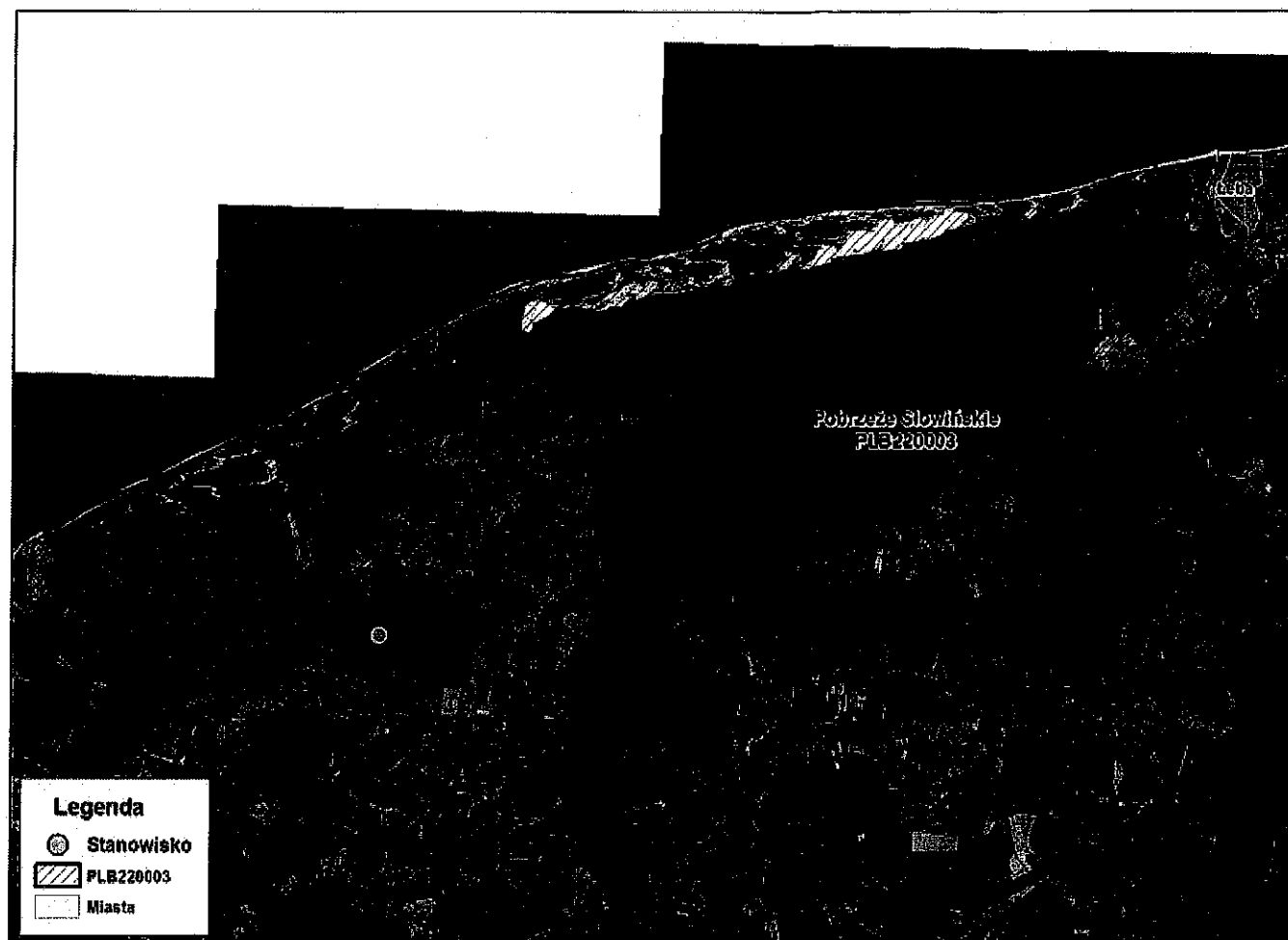
Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Jest to ważna ostoja ptasia o randze europejskiej E 09 (Słowiński PN). Obszar wpisany na listę obszarów Konwencji Ramsar; znajduje się też w obrębie Słowińskiego Rezerwatu Biosfery. Występuje co najmniej 25 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 15 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), orzeł przedni (PCK), rybołów (PCK), puchacz (PCK), biegus zmienny (schinzii) (PCK), sieweczka obrożna (PCK); w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje błotniak łąkowy, kormoran czarny. okresie wędrowek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrownego (C2 i C3) następujących gatunków ptaków: bielaczek (c. 2%), żuraw (>3%), gęś zbożowa (>4%) i nurogęś; w stosunkowo dużych zagęszczeniach (C7) występują gęś białoczelna i świstun.

Ostoja Słowińska jest ważną ostoją lęgową rzadkich gatunków ptaków drapieżnych, gniazduje tu bowiem 6 zagrożonych ptaków z tej grupy umieszczonych w polskiej Czerwonej Księdze zwierząt, łącznie ze skrajnie nielicznymi w kraju orłem przednim *Aquila chrysaetos* (do 1 pary lęgowej) i

rybołowem *Pandion haliaetus* (do 1 pary lęgowej).

Name of the picture: Pobrzerze Slowinskie

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Lasy Puszczy nad Drawą

Surface area (ha):

190,279.050

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB320016pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

W obrębie obszaru znajduje się w całości Drawieński Park Narodowy oraz fragmenty kilku obszarów chronionego krajobrazu: „Puszcza nad Drawą”, „Dominikowo-Niemeńsko”, „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”, „Choszczno-Drawsko”, „Rzeka Korytnica”, „Bierzwnik” i „Dolina Warty i Dolnej Noteci”. W granicach obszaru zawierają się 3 siedliskowe obszary Natura 2000 Uroczyska Puszczy Drawskiej, Lasy Bierzwnickie i Strzality koło Tucznia oraz 10 rezerwatów przyrody.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt realizowany będzie na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

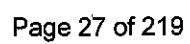
Obszar obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują bory sosnowe z domieszką brzozy, dębu i topoli. Zostały one znacznie przekształcone w wyniku prowadzenia gospodarki leśnej na tym terenie przez kilkadziesiąt lat. Jednakże pewne fragmenty lasów np. Melico-Fagetum, Luzulo pilosae - Fagetum zachowały swój naturalny charakter. W miejscach, gdzie teren jest pofalowany, wzgórza osiągają wysokość do 220 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie - 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest bystry prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Zachowaniu i utrzymaniu siedlisk cennych gatunków ptaków w Lasach Puszczy nad Drawą sprzyja słabe zaludnienie terenu i rozległość występujących tu kompleksów leśnych, a także różnorodność siedlisk związana z położonymi wśród lasów jeziorami, torfowiskami, łąkami i dolinami rzecznyymi oraz prowadzona na terenach nieleśnych ekstensywna gospodarka rolna.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Występuje co najmniej 38 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 14 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Lasy Puszczy nad Drawą są jedną z najważniejszych ostoi rzadkich gatunków ptaków na Pomorzu, w szczególności ptaków drapieżnych, ptaków wodno-błotnych i ptaków leśnych. Jest to najważniejsza w Polsce ostoja lęgowa rybołowa *Pandion haliaetus* (7-10 par lęgowych, ponad 10% ogólnokrajowej populacji lęgowej) oraz jedna z kilku głównych krajowych ostoi lęgowych bielika *Haliaeetus albicilla* (21-25 par lęgowych, ok. 5% ogólnokrajowej populacji lęgowej), trzmielajada *Pernis apivorus* (60-80 par lęgowych, ok. 4% ogólnokrajowej populacji lęgowej), puchacza *Bubo bubo* (9-14 par lęgowych, ok. 5% ogólnokrajowej populacji lęgowej), siniaka *Columba oenas* (300 par lęgowych, ok.

3% ogólnokrajowej populacji lęgowej) i muchołówki małej *Ficedula parva* (150–300 par lęgowych, ok. 3% ogólnokrajowej populacji).

W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej (C6) bielika (PCK) i puchacza (PCK), co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), orlik krzykliwy (PCK), lelek, muchołówka mała, rybitwa czarna, rybołów (PCK), trzmielojad i gągoł; w stosunkowo wysokich zagęszczeniach (C7) występują: bąk (PCK), dzięcioł czarny, lerka, zimorodek i żuraw. Jesienią liczebność wędrujących żurawi przekracza 1% populacji szlaku wędrówkowego (C2); w wysokim zagęszczeniu zimą (C2) występuje łabędź krzykliwy (do 150 osobników).

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza Barlinecka

Surface area (ha):

26,505.630

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB080001pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Omawiany obszar niemal dokładnie pokrywa się z siedliskowym obszarem Natura 2000 Ostoja Barlinecka PLH080071 (26 596,4 ha) oraz z obszarem Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego (23 982,91 ha). W granicach obszaru znalazły się fragmenty obszarów chronionego krajobrazu „Barlinek” i „Puszcza Barlinecka”, a także 5 rezerwatów przyrody: „Markowe Błota” (193,40 ha), „Buki Zdroiskie” (75,57 ha), „Dębina” (12,18 ha), „Rzeka Przyłęczek” (35,08 ha) i „Wilanów” (67,16 ha).

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Obszar Natura 2000 Puszcza Barlinecka obejmuje fragment rozległego kompleksu leśnego zwanego Puszcza Gorzowską. Leży na styku trzech mezoregionów: Równiny Gorzowskiej, Pojezierza Choszczeńskiego oraz Pojezierza Dobiegniewskiego (Kondracki 2002). Obszar ten charakteryzuje się dużą lesistością (ponad 90%). W jego granicach znajduje się niewiele terenów otwartych, głównie zajętych przez miejscowości i pola uprawne, ale lokalnie także przez większe kompleksy łąk. Puszcza Barlinecka bogata jest w wody. Znajduje się tutaj około 70 różnego rodzaju zbiorników wodnych, w tym 40 jezior. Największy zbiornik to Jez. Barlineckie (268 ha) oraz Jez. Dankowskie (107 ha). We wschodniej części Puszczy znajduje się wiele śródleśnych, niewielkich powierzchniowo stawów rybnych. Obszar przecinają liczne niewielkie cieki. Największe z nich to Santoczna, Przyłęg i Pełcz. W kilku miejscach na ciekach tych znajdują się piętrzenia i ruiny dawnych młynów. Puszcza Barlinecka charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem drzewostanów liściastych, w tym starodrzewi. W północno-zachodniej części ostoja znajduje się rozległy jednolity obszar starych dąbrów o powierzchni kilkuset hektarów. Pozostała część Puszczy to głównie mozaika borów, lasów mieszanych oraz charakterystycznych dla tego obszaru buczyn. W obniżeniach terenu oraz wzdłuż cieków zachowały się olsy oraz lasy łęgowe.

Puszcza Barlinecka jest ostoją lęgową ptaków leśnych i drapieżnych. Gniazduje tu 5 rzadkich gatunków drapieżników umieszczonych w Czerwonej Księdze, w tym skrajnie nieliczny w kraju rybołów Pandion haliaetus (co najmniej 1 para lęgowa). Jest to także jedno z ważniejszych w zachodniej części kraju miejsc gniazdowania gągoła Bucephala clangula (129-130 par, ok. 10% populacji krajowej), bielika Haliaeetus albicilla (5-9 par lęgowych, blisko 1% ogólnokrajowej populacji lęgowej) i puchacza Bubo bubo (1-4 par lęgowych, blisko 2% ogólnokrajowej populacji lęgowej).

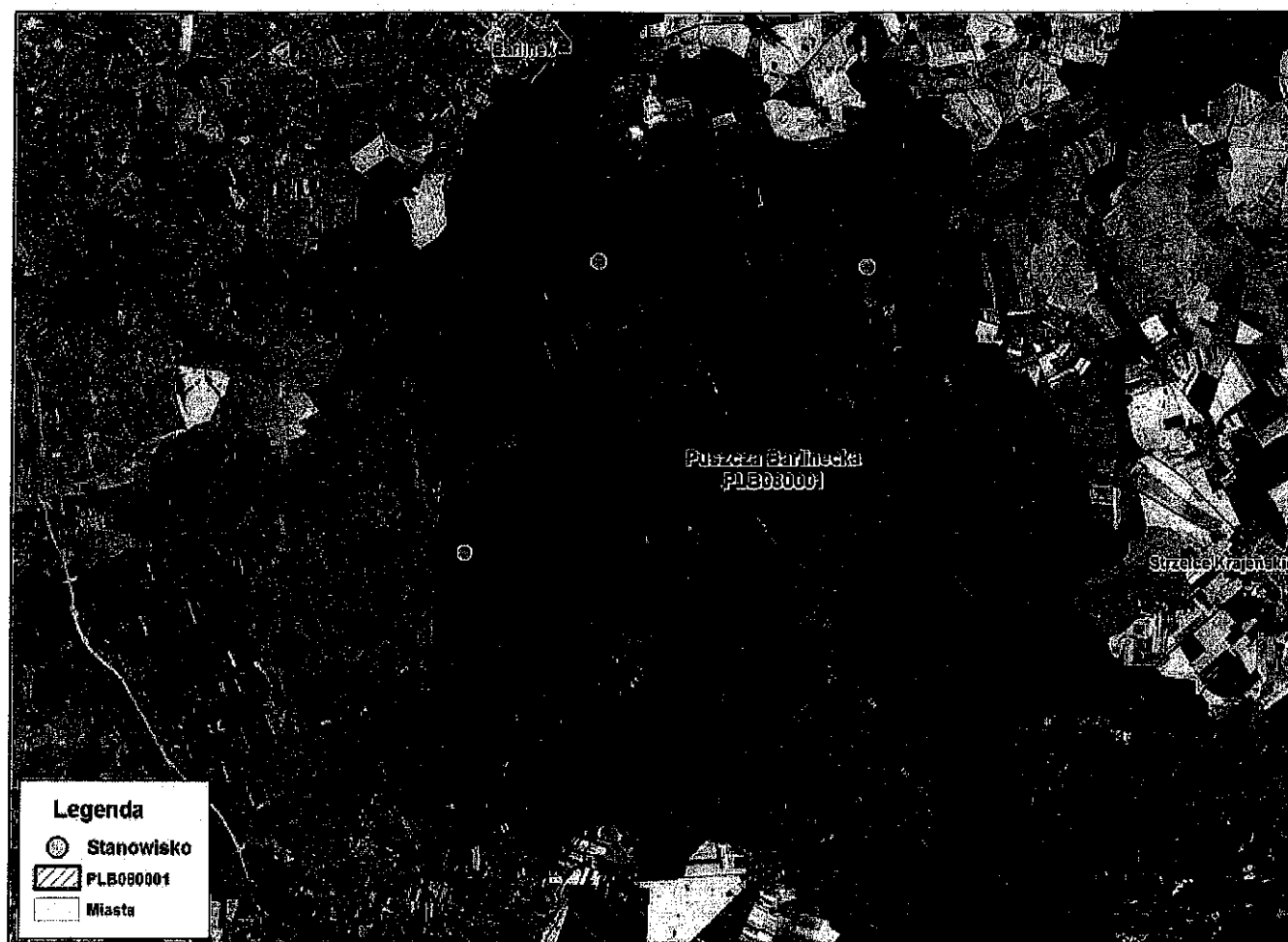
Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Na terenie obszaru specjalnej ochrony ptaków Puszcza Barlinecka PLB080001 stwierdzono 23 lęgowe gatunki z zał. I Dyrektywy Ptasiej. 12 gatunków (7 gatunków z zał. I Dyrektywy Ptasiej i 5 gatunków spoza tego załącznika) spełnia kryteria uznania ich za przedmioty ochrony (według wytycznych GDOŚ wersja 2012.1, Wylegała et al. 2012, dane KOO).

Wieloletnie zajęte stanowiska lęgowe na terenie nadleśnictwa Barlinek. Wg. danych KOO w latach 2010-2015 ptaki dorosłe we wszystkich gniazdach albo w pozycji wysiadującej albo z sukcesem lęgowym. Ostoja ta ma kluczowe znaczenie dla zachowania i dalszego rozwoju populacji rybołowa w Polsce zachodniej. Na obszarze PLB080001 znajdują się trzy stanowiska współczesne.

A094 Rybołów *Pandion haliaetus* Gatunek w Polsce skrajnie nieliczny i występujący lokalnie. W ostatnich latach obserwuje się spadek liczebności. W latach 2008-2011 liczebność wynosiła zaledwie 28-31 par (Chodkiewicz et al. 2012). Populacja: B. W obszarze Natura 2000 Puszcza Barlinecka gniazdują regularnie 1-2 pary, co stanowi około 3,0-7,1% populacji krajowej (Wylegała et al. 2012, dane KOO). Rybołów jest gatunkiem kwalifikującym dla zaledwie 8 obszarów Natura 2000 w Polsce (Wilk i in. 2010). Stan zachowania: C, w tym: stopień zachowania siedliska: III (silna presja wędkarska i związane z tym płoszenie ptaków, niewielka podaż drzew gniazdowych), możliwość odtworzenia: II (ograniczenie wędkowania na wybranych zbiornikach, budowa platform lęgowych). Izolacja: C (populacja nieizolowana).

Name of the picture: Puszcza Barlinecka

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza nad Gwdą

Surface area (ha):

77,678.900

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB300012pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

W granicach obszaru znalazła się znaczna część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy” i niewielki fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci” oraz 8 rezerwatów przyrody: „Dolina Rurzyca”, „Glinki”, „Golcowe Bagno”, „Wielki Bytyń”, „Diabli Skok”, „Kuznik”, „Smolary” i „Torfowisko Kaczory”, a także dwa siedliskowe obszary Natura 2000: Dolina Rurzyca PLH300017 i Jezioro Wielki Bytyń PLH320011 (2011,1 ha) oraz część obszaru Ostoja Piliska PLH300045.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

W przeważającej części jest to rozległy obszar sandrowy powstały w wyniku odwadniania łądolu w okresie stadiału pomorskiego. Jedynie w części południowej sandr przechodzi w ciągi czołowo morenowych wzgórz i pagórków oraz powierzchnie moreny dennej o niewielkich deniwelacjach. Najbardziej zauważalnymi elementami topografii są tu liczne rynny erozyjne i sieć dolin rzecznych głęboko wciętych w powierzchnie sandrowe i morenowe. Część pierwotnych zbiorników, zarówno rynnowych, jak i wytopiskowych, przekształciła się w różnego rodzaju torfowiska. Obszar Puszczy nad Gwdą to rozległy kompleks leśny (bory sosnowe (suche, świeże i mieszane), a na dnie i zboczach dolin - lasy liściaste i mieszane). Rzeźba terenu jest pogłębiona, silnie urozmaicona. Wokół jezior (głównie eutroficznych, ale również dystroficznych z cennymi gatunkami i zbiorowiskami roślinnymi) o powierzchni od kilku do kilkudziesięciu ha, utrzymują się rozległe torfowiska niskie, przejściowe i wysokie oraz tereny podmokłe. Często jest występowanie dobrze wykształconych rozległych kompleksów źródłiskowych ze specyficzną szatą roślinną. Największą rzeką Obszaru jest Gwda, prawy dopływ Noteci. Gwda jest zasilana przez kilkanaście niewielkich dopływów, najważniejsze to: Rurzyca, Piława i Płynica (o charakterze "pstrągowym"). W obrębie ostoi znajdują się także połacie łąk kośnych; pola orne mają niewielki udział powierzchniowy. Na terenie ostoi zachowały się umocnienia Wału Pomorskiego z lat 1934-1945 (Nadarzyce, Szwecja, Jastrowie) - potencjalne zimowiska nietoperzy.

Lasy ostoi rozczłonowane są terenami rolnymi: polami uprawnymi oraz łąkami i pastwiskami. W części są to bory sosnowe - suche, świeże i mieszane, sporadycznie bory bagienne, jednak przeważają tu sztuczne drzewostany sosnowe na siedliskach lasów liściastych lub mieszanych, często także na gruntach porolnych. W wielu miejscach tendencje do renaturyzacji tego typu drzewostanów przejawiają się w sposób wyraźny w postaci znacznej dynamiki samoistnie pojawiających się podrostów gatunków liściastych. Lasy liściaste reprezentowane są przez kilka typów zbiorowisk. Niewielkie powierzchnie zajmują buczyny, zarówno żyzne, jak i kwaśne z licznymi oczkami wytopiskowymi w okolicach Wałcza (Bukowina). W dolinach rzecznych i na ich obrzeżach zdarzają się niewielkie powierzchnie grądów typu atlantyckiego. Niewielkie są także fragmenty dąbrów. Nieco większą powierzchnię zajmują skupione w dolinach rzecznych, na obrzeżach jezior i w sąsiedztwie torfowisk łągi olszowo - jesionowe, olsy źródłiskowe i zarośla wierzbowe.

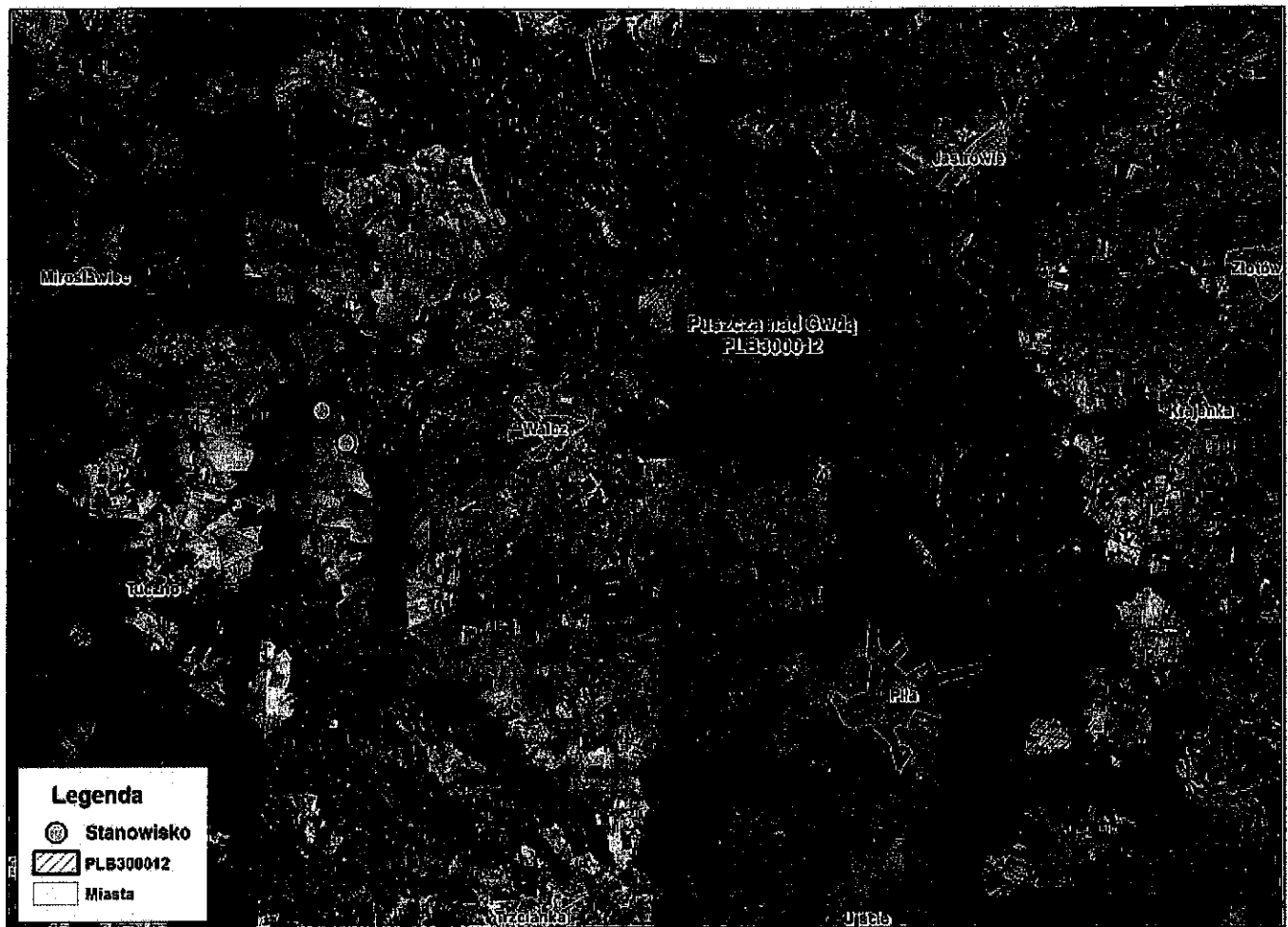
Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Na Pojezierzu Wałeckim do końca XX w. gniazdowało do 4 par (Adamski i in. 1999). Wg. danych KOO w ostatnich latach tylko jedno zajęte stanowisko: w 2011 gniazdo z sukcesem; w 2012 - ptak w pozycji wysiadującej; w 2013 - jeden ptak przy zajętym gnieździe. Na obszarze PLB300012 znajduje się jedno stanowisko współczesne.

A094 Rybołów *Pandion haliaetus* ocena ogólna C, w tym: Populacja: 1 para lęgowa (Kujawa i Mizera 2010), co stanowi ok. 3,5 % szacowanej liczebności krajowej określonej na 28 - 37 par (Monitoring Rybołowa 2012). W Polsce rybołów jest skrajnie nielicznym gatunkiem lęgowym, w związku z tym obszar Puszcza nad Gwdą ma duże znaczenie dla zachowania tego gatunku - ocena B. Stan zachowania: ocena C, w tym: Stopień zachowania siedliska: III - elementy średnio zachowane lub częściowo zdegradowane (eutrofizacja wód, rozwój turystyki, zubożenie zarybienia); możliwość odtworzenia: trudne lub niemożliwe; Izolacja: ocena C (populacja nie jest izolowana i występuje w obrębie zwartej zieleni).

Ostoja ptaków o znaczeniu międzynarodowym (IBA PL018). Występuje tu co najmniej 31 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywy Ptasiej), z czego co najmniej 25 gatunków zaliczanych jest do lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Występuje tu również 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt (PCK). Bardzo ważna ostoja lęgowa lelka, lerki i włochatki. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: gągoł, nurogęś, włochatka (PCK), kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), lelek, lerka, puchacz (PCK), rybołów (PCK), zimorodek. Rozległy zwarty kompleks leśny z dobrze zachowanymi naturalnymi zbiorowiskami wodno-błotnymi; stanowiska rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt i roślin naczyniowych. Bogata flora mszaków i roślin naczyniowych. Na terenie obszaru okresowo bytuje jedno z 5 wolnożyjących w Polsce stad żubrów, mających główną ostoję w sąsiadującym specjalnym obszarze ochrony siedlisk Mirosławiec PLH 320045. Ze względu na dużą ilość rzek i źródeł obszar ważny dla występowania i rozrodu ryb. Czyste nizinne rzeki - dopływy Gwdy (Płynica, Rurzyca i Piława) o charakterze „pstrągowym”. Cenne lasy liściaste (głównie buczyny), z licznymi oczkami wytopiskowymi w okolicach Wałcza (Bukowina).

Name of the picture: Puszcza nad Gwd

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Ostoja Wkrzańska

Surface area (ha):

14,575.730

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB320014pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

W granicach obszaru nie ma żadnych innych terenów przyrody chronionej. Lasy zajmują 90% powierzchni omawianego obszaru, pozostałą jego część stanowią głównie mokradła i użytki zielone. Wśród zbiorowisk leśnych dominują bory sosnowe. W obniżeniach spotyka się większe obszary olsów, na żyzniejszych glebach zaś – buczyny.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Obszar stanowi część (około 1/3) kompleksu leśnego rozmieszczonego po obu stronach granicy z Niemcami, położony na północny zachód od Szczecina i na zachód od ujściowego odcinka Odry. Obszar ten, stanowiąc mozaikę siedlisk, obejmuje nieduże rzeczki, zeutrofizowane i zarośnięte szuwarami jeziora, nieduże zbiorniki, rozległe torfowiska niskie, torfowiska wysokie, łąki i pastwiska, grunty porolne, olsy, lasy i bory. Większość obszaru Puszczy (głównie siedliska borowe i olsowe) znajduje się na terenie równiny pokrytej wydmiami. Jedynie południowo-wschodnia część tego kompleksu leśnego (żyzne buczyny) porasta wysokie wzgórza morenowe - Wzgórze Warszawskie. Najcenniejsze jeziora to Jez. Karpino i Jez. Piaski.

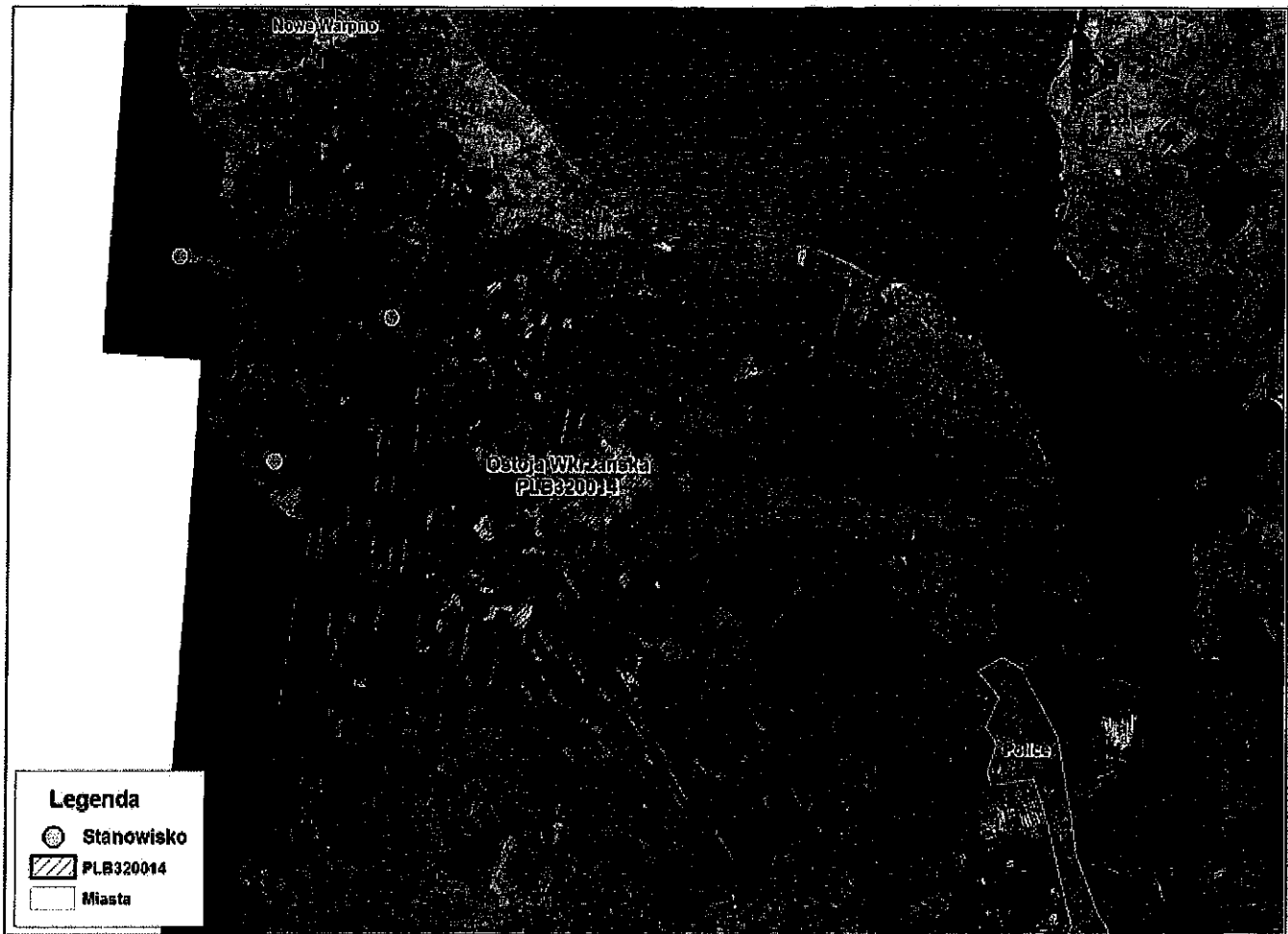
Puszcza Wkrzańska jest ważną ostoją lęgową ptaków drapieżnych i wodno-błotnych. Gniazduje tu 6 rzadkich gatunków ptaków drapieżnych umieszczonych w polskiej Czerwonej Księdze zwierząt, w tym skrajnie nieliczny w kraju rybołów *Pandion haliaetus* (1-2 par lęgowych, ok. 4% ogólnokrajowej populacji lęgowej). Tutejsza populacja lęgowa kani rudej *Milvus milvus* (10-14 par lęgowych, ok. 2% ogólnokrajowej populacji lęgowej) należy do najliczniejszych w kraju. Na uwagę zasługuje także stosunkowo znaczna liczebność populacji lęgowej bielika *Haliaeetus albicilla* (5-7 par lęgowych, ok. 1% ogólnokrajowej populacji lęgowej).

Ostoja Wkrzańska, przylegająca do granicy państwowej z Niemcami, obejmuje niemal całą polską część Puszczy Wkrzańskiej – dużego kompleksu leśnego położonego na północny zachód od Szczecina, blisko południowego brzegu Zalewu Szczecińskiego. Poza kilku niewielkimi osadami jest to teren niemal zupełnie pozbawiony siedzib ludzkich. Puszcza Wkrzańska porasta piaszczystą równinę z zespołami wydmi i torfowiskami w obniżeniach. W polskiej części Puszczy nie ma większych cieków, znajduje się tu tylko kilka niedużych jezior. Lasy. Zachowaniu i utrzymaniu siedlisk cennych gatunków ptaków w Puszczy Wkrzańskiej sprzyja bardzo niewielkie zaludnienie obszaru i jego przygraniczne położenie, a także ekstensywne wykorzystywanie rolnicze śródleśnych enklaw.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Sytuacja analogiczna jak dla Doliny dolnej Odry. Dodatkowo w Puszczy Wkrzańskiej od 1976 roku przez wiele lat (Karczmarczyk 1980) aż do końca lat 80. XX w. zajęte było gniazdo na sztucznym gnieździe. W 1987 roku zaobrazdkowano 3 osobniki młodociane (Anderwald & Karnaś). W latach 1990-1998 nie obserwowano w tym regionie rybołówów (Staszewski A., Czeraszewicz R. 2000). Wg danych KOO w latach 2011-2012 nie obserwowano ptaków, natomiast w latach 2013-2015 obserwowano pojedyncze ptaki prawdopodobnie niemieckie polujące nad Jeziorem Świdwie (Kalisiński dane niepubl.). W ostoi występuje co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), lelek, rybołów (PCK), samotnik.

Name of the picture: Ostoja Wkrzaska

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza Napiwodzko-Ramucka

Surface area (ha):

116,604.690

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB280007pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Omawiany obszar obejmuje znaczną część siedliskowego obszaru Natura 2000 Ostoja Napiwodzko-Ramucka PLH280052 oraz Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Napiwodzko-Ramucka”. W granicach obszaru znajduje się 11 rezerwatów przyrody: „Bagno Nadrowskie”, „Dęby Napiwodzkie”, „Galwica”, „Jezioro Košno”, „Jezioro Orłowo Małe”, „Koniuszanka I”, „Koniuszanka II”, „Las Warmiński”, „Małga”, „Sołtysek” i „Źródła rzeki Łyny im. prof. Romana Kobendzy” oraz użytek ekologiczny: „Obiekt Stawowy Tylkowo”

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Zasadnicza część obszaru Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej położona jest w zasięgu Pojezierzy Wschodniobałtyckich (91% powierzchni). Charakterystyczną cechą krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej jest urozmaicona rzeźba terenu będąca następstwem procesów zachodzących w czasie kolejnych faz recesyjnych zlodowacenia środkowopolskiego i bałtyckiego. W północno-wschodniej części Puszczy deniwelacje sięgają 50-70 m. Rzeka Omulew prowadzi swe wody szlakiem dawnego odpływu glacio-fluwialnego. Budowa geomorfologiczna jest zróżnicowana, z wyraźnie zaznaczonymi w części środkowej ostoi (na południe od jeziora Košno oraz na linii Nowe Borowe - Jedwabno - Nowy Dwór) ciągami wzgórz morenowych, które w części południowej przechodzą w piaszczyste, lekko wyniesione płaszczyzny sandrowe Równiny Mazurskiej. Dominującymi typami gleb na terenie ostoi są gleby rdzawe wykształcone na piaskach akumulacji wodnolodowcowej. Gleby rdzawe zajmują przeważającą część powierzchni ostoi (ok. 80%). Gleby brunatne zajmują około 10% powierzchni. Poza tymi dwiema wyróżniającymi się grupami gleb w istotny sposób zaznacza się jeszcze udział bieliców, gleb płowych oraz gleb torfowych i pobagiennych. Gleby torfowe i pobagiennie wytworzyły się w pobliżu jezior i cieków wodnych oraz w bezodpływowych zagłębieniach ze stagnującą wodą. Puszcza Napiwodzko-Ramucka znajduje się w zlewni Morza Bałtyckiego, dorzecza Pregoi i Wisły. Jest to obszar wododziałowy między rzekami Orzyc i Omulew (dorzecze Wisły) i Łyną (dorzecze Pregoi). W Puszczy biorą początek dwie z nich Łyna i Omulew. Łyna wypływa z obszaru źródłiskowego znajdującego się koło Nidzicy, gdzie w rozległej dolinie z bocznymi wąwozami istnieją dziesiątki źródeł i wypływów dających początek wielu potokom rozpoczynającym bieg Łyny. Cały ten układ hydrologiczny jest chroniony jako rezerwat. Sieć hydrograficzną uzupełniają niewielkie rzeki i strumienie, liczne torfowiska niskie, nieco rzadsze torfowiska przejściowe oraz małe torfowiska wysokie. Największe połacie dobrze zachowanych torfowisk niskich występują w górnym biegu Omulwi oraz w sąsiedztwie jeziora Sasek Mały. Jedno z nich - Galwica - jest chronione jako rezerwat.

Charakterystyczną cechą krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej jest duża liczba polodowcowych jezior (219 zbiorników) odgrywających ważną rolę w gospodarce wodnej obszaru. Część z nich to jeziora rynnowe - głębokie i przepływowe, z których większość stanowią jeziora eutroficzne i mezotroficzne, natomiast stosunkowo nieduża jest liczba jezior dystroficznych. Jezior o powierzchni powyżej 150 hektarów jest 12. Łączna powierzchnia jezior w zasięgu Puszczy wynosi 7332 ha.

Klimat tych terenów określany według Romera jako pojezierny, jest surowy i charakteryzuje się cechami przejściowymi od klimatu morskiego do kontynentalnego. Na skutek ścierania się wpływów klimatu morskiego i kontynentalnego następują częste zmiany pogody. Czas trwania okresu wegetacyjnego wynosi około 160-200 dni, ale jest on zmienny i bywa, że znacznie różni się długością trwania w kolejnych latach (nawet o kilka tygodni). Średnia roczna temperatura wynosi 6,6°C, a średnia temperatura okresu wegetacyjnego 13,6°C. Średnia roczna ilość opadów okresu wieloletniego z punktu pomiarowego w Nowym Ramuku wynosi 657 mm, przy czym najwyższa ilość opadów notowana jest latem (V, VI, VII) - 228 mm, zaś w na okres wegetacyjny od kwietnia do września przypada 237 mm. Pewien niedobór wody obserwuje się w okresie wiosennym. Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną, która jest jednym z czynników wywierających wpływ na stosunki klimatyczne oraz wodno-glebowe, wynosi ponad 90 dni. Wiatry na tym obszarze mają głównie kierunek zachodni lub południowo-zachodni. Dominujący kierunek wiatrów jest zmienny i zależy od pory roku. Wiosną najczęściej wieją wiatry z północy i północnego wschodu, rzadziej z zachodu. Latem przeważają wiatry zachodnie, z częstym udziałem wiatrów północno-zachodnich przynoszących wraz z powietrzem polarno-morskim ochłodzenie i opady. Jesienią i zimą najczęściej pojawiają się wiatry z południowego zachodu. Jesień i zimą cechuje też największa siła wiatrów.

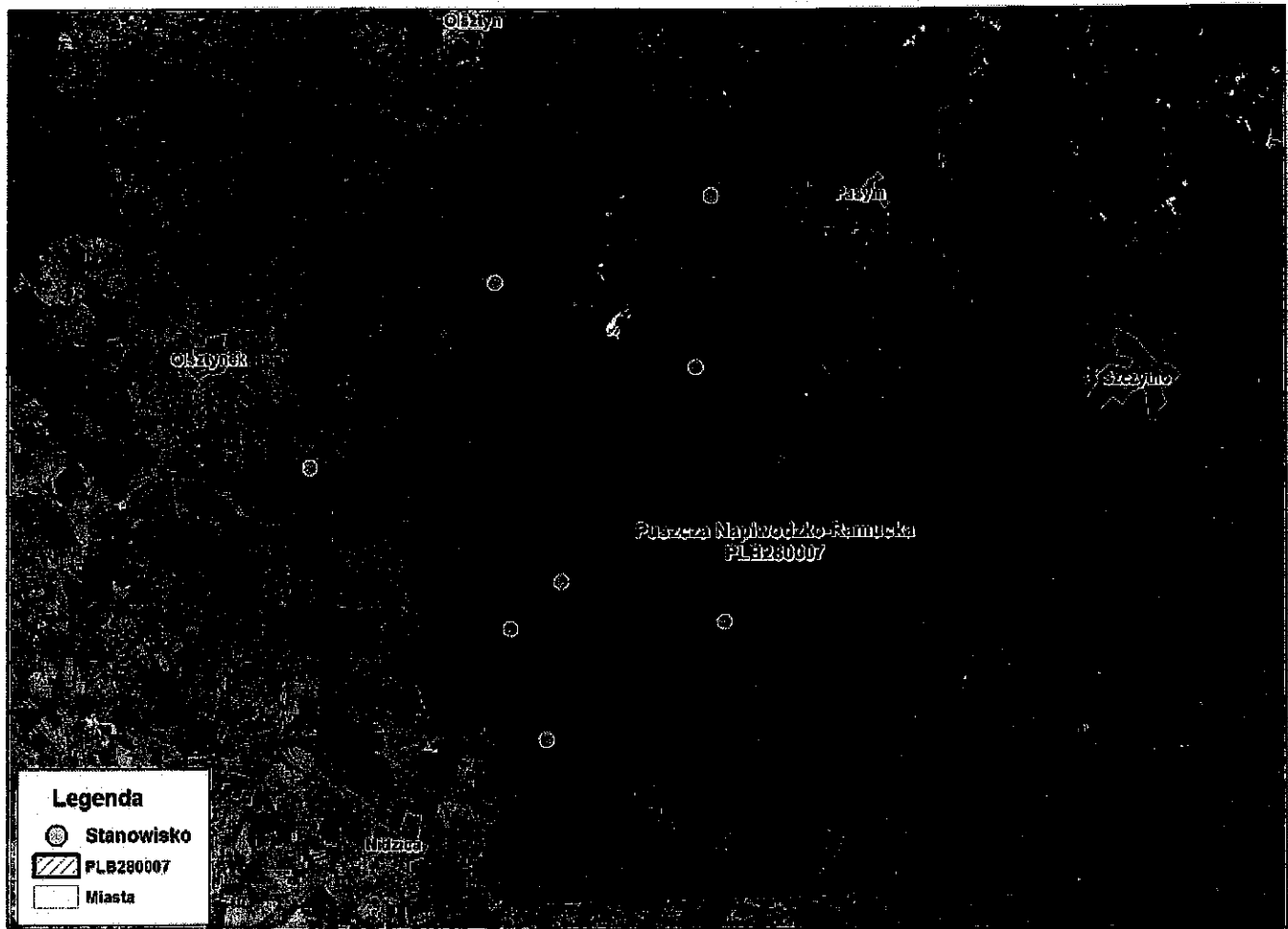
Na obszarze o bardzo urozmaiconej rzeźbie przeważają bory sosnowe. Na przeważającej powierzchni ostoji dominują siedliska borowe, głównie boru świeżego (*Peucedano-Pinetum*) i boru mieszanego świeżego (*Serratulo-Pinetum*). Natomiast część drzewostanów sosnowych jest pozostałością dawnego sposobu gospodarowania w lasach sięgającego często ponad sto lat wstecz, a także braku gospodarowania -kilkudziesięcioletnie samosiewy sosnowe na gruntach porolnych. Lasy liściaste na siedliskach grądowych, znajdujących się w dość dobrej kondycji zachowały się jedynie na niewielkim obszarze na północno-zachodnim krańcu ostoji oraz w różnego rodzaju obniżeniach terenowych, na stokach jarów i wąwozów wzdłuż cieków wodnych. Łęgi, olsy i zarośla wierzbowe występują w formie niewielkich płatów zajmujących obniżenia terenu z wysokim poziomem wód gruntowych, nad brzegami niektórych jezior i w dolinach rzek.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Ostoja ptasia o randze europejskiej E 18. Puszcza Napiwodzko-Ramucka jest jedną z ważniejszych ostoji ptaków w Polsce. Dotychczas stwierdzono tu 234 gatunków ptaków, w tym ok. 150 lęgowych. W roku 2012 odnotowano tu gniazdowanie 34 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 12 gatunków z Polskiej czerwonej księgi zwierząt. Dla 26 gatunków wykazano populacje lęgowe stanowiące ponad 1% wielkości ich populacji krajowej, w tym 17 taksonów jest umieszczonych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Teren ten wyróżniają znaczące liczebnie populacje ptaków szponiastych, w tym: bielika, orlika krzykliwego, kań: czarnej i rudej i rybołowa.

Wieloletnie stanowiska o kluczowym znaczeniu dla krajowej populacji rybołowa w Polsce północno-wschodniej na terenie nadleśnictw: Jedwabno, Olsztyn, Nidzica, Nowe Ramuki, pomiędzy Olsztynem a Nidzicą. Pod koniec XX w. w Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej zagęszczenia rybołowa należały do największych w Polsce a liczebność w latach 1995-1999 wynosiła aż 14 par (K. Waclawek, M. Trznadel-Waclawek 1999) W 2004 r. było to już tylko 8 par (Z. Cenian), natomiast w 2015 r. zajętych było już tylko 5 rewirów (M. Zygmunt). Na obszarze PLB280007 znajduje się 5 stanowisk współczesnych oraz trzy stanowiska historyczne.

Name of the picture: Puszcza Napiwodzko-Ramucka

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Ostoja Cedyńska

Surface area (ha):

20,871.240

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB320017pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

W granicach obszaru znalazła się część Cedyńskiego Parku Krajobrazowego, 2 rezerваты przyrody: „Dąbrowa Krzymowska” i „Olszyny Ostrowskie” oraz 2 siedliskowe obszary Natura 2000: Wzgórza Krzymowskie PLH320054 i Wzgórza Moryńskie PLH320055.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

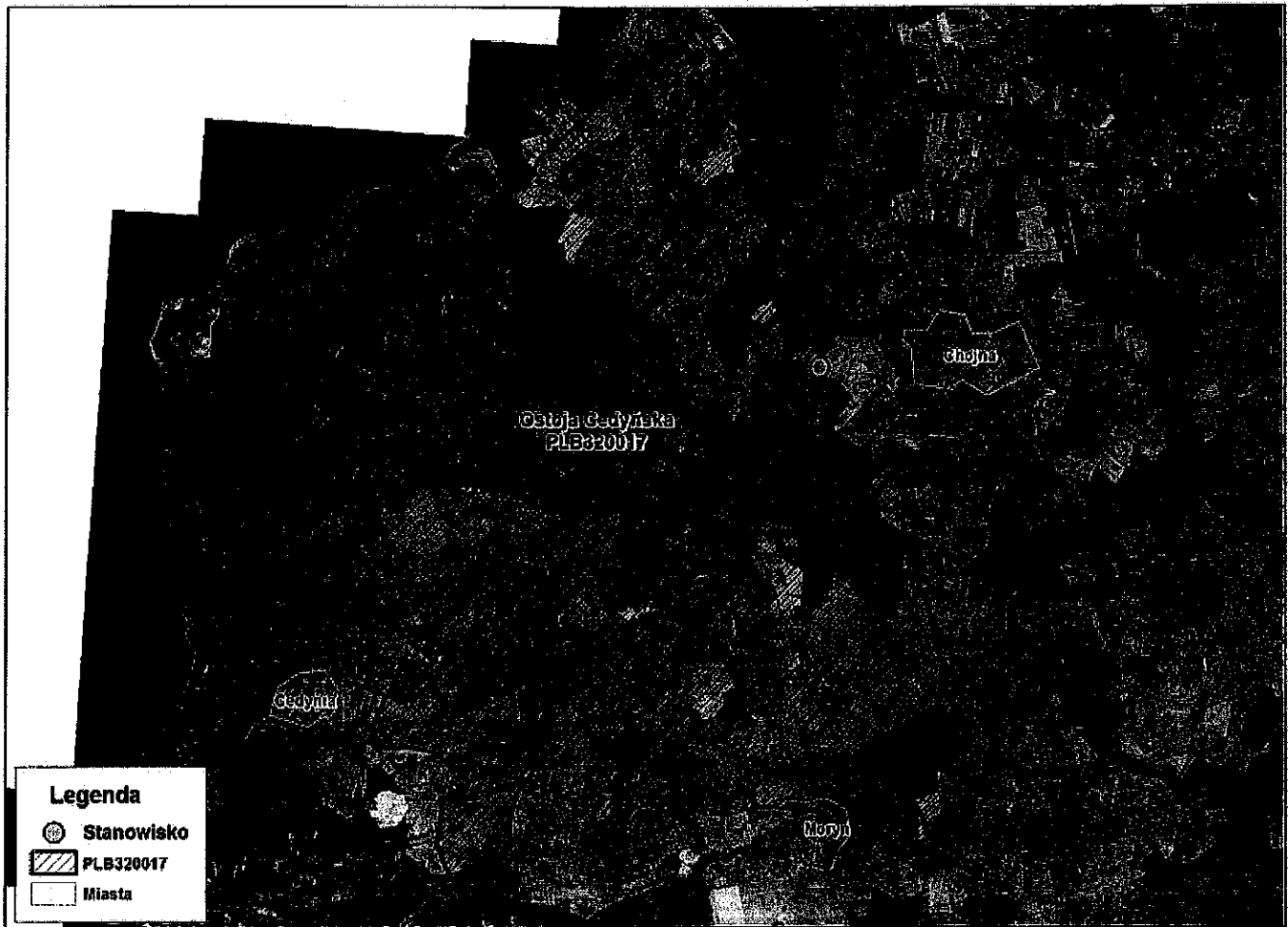
Obszar obejmuje kompleks leśny na terenach sandrowych i morenowych na północ od Cedyń. W lasach (około 50% powierzchni obszaru) dominują siedliska kwaśnych dąbrów i buczyn; płaty o dobrze zachowanym naturalnym charakterze są chronione w rezerwach przyrody (np. mezotroficzne dąbrowy). Wiele siedlisk pierwotnie zajętych przez dąbrowy porastają obecnie nasadzenia sosnowe. Występują duże płaty kwaśnych buczyn, z fragmentami z ponad 100-letnimi drzewostanami. Poza leśne tereny stanowią w przewadze grunty rolne wokół osad wiejskich oraz wody - mniejsze i większe jeziora, ciek wodny i torfowiska. Największe jeziora to: jezioro Moryńskie, Mętno i Ostrów. Obszar charakteryzuje silne mikroźródnicowanie topograficzne, liczne bagienka i wymoki śródleśne, liczne źródła

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Sytuacja analogiczna jak dla Doliny dolnej Odry. Dodatkowo stare gniazda z okolic Czelina po 2000 roku nie są zajmowane (Ławicki i in. 2009). Wg. danych KOO w latach 2010-2012 nie obserwowano ptaków, natomiast w roku 2013 obserwowano pojedyncze ptaki prawdopodobnie niemieckie, dla lat 2014-2015 - brak informacji. Na obszarze PLB320017 znajduje się jedno stanowisko historyczne.

Występują co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 13 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważna ostoja dla lęgowych ptaków drapieżnych, zimujących łabędzi krzykliwych i jako zlotowisko żurawi w okresie wędrówki jesiennej (do 12000 ! ptaków - C5). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), rybołów (PCK) i krakwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje trzmiel. W okresie zimy występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego (C3) następujących gatunków ptaków: gęgawa i gęś zbożowa.

Name of the picture: Ostoja Cedyska

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Ostoja Witnicko-Dębianańska

Surface area (ha):

46,993.070

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB320015pSCI ☐ NATURA 2000 Code

Other protection status according to national or regional legislation:

W granicach Ostoi Witnicko-Dębianańskiej znalazły się fragmenty obszarów chronionego krajobrazu: „Dębno - Gorzów”, „Myślibórz” i „Lasy Witnicko-Dębieńskie” Obszaru Chronionego Krajobrazu województwa lubuskiego, 5 rezerwatów przyrody: „Bogdaniec I”), „Bogdaniec II” „Bogdaniec III” , „Czapli Ostrów” i „Długogóry” zespół przyrodniczkokrajobrazowy „Jezioro Wielkie” oraz fragment siedliskowego obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Ostoja Witnicko-Dębianańska zajmuje część lasów województwa lubuskiego, położonych na północ od rzeki Warty, porastających strefę krawędziową jej doliny oraz przylegający do nich dość zwarty kompleks leśny zajmujący środkową, zachodniopomorską część ostoi, a także mozaikę gruntów rolnych, oczek śródpolnych i mniejszych jezior, zadrzewień i fragmentów leśnych zawartych pomiędzy miejscowościami Warnice i Trzcińsko-Zdrój. Obszar wyróżnia się dużą lesistością (ok. 70 % powierzchni ostoi), z przewagą borów sosnowych, w mniejszej ilości występują tu łęgi, grądy i buczyny, koncentrujące się głównie wzdłuż dolin rzecznych, wokół jezior i oczek wodnych. W obrębie lasów znajdują się liczne torfowiska mszarne, oczka dystroficzne oraz większe zbiorniki wodne – jeziora eutroficzne.

Obecna rzeźba terenu Ostoi Witnicko-Dębianańskiej ukształtowała się podczas zlodowacenia północnopolskiego, w okresie fazy pomorskiej ostatniego zlodowacenia. Północna część ostoi charakteryzuje się falisto-pagórkowatą i wzgórzową rzeźbą terenu z licznymi jeziorami i oczkami wodnymi. W zagospodarowaniu tego obszaru występuje mozaika użytków rolnych z przewagą gleb wysokiej jakości oraz fragmentów leśnych, przechodzących w zwarte lasy obejmujące zlewnię rzeki Myśli, które dalej połączone są z Puszcza Barlinecką położoną na wschód od ostoi. Przez północną część ostoi (na linii Narost-Chełm Górny-Babin-Lubomyśl-Czerników) przebiega wał czołowomorenowy, wskazujący maksymalny zasięg lądolodu fazy pomorskiej gdzie najwyższym punktem jest wzniesienie morenowe „Długogóra” położona na wys. 115 m n. p. m. W kulminacyjnej partii wału morenowego znajdują się bardzo liczne, bardzo chaotycznie rozmieszczone, drobne i głębokie obniżenia wytopiskowe (szczególnie charakterystyczny pod tym względem jest obszar pomiędzy miejscowościami Pniów, Chłopowo, Piaseczno i Stołeczna), które związane są z końcowym wytapianiem brył martwego lodu. Część obniżen zajmują powierzchnie torfów a niekiedy jezior. Wał czołowo morenowy porożcinany jest również wąskimi i głębokimi rynnami lodowcowymi o zatorfionym dnie zajęтым przez jeziora morenowe i rynnowe. Zagłębieniom towarzyszy nagromadzenie głazów lodowcowych (tzw. eratyków). Na przedpolu moreny czołowej, czyli na południe od wału, powstała rozległa równina sandrowa (Równina Gorzowska), którą buduje wysortowany materiał piaszczysto-żwirowy osadzony przez wody wypływające z topniejącego lodowca. Ponieważ na sandrach rozwinęły się bardzo słabe gleby,

porastają je głównie lasy sosnowe. Pierwszy pas sandrów tworzy sandr chełmińsko-różański, charakteryzujący się występowaniem licznych zagłębień bezodpływowych, który w okolicach Barnówka rozdziela się na dwa ramiona opadające ku Chwarszczanom i Witnicy. Drugi pas sandru -chojeński, przez strefę obniżień wytopiskowych przechodzi w sandr doliny rzeki Myśli, który ciągnie się od Myśliborza (poza ostoją), przez Barnówko, Dębno, Chwarszczany i dalej do Kotliny Kostrzyńskiej (poza ostoją). Z odpływem wód roztopowych z martwych lodów związane są również tzw. doliny wód roztopowych. Największą tego typu formą jest dolina rzeki Myśli, która odprowadzała wody sprzed czoła lodowca w kierunku pradoliny Odry i Warty. Szerokość doliny wynosi 50-100 m, natomiast jej płaskie dno wyścielają osady fluwialne (rzeczne osady piaszczysto-żwirowe) i torfy. Wzdłuż dolin rzecznych oraz dolin odpływu wód roztopowych utworzyły się krawędzie i stoki wysoczyzny. Wzdłuż doliny Myśli krawędzie i stoki miejscowo osiągają wysokość nawet do 30 m (odcinek pomiędzy Dębem a Mostnem). W obrębie ostoi znajdują się również bogate pokłady surowców naturalnych: złoża kruszywa naturalnych, zlokalizowane m.in. w rejonie Chełma Górnego (obecnie eksploatowane) oraz w Chłopowie (planowane do eksploatacji); złoża gazu ziemnego i ropy naftowej zlokalizowane w okolicach Barnówka, Mostna i Buszewa (obecnie eksploatowane i rozbudowywane, uważane za największe w Polsce), złoża ropy naftowej Dzieduszyce i Lubiszyn oraz złoża gazu ziemnego Cychry, a także złoża torfów i kredy jeziornej.

Ostoję Witnicko-Dębniąską obejmuje granice czterech wododziałów rzek Rurzyca, Słubi, Myśli i Witny. Dwa pierwsze wododziały zajmują północną część ostoi, które pod względem administracyjnym położone są w gminie Trzcińsko-Zdrój. W okolicach Gogolic swój początek bierze rzeka Rurzyca, która wypływa ze śródleśnego oczka wodnego i przyjmując kierunek północny, przepływa przez jezioro Klasztorne, a następnie wypływa poza granice ostoi. W jej zlewni położone są jez. Gogolice, jez. Głębokie i Morskie Oko (okolice Chełma Górnego) oraz liczne oczka śródpolne. Zlewnia rzeki Słubi zajmuje niewielką powierzchnię ostoi, tj. teren w okolicach jez. Białęgi, z którego swój początek, po czym wypływa z ostoi. Centralną część obszaru przecinają silnie meandrująca rzeka Myśla i jej dopływy, w tym rzeka Kosa i Ścinawica. Rzeka Kosa przepływa przez jez. Czaple (Smolnica) i niewielkie stawy rybne, przecinając tereny rolnicze i leśne. Jest to ciek o niewielkiej szerokości koryta do 2 m, głębokości nie przekraczającej 1,5 m, o wartkim nurcie i piaszczystym dnie. Wśród jezior należy wymienić tutaj: Ostrowiec (Ostrowieckie), Czaple, Chełm Dolny i Chełm Dolny pd (obszar źródłowy Kosy), Dolsk (Dolskie), Zielin, Warnickie (Promień), Postne (Śniegoszewo), Doszatyń, a także stawy Buszów-Wyrąb na Ścieniawicy. Przez tereny leśne w południowej części ostoi, przepływa rzeka Witna (dopływ Warty) oraz jej dopływ - rzeka Bogdanka, która na znacznym odcinku ma charakter potoku górskiego, zajmujący dno erozyjnego wąwozu. Rzeka Witna na swoim biegu spotyka kilka małych jezior, w tym jezioro Wielkie. Wąska dolina Witny otoczona jest bezodpływowym obszarem z licznymi kotlinkami, z których głębsze wypełnione są jeziorami (Gęsie, Dzikie, Łabędzie, Wirek). Z innych jezior należy również wymienić Jelenie Oko, Rak i Dołgie. Na obrzeżach silnie meandrujących rzek znajdują się niewielkie fragmenty starorzeczy o różnym stopniu ładowienia i procesów torfotwórczych a także enklawy zbiorowisk wodno-bagiennych i szuwarowych.

Zachowaniu i utrzymaniu siedlisk cennych gatunków ptaków na terenie Ostoi Witnicko-Dębniąskiej sprzyja niewielka gęstość zaludnienia, urozmaicony krajobraz polodowcowy i wiążąca się z nim różnorodność siedlisk przyrodniczych, obecność dużych kompleksów leśnych, jezior i stawów rybnych oraz ekstensywne użytkowanie rolnicze terenów nieleśnych.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

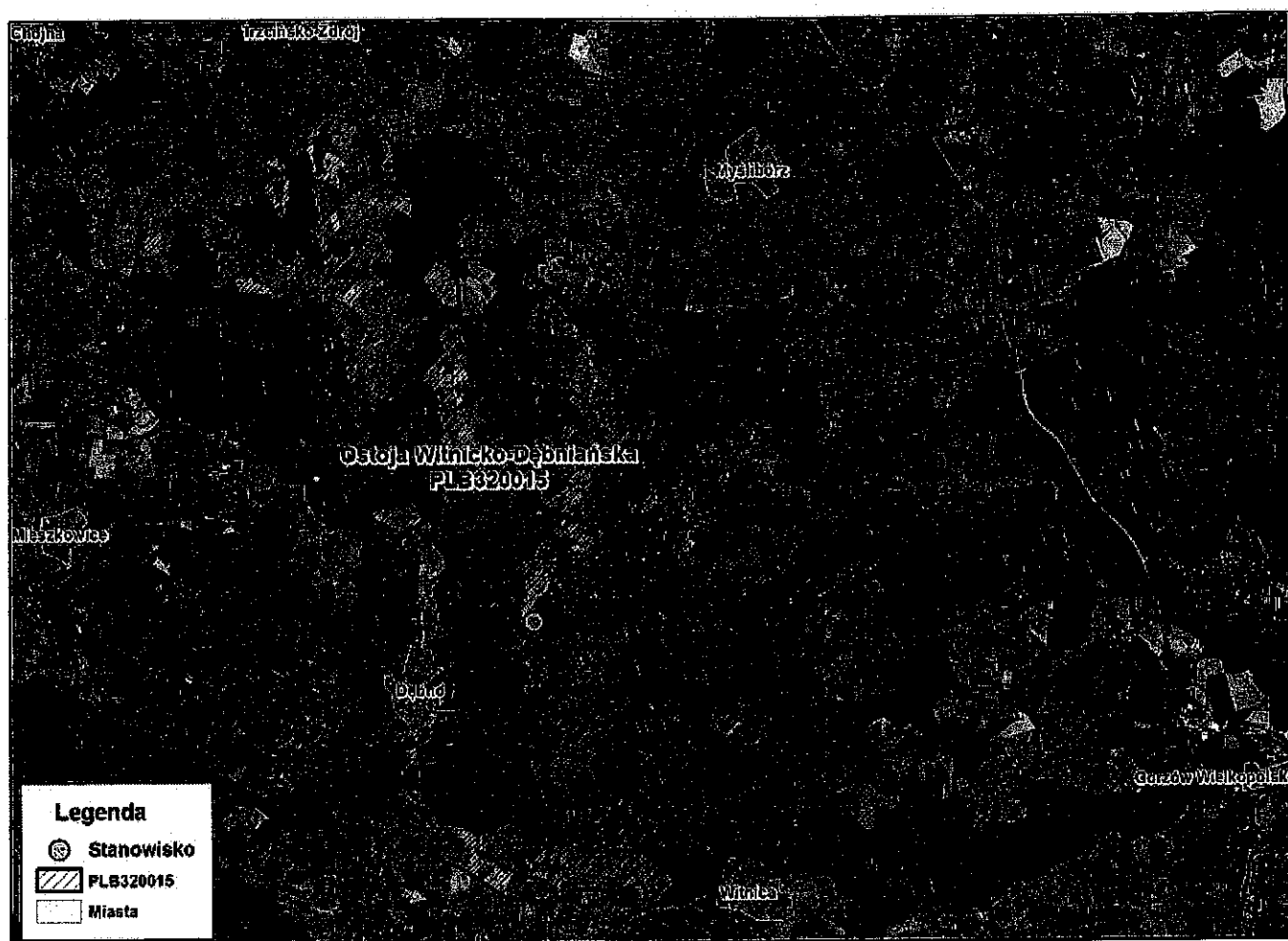
Wg danych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, w roku 2013 na przedmiotowym obszarze Natura 2000 gniazdowała 1 para rybołów (Chodkiewicz et al. 2013). Na obszarze PLB320015 znajduje się jedno stanowisko współczesne. Ostoja ptaków o znaczeniu międzynarodowym (IBA PL013). Występują tu co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywy Ptasiej) oraz 2 gatunki ptaków migrujących, z czego 30 gatunków zaliczanych jest do lęgowych, 6 do przelotnych, natomiast 12 gatunków ptaków wymienionych jest w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (PCK). Wysoką liczebność w okresie lęgowym (powyżej 1 %) osiągają gęgawa, puchacz (PCK), gągoł, żuraw, bielik (PCK), kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), rybołów (PCK).

A094 Pandion haliaetus Rybołów – ocena ogólna B, w tym: Populacja: 1 para. Źródłem danych w SDF o występowaniu i liczebności rybołowa w Ostoi Witnicko-Dębniąskiej były informacje pochodzące z lat 1990-2003 (Kalisiński 2010). Utrzymywanie się tego gatunku w obszarze potwierdzają dane

Monitoringu Ptaków Polski przeprowadzonego w latach 2012-2013. Rybołów (polujący ptak lub para ptaków) regularnie jest obserwowany przez KOO (Komitet Ochrony Orłów) w okresie lęgowym nad jez. Ostrowieckim i Wielkim (na terenie Nadleśnictwa Różańsko i Nadleśnictwa Bogdaniec), a także poza ostoją -nad. jez. Białym. Wg monitoringu rybołowa (MRY) prowadzonego w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków Szponiastych, całkowita liczebność rybołowa w kraju wynosi 37-38 par, dlatego też należy uznać, iż 1 para występująca w ostoi stanowi 2,6-2,7 % populacji krajowej, co tym samym kwalifikuje rybołowa jako przedmiot ochrony w tym obszarze - ocena ogólna B (kryterium > 2 % populacji krajowej). Monitoring ogólnokrajowy wskazuje na to, iż liczba gniazdujących rybołów w Polsce jest o połowę mniejsza niż jeszcze 15 lat temu (liczebność referencyjna 70-75 par zanotowana w 1998 r.). Wg Światowej Unii Ochrony Zasobów Naturalnych (IUCN) jest gatunkiem narażonym na wyginiecie (VU), natomiast wg danych monitoringowych - najmniej licznym gatunkiem szponiastym. Dodatkowym argumentem przemawiającym za uznaniem rybołowa jako przedmiot ochrony w tej ostoi, jest konieczność podjęcia natychmiastowych działań ratunkowych we wszystkich ostojach, gdzie rybołów występuje i ochrona siedlisk tego ekstremalnie rzadkiego gatunku - podwyższenie oceny z D na B.

Stan zachowania: ocena B, w tym: stopień zachowania siedliska: II - elementy zachowane w dobrym stanie (leśna ostoja z licznymi zbiornikami wodnymi - jeziorami i stawami rybnymi, stanowiącymi dogodne miejsca żerowiskowe oraz drzewostany sprzyjające do zakładania gniazd); możliwość odtworzenia: nie oceniano; Izolacja: ocena C

Name of the picture: Ostoja Witnicko-Dbiaska

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza Notecka

Surface area (ha):

178,255.760

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB300015pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Obszar obejmuje Sierakowski Park Krajobrazowy oraz niemal cały Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Notecka” a także fragmenty wielu innych obszarów chronionego krajobrazu. W granicach obszaru znajduje się 12 rezerwatów przyrody oraz kilka siedliskowych obszarów Natura 2000: Bagno Chlebowo, Torfowisko Rzezińskie, Jezioro Kubek, Sieraków, Ostoja Międzychodzko- Sierakowska, Jezioro Mnich, Bory Chrobotkowe w Puszczy Noteckiej, Jeziora Gościńskie, Dolina Między, Kiszewo i Dolina Wełny.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

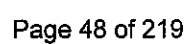
Scientific description of project area:

Obszar stanowi zwarty, jednolity kompleks leśny w międzyrzeczu Noteci i Warty, będącym częścią pradoliny Eberswaldsko-Toruńskiej, równiny akumulacyjnej przekształconej przez wiatr. Jest to największy w Polsce obszar wydmy śródlądowych, głównie o wysokości 20-30 m, maksymalnie do 98 m n.p.m. W środkowej części obszaru uformowały się wały o przebiegu południkowym, leżące 500-600 m od siebie. W części wschodniej mają one kształt paraboliczny. Wydmy pokryte są monotonnym, jednowiekowym lasem, głównie sosnowym (92%), posadzonym tu po wielkiej klęsce spowodowanej pojawieniem się szkodników owadzych w okresie międzywojennym. Pozostałości drzewostanów naturalnych są chronione w rezerwach np. Cegliniec. Na terenie ostoi znajduje się ponad 50 jezior, raczej płytkich, pochodzenia wytopiskowego, zwykle z grubą warstwą mułu i zakwitami glonów. W zagłębieniach terenu lub na brzegach jezior utrzymują się torfowiska, na ogół w pewnym stopniu przekształcone.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Liczebność rybołowa na terenie Puszczy Noteckiej zmniejszyła się dramatycznie z 11 rewirów znanych w latach 1985-1999, poprzez 2-3 pary w 2004, 1 para w 2008 (Mizera 2009), natomiast od 2014 r. nie ma już żadnej pary lęgowej. Wg. danych KOO w ostatnich latach jedynym miejscem, gdzie odnotowano obecność pojedynczego ptaka w 2013 roku było stanowisko w N-wie Międzychód. Na obszarze PLB300015 znajduje się jedno stanowisko historyczne. Występuje co najmniej 30 lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej (C6) bielika (PCK), kani czarnej (PCK) i kani rudej (PCK), co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bąk (PCK), podgorzałka (PCK), puchacz (PCK), rybołów (PCK), trzmielojad, gągoł, nurogęs; w stosunkowo wysokiej liczebności (C7) występuje bocian czarny, błotniak stawowy, ortolan i żuraw. W okresie zimy występuje

co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego (C2) bielika.

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza Piska

Surface area (ha):

172,802.210

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB280008pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

W granicach omawianego obszaru znalazł się w całości siedliskowy obszar Natura 2000 Ostoja Piska oraz niemal cały Mazurski Park Krajobrazowy, a także obszary chronionego krajobrazu: Puszczy i Jezior Piskich, a także fragmenty obszarów chronionego krajobrazu: Spychowskiego, „Krainy Wielkich Jezior Mazurskich” i „Równina Kurpiowska”. W obrębie obszaru znajduje się 14 rezerwatów przyrody.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Kondrackiego, OSOP Puszcza Piska obejmuje południową część Krainy Wielkich Jezior Mazurskich, zachodnią i południową część Pojezierza Mrągowskiego, centralną część Równiny Mazurskiej oraz północne krańce Równiny Kurpiowskiej. Według regionalizacji geobotanicznej J.M. Matuszkiewicza, OSOP obejmuje fragmenty okręgów Mrągowsko-Giżyckiego, Mikołajskiego i Puszczy Piskiej Podkrajiny Zachodniomazurskiej oraz północne krańce Okręgu Zielonej Puszczy Kurpiowskiej Podkrajiny Kurpiowskiej.

Utworami powierzchniowymi w OSOP są wyłącznie utwory czwartorzędowe, w ogromnej większości związane z akumulacją lodowcową i wodnolodowcową zlodowacenia północnopolskiego. Jedynie lokalnie występują utwory późniejsze (holoceny) związane z lodowaczeniem jezior, akumulacją rzeczną lub akumulacją eoliczną. Południowe skraje OSOP znajdują się już poza zasięgiem zlodowacenia północnopolskiego. Starsze formy glacialne wykształcone w wyniku zlodowacenia środkowopolskiego uległy tu zniszczeniu w wyniku późniejszych procesów akumulacji i erozji. W OSOP występuje ponad 40 podtypów gleb. Największe powierzchnie zajmują gleby rdzawe i bielcowe, związane z utworami pochodzenia wodnolodowcowego. Zbudowane są najczęściej z piasków zwykłych, ze stosunkowo dużym udziałem glinokrzemianów, stanowiących istotną rezerwę składników pokarmowych dla roślin. W południowej części obszaru występują piaski rzecznych tarasów akumulacyjnych, mniej zasobne od sandrowych. Wśród gleb rdzawych i bielcowych występują zagłębienia terenu z glebami oddolnie oglejonymi, najczęściej w typie gleb gruntowo-glejowych. Obniżenia najgłębsze i doliny rzeczne wypełnione są glebami hydrogenicznymi. W części południowo-zachodniej i południowej występują też gleby rdzawe na wydmach.

W południowej części OSOP pierwszy poziom użytkowy wód podziemnych jest pozbawiony izolacji lub słabo izolowany od powierzchni. W granicach OSOP występują fragmenty trzech głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP). Są to dwa zbiorniki czwartorzędowe, Sandr Kurpie (GZWP 216), Zbiornik Międzymorenowy Olsztyn (GZWP 213) i trzeciorzędowy zbiornik Subniecka Warszawska (GZWP215). Cały obszar leży w zlewni Narwi. Największą rzeką jest Pisa, wypływająca z Jeziora Roś i zbierająca wody z całej zlewni Wielkich Jezior Mazurskich na południe od Giżycka. W zlewni Pisy leżą więc niemal wszystkie jeziora OSOP, w tym te położone w zlewni Krutyni. Wyjątkiem są jeziora w zlewni rzeki Dajny

(między Pieckami a Mrągowem), która płynie na północ i należy do zlewni Pregoty. Poza zlewniami Pisy i Dajny znajdują się południowo-wschodnie krańce OSOP, odwadniane przez Szkwę – dopływ Narwi.

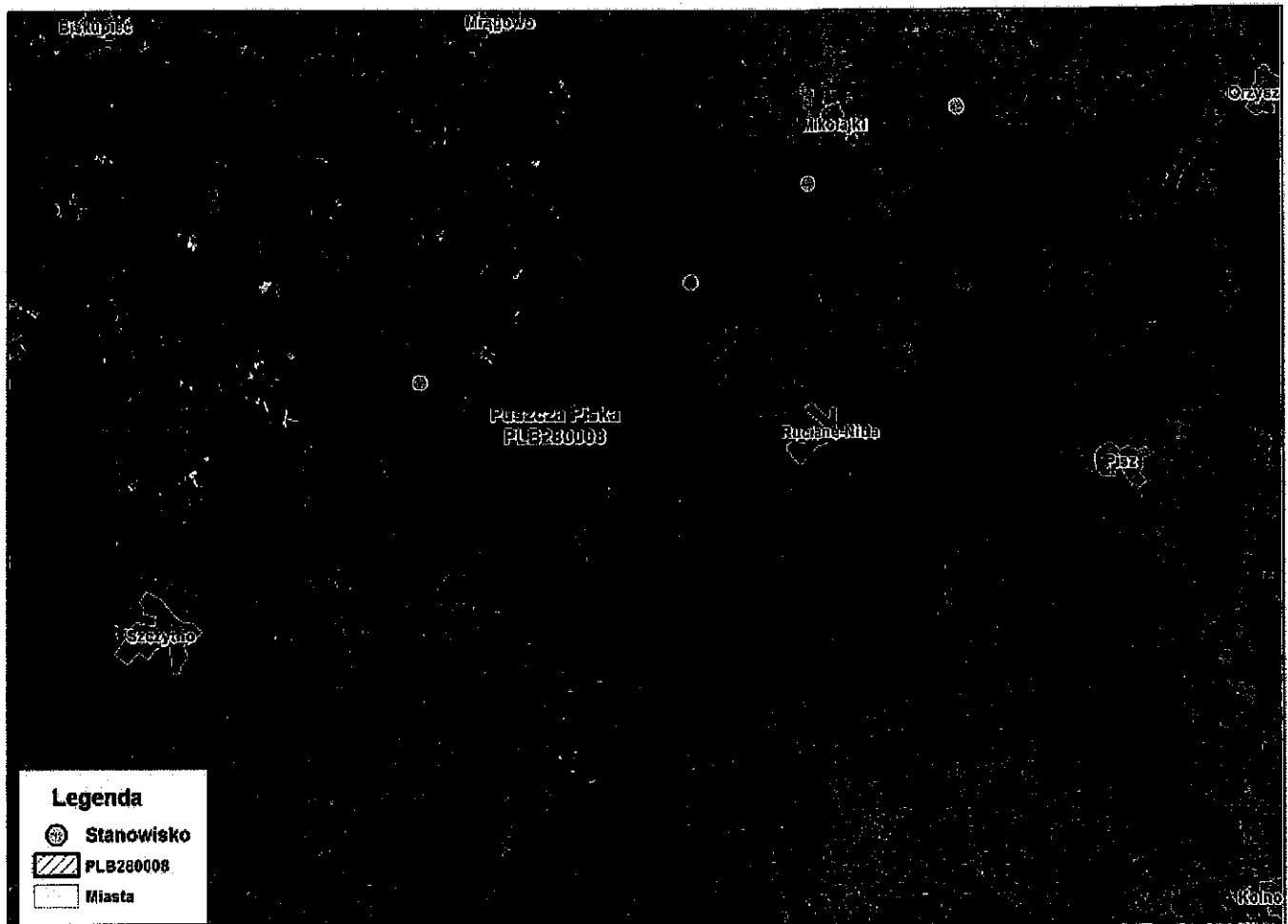
Rzeźba terenu w OSOP jest bardzo zróżnicowana, jak na warunki Polski nizinnej. Występują tu m.in. wysoko wypiętrzone wały moreny czołowej, faliste i pagórkowate tereny moreny dennej i bocznej, piaszczyste wydmy, głębokie rynny, równiny sandrowe, oraz terasy zalewowe, bezodpływowe zagłębienia i inne wyraziste formy krajobrazowe. W użytkowaniu gruntów dominującym elementem są lasy, w większości tworzące zwarty kompleks Puszczy Piskiej, w którym liczne, różnej wielkości enklawy tworzą jeziora, tereny rolnicze i zabudowa.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

W latach 1950. i po 70. znano 3 gniazda w Puszczy Piskiej (Matuszewski 1964, Jabłoński 1969 za Tomiałojc 1990). W 2003 - 6-7 par (KOO za T&S 2003). Obecnie w granicach obszaru znane są 3 wieloletnie zajęte stanowiska lęgowe na terenie nadleśnictw Maskulińskie i Strzałowo. Wg. danych KOO w latach 2010-2015 ptaki dorosłe we wszystkich gniazdach albo w pozycji wysiadującej albo z sukcesem (inf. A. Ryś). Ostoja ta ma kluczowe znaczenie dla zachowania i dalszego rozwoju populacji rybołowa w Polsce NE. Na obszarze PLB280008 znajdują się trzy stanowiska współczesne.

Rybołów *Pandion haliaetus* ocena ogólna B, w tym: Populacja: 4-5 par [1], co stanowi odpowiednio 13-22%, 11-14% i 8-10% populacji krajowej wg [2], [3] i [4] -ocena B; Stan zachowania - ocena C, w tym: stopień zachowania siedliska: III - elementy zachowane w średnim stanie lub częściowo zdegradowane (silna presja turystyczna w na akwenach wodnych i w ich pobliżu, eutrofizacja), możliwości odtworzenia: III - trudne (konflikt z ważną funkcją rekreacyjną jezior); Izolacja: ocena B.

Name of the picture: Puszcza Piska

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Puszcza Borecka

Surface area (ha):

18,962.760

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB280006pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Omawiany obszar w znacznej mierze pokrywa się z siedliskowym obszarem Natura 2000 Ostoja Borecka PLH280016 (25 340,1 ha). W jego granicach znalazła się znaczna część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Borecka” (22 861 ha) oraz 4 rezerваты przyrody: „Borki” (235,04 ha), „Lipowy Jar” (48,50 ha), „Mazury” (372,69 ha) i „Wyspa Lipowa na Jeziorze Szwałk Wielki” (2,74 ha).

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

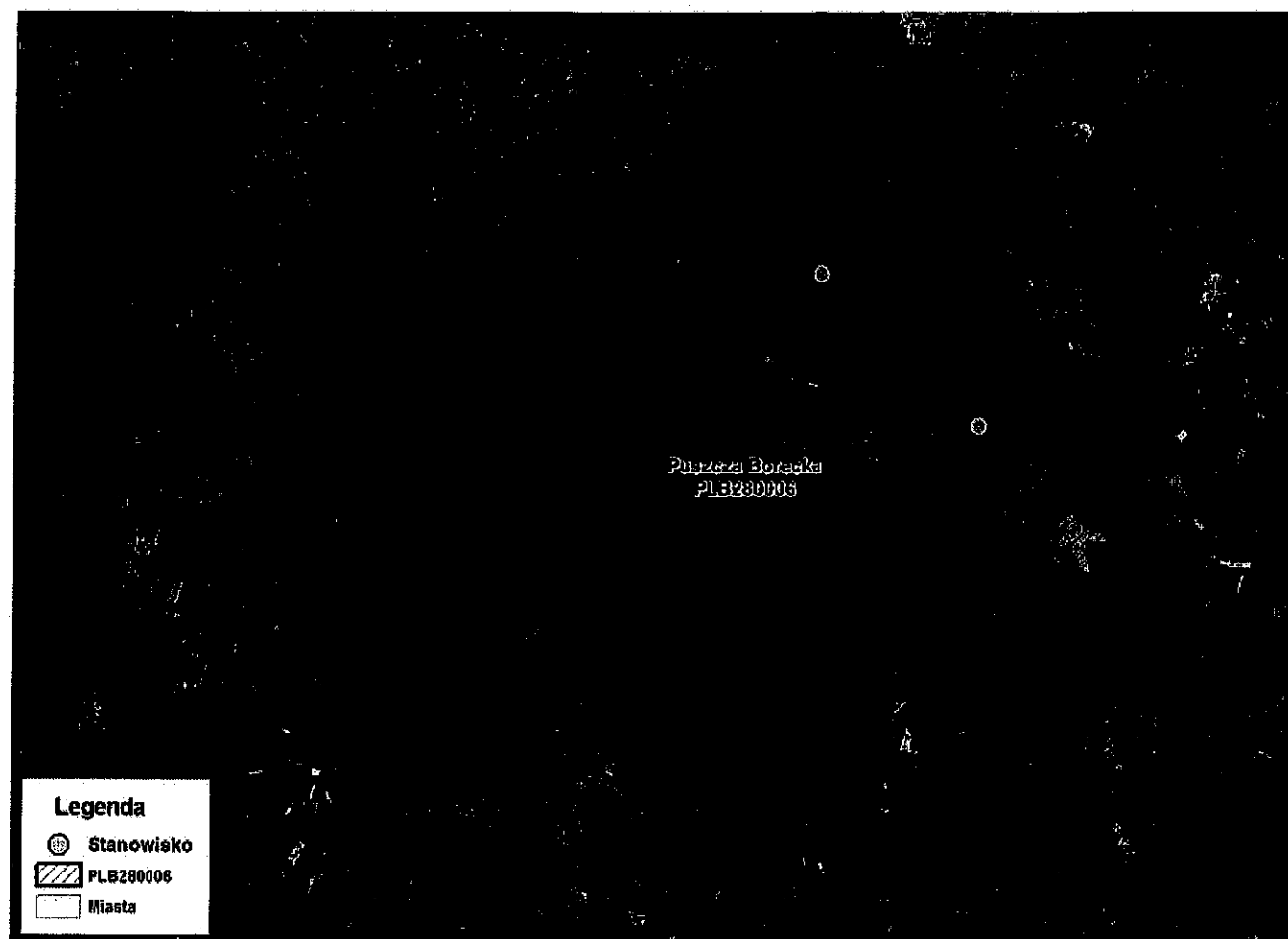
Obszar obejmuje zwarty kompleks leśny Puszczy Boreckiej, porastającej silnie pofałdowany obszar we wschodniej części Pojezierza Mazurskiego. Połodowcowa rzeźba terenu jest tu bardzo urozmaicona, z licznymi wzniesieniami moreny czołowej, kemami, ozami, zagłębieniami wytopiskowymi wypełnionymi torfowiskami oraz rynnami jezior. Najwyższym wzniesieniem na terenie obszaru jest Góra Lipowa (223 m n.p.m.). Puszcza Borecka jest obszarem wododziałowym, w związku z czym nie ma tu większych cieków, a jedynie niewielkie strumienie, tworzące jednak dość gęstą sieć hydrograficzną. W południowo-wschodniej części Puszczy znajduje się grupa rynnowych jezior, spośród których największe to: Łażno (561 ha), Szwałk Wielki (216 ha) i Litygajno (162 ha). Puszcza Borecka jest jednym z nielicznych dużych kompleksów leśnych w Polsce, gdzie zdecydowanie dominują lasy liściaste i lasy mieszane ze znacznym udziałem świerka w drzewostanie. Mniejsze powierzchnie zajmują bory mieszane, a w bagnistych zagłębieniach spotyka się świerczynę na torfie i bory bagienne. Dość znacznie powierzchnie zajmują też olsy oraz łęgi. Wśród lasów niewielkie powierzchnie w dolinach cieków zajmują ekstensywnie użytkowane łąki, a także nieduże, zarastające stawy.

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

Występuje co najmniej 25 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 10% populacji krajowej (C6) dzięcioła białogrzbietego (PCK) i co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bocian czarny, dzięcioł średni, dzięcioł trójpalczasty (PCK), dzięcioł zielonosiwy, muchołówka białoszyja, orlik krzykliwy (PCK), rybołów (PCK), żuraw; w stosunkowo wysokiej liczebności (C7) występują: bielik (PCK), kania czarna (PCK), jarząbek i zimorodek. Wieloletnie zajęte stanowiska lęgowe na terenie nadleśnictwa Czerwony Dwór. Wg. danych KOO w latach 2010-2015 ptaki dorosłe we wszystkich gniazdach albo w pozycji wysiadującej albo z sukcesem (inf. Z.Cenian). Ostoja ta ma

kluczowe znaczenie dla zachowania i dalszego rozwoju populacji rybotowa w Polsce północno-wschodniej. Na obszarze PLB280006 znajdują się dwa stanowiska współczesne.

Name of the picture: Puszcza Borecka

GENERAL DESCRIPTION OF THE AREA / SITE(S) TARGETED BY THE PROJECT

Name of the project area:

Dolina Dolnej Odry

Surface area (ha):

61,648.400

Surface description:

EU protection status:

SPA ☒ NATURA 2000 Code PLB320003pSCI ☐ NATURA 2000 Code**Other protection status according to national or regional legislation:**

Obszar w znacznej mierze pokrywa się z siedliskowym obszarem Natura 2000 Dolna Odra PLH320037 obejmuje też fragmenty Parku Krajobrazowego Ujście Warty, Cedyńskiego Park Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Dolina Dolnej Odry oraz 8 rezerwatów przyrody: „Jeziora Siegniewskie” „Wrzosowiska Cedyńskie” „Dolina Świergotki”, „Olszyna źródłiskowa pod Lubiechowem Dolnym” „Bielinek”, „Kanał Kwiatowy” „Kurowskie Błota” i „Wzgórze Widokowe nad Międzyodrzem”.

Main land uses and ownership status of the project area:

Projekt będzie realizowany na terenie Lasów Państwowych.

Scientific description of project area:

Obszar obejmuje dolinę Odry pomiędzy Kostrzynem, a Zalewem Szczecińskim (dł. ca 150 km) wraz z Jeziorem Dąbie. J. Dąbie jest płytkim, deltowym zbiornikiem (5600 ha, głęb. max. 4 m), o urozmaiconej linii brzegowej. Zasilane jest zarówno przez wody opadowe i rzeczne, jak i przez wody morskie (zjawisko cofki). Jezioro od nurtu Odry oddzielają wyspy: Czapli Ostrów, Sadlińskie Łąki, Mienia, Wielka Kępa, Radolin, Czarnołęka, Dębina, Kacza i Mewia. Z południowo-wschodnim brzegiem jeziora sąsiadują Łąki i mokradła Rokiciny, Sadlińskie i Trzebuskie Łęgi. W J. Dąbie występuje bogata roślinność wodna. Brzegi zajmują szeroki pas szuwarów (głównie trzcinowych i oczeretów), za którymi wykształcają się ziołorośla nadrzeczne. Duże powierzchnie zajmują łęgi i zarośla wierzbowe. Wnętrza dużych wysp pokryte są olsami i łęgami jesionowo-olszynowymi. W części ujściowej Odra posiada dwa główne rozgałęzienia - Odra Wschodnia i Regalica. Obszar pomiędzy głównymi odnogami (kanałami) (Międzyodrze) jest płaską równiną z licznymi jeziorkami i mniejszymi kanałami, jest on zabagniony, posiada okresowo zalewane łąki i fragmenty nadrzecznych łęgów. Obszar poniżej Cedyni nosi nazwę Kotliny Freienwaldzkiej, w obrębie której szczególne znaczenie dla ptaków posiada tzw. Rozlewisko Kostrzyneckie. W ostoi w całości zawiera się siedliskowy obszar Natura 2000 Dolna Odra. Po stronie niemieckiej wzdłuż Odry rozciąga się Park Narodowy Dolina Dolnej Odry. W części środkowej i południowej obszaru włączono doń fragmenty przylegających do doliny lasów o największym zagęszczeniu ptaków drapieżnych. (SDF)

Importance of the project area for biodiversity and/or for the conservation of the species /habitat types targeted at regional, national and EU level (give quantitative information if possible):

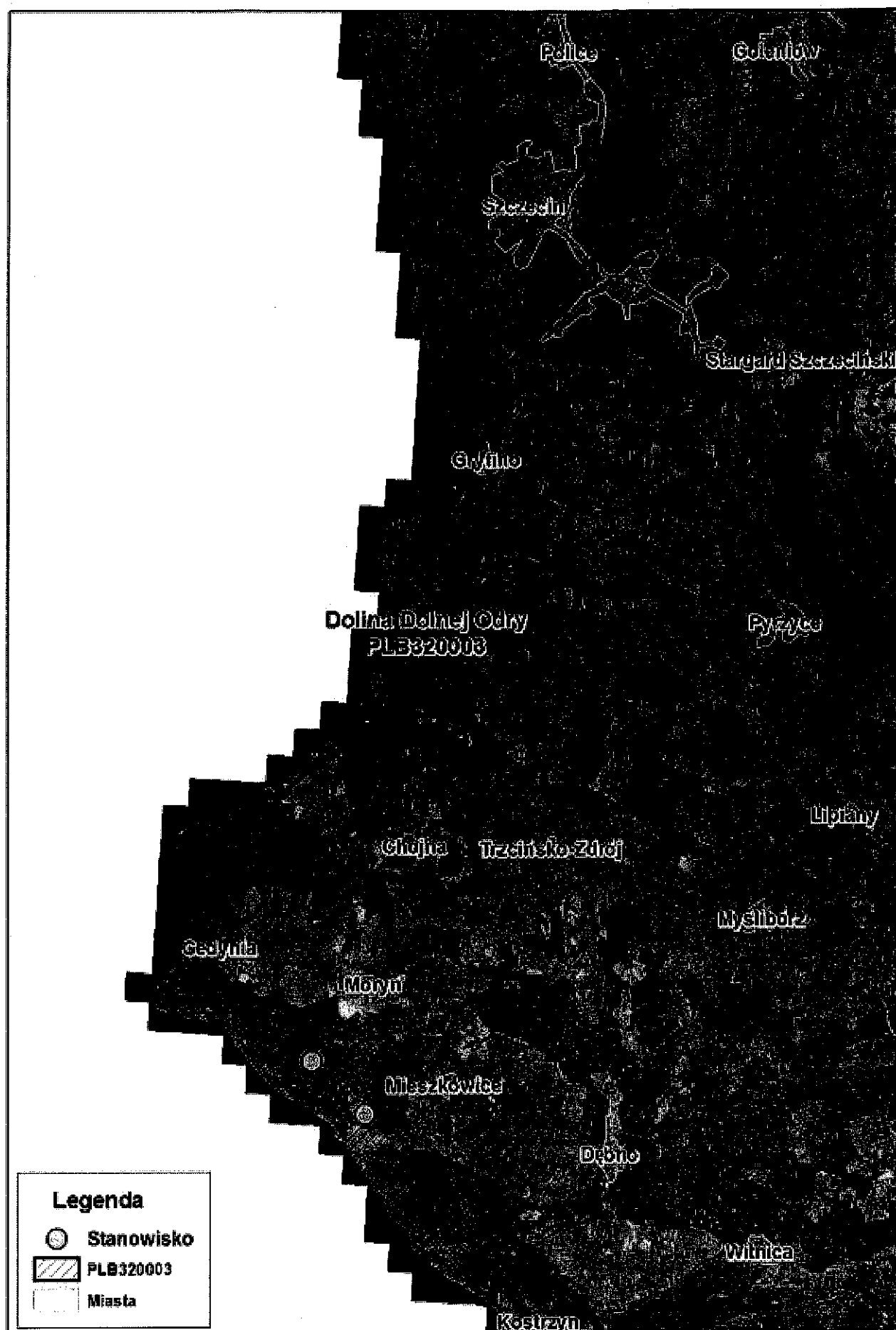
Ostoja ptasia o randze europejskiej E 06. Występują co najmniej 43 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 14 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważny teren szczególnie dla ptaków wodno-błotnych w okresie lęgowym, wędrownym i zimowiskowym. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bąk (PCK), błotniak łąkowy i gęgawa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występują: rybitwa czarna, gąsiorek i wodniczka (PCK). W okresie wędrowek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrownego (C2 i C3) następujących gatunków ptaków: gęsi zbożowa oraz białoczelna; w

stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: łabędź krzykliwy, perkoz dwuczuby, krakwa, czajka i siewka złota; na jesiennym zlotowisku żurawie występują w ilości do 5 000 osobników (C5). Zimą w wysokim zagęszczeniu (C3) występuje perkoz dwuczuby.

Rybołów *Pandion haliaetus* – ocena ogólna C, w tym: Populacja: 1 osobnik, co stanowi powyżej 0,5 % populacji krajowej (wg Sikora i in. 2007) – ocena C. Zachowanie: ocena B, w tym; Elementy w dobrym stanie (urozmaicony krajobraz, o dużym udziale siedlisk otwartych i obecnością rzek, jezior, stawów lub innych większych zbiorników wodnych). Możliwość odtworzenia: nie oceniono. Izolacja: ocena C

Na obszarze PLB320002 znajduje się jedno stanowisko historyczne. Dla województw Szczecińskiego i Koszalińskiego w 1930 r. podawano 12 par (Banzhaf 1938 za Tomiałojć 1990). 2003 - 1 para (Głowaciński 2001 za T&S 2003). Badania w dolinie Dolnej Odry w latach 1995-2008 na 120 km odcinku pomiędzy Kostrzyniem a Szczecinem wykazały spadek liczebności rybołowa. Mimo wielu regularnych obserwacji w sezonie lęgowym, w wielu miejscach doliny (koło Bielinka, Starego Kostrzynka, Starej Rudnicy, Siekierok, Starych Łysogórek i Porzecza), nie potwierdzono lęgów, a stare gniazda z okolic Chojny po 2000 roku nie są zajmowane (Ławicki i in. 2009). Wg. danych KOO w latach 2010-2012 nie obserwowano ptaków, natomiast w latach 2013-15 obserwowano pojedyncze ptaki, prawdopodobnie lęgowe po stronie niemieckiej.

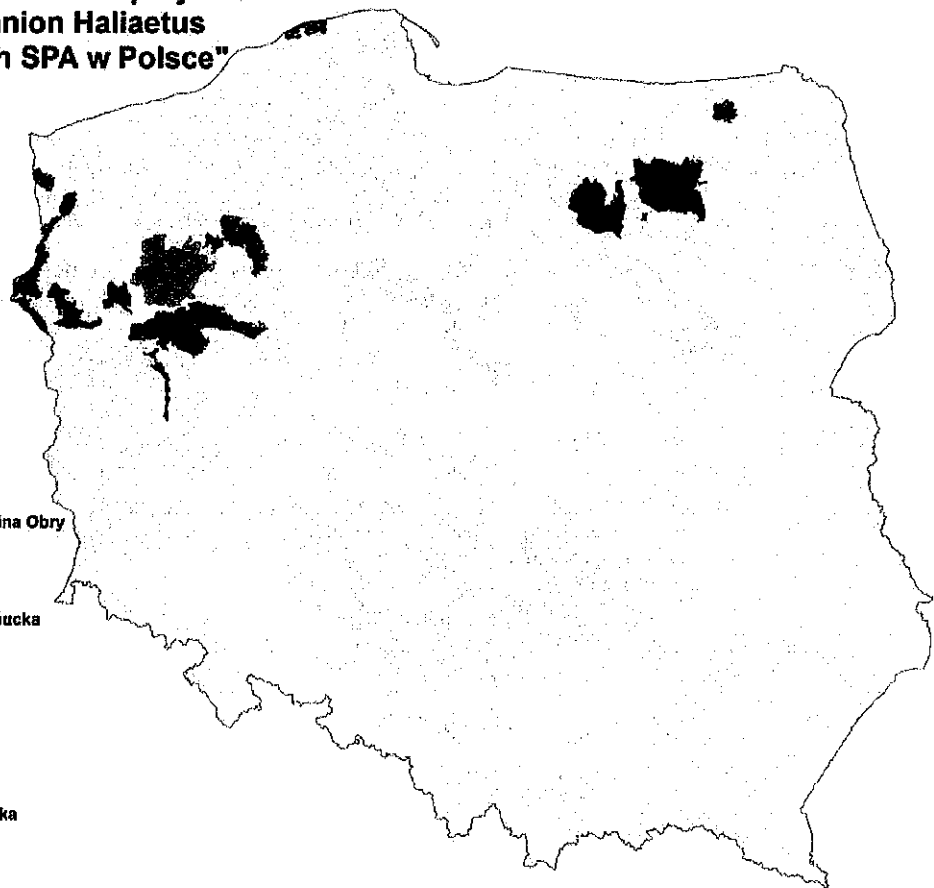
Name of the picture: Dolina Dolnej Odry

**Obszary realizacji zadań w ramach projektu
"Ochrona rybołowa Panion Haliaetus
na wybranych obszarach SPA w Polsce"**

- Legenda**
- Obszary Specjalnej Ochrony**
- PLB080001, Puszcza Barłomska
 - PLB080005, Jeziora Pezchewskie i Dolina Obry
 - PLB220003, Pobrzeże Słowińskie
 - PLB280006, Puszcza Borecka
 - PLB280007, Puszcza Napiwodzko-Ramucka
 - PLB290008, Puszcza Piska
 - PLB300012, Puszcza nad Gwdą
 - PLB300015, Puszcza Notecka
 - PLB320003, Dolina Dolnej Odry
 - PLB320014, Ostoja Wkrzańska
 - PLB320015, Ostoja Witnicko-Dębnińska
 - PLB320016, Lasy Puszczy nad Drawą
 - PLB320017, Ostoja Cedyńska

Wydział Urzędzenia Lasu DGLP

DESCRIPTION OF SPECIES / HABITATS / BIODIVERSITY ISSUES TARGETED BY THE PROJECT

Rybołów jest jednym z najrzadszych lęgowych ptaków szponiastych w Polsce. Gatunek ten umieszczony jest w załączniku I Dyrektywy 2009/147/EC zwanej dyrektywą Ptasia, w załączniku II konwencji z Bonn oraz w załączniku II konwencji Waszyngtońskiej (CITES). W związku z niepewną sytuacją tego gatunku w Europie, przygotowany został również plan ochrony rybołowa „ACTION PLAN FOR OSPREYS IN EUROPE AND THE MEDITERRANEAN REGION”, który w formie roboczej został przedstawiony na 34 spotkaniu Standing Committee w dniach 2-5 grudnia 2014 roku w Strasburgu. Autorem strategii jest Pan Roy Denis, z którym nawiązano współpracę w trakcie przygotowania realizacji projektu.

W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (2001) gatunek ma status VU – gatunek narażony na wyginięcie. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem z dnia 7 października 2014 r. o ochronie gatunkowej zwierząt rybołów jest gatunkiem objętym ochroną ścisłą i wymaga ochrony czynnej. Obecnie w Polsce jest bardzo nielicznym gatunkiem, o wysokim statusie zagrożenia, dla którego utrzymanie stabilnej populacji wymaga podjęcia działań ratunkowych daleko wykraczających poza ochronę bierną. Bardzo silne spadki liczebności tego gatunku w Europie odnotowano w latach 2000-2014 w trzech sąsiadujących ze sobą krajach: Ukrainie (75%), Polsce (65%) i Litwie (50%). W latach 2000-2008 liczebność tego gatunku w Polsce nie przekraczała 50 par z wyraźną tendencją spadkową od 53 stanowisk ogółem w 2000 r. do 31 w 2008 r. Z danych KOO zebranych dla Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w ramach prowadzonego Państwowego Monitoringu Środowiska wynika dalszy spadek do 29 stanowisk w 2013 roku.

Należy podkreślić, że jeszcze mniejsza liczba dotyczyła obserwacji par z gniazdami. Dramatycznie zmniejszyła się także liczba par w Puszczy Noteckiej, gdzie spośród 11 rewirów znanych w latach 1985-1999 w 2008 r. pozostał już tylko jeden (Mizera 2009), natomiast w 2014 r. – żaden. Spadki odnotowuje się prawie we wszystkich kluczowych dla tego gatunku ostojach.

Rybołowy mają długie i wąskie skrzydła mające rozpiętość do 170 cm. Samice są większe od samców i osiągają masę ciała do około 2,1 kg. Rybołowy są ptakami długowiecznymi, żyjącymi nawet do 32 lat. Rybołowy budują bardzo duże gniazdo o średnicy do 150 cm i wysokości 1 metra. Gniazda umieszczone są najczęściej na wierzchołku wysokich starych sosen. Okres lęgowy rozpoczyna się w połowie kwietnia kiedy samica składa duże jaja w ciemnobrązowe plamy. Najczęściej w lęgu znajduje się od 2 do 4 jaj.

Okres

wysiadywania trwa około 5 tygodni, natomiast okres odchowu młodych 7 tygodni. Po wylocie z gniazd młode w dalszym ciągu przebywają w jego pobliżu. Migracja rozpoczyna się pod koniec sierpnia choć nielegowe osobniki zaczynają przelot już w połowie lipca.

Samce rybołowa cechują się silną filopatrycznością. Jest to tendencja osobników danego gatunku do powrotu do miejsca pochodzenia, zamieszkania i żerowania. Powszechną u rybołowów sytuacją jest powrót młodych osobników do regionu, gdzie znajdowało się ich rodzime gniazdo. Wg badań Sauroli (2005) średnia odległość osiedlania się samców wynosi 27 km, samic – 133 km. Niestety, z nieznanых przyczyn, z roku na rok coraz mniej młodych ptaków przystępuje do lęgów. Prawdopodobnie część z nich nie wraca z zimowisk. Rybołów jest gatunkiem wyłącznie rybożernym. Do jego diety wchodzi zarówno ryby słodkowodne (jeziora i rzeki) jak i morskie. Preferuje gatunki pływające blisko pod powierzchnią wody o wymiarach od 30 do 50 cm. Rybołowy najczęściej polują w bliskiej odległości od gniazda, jednak w skrajnych przypadkach mogą latać na rybne stawy nawet do 20 km. Chętnie polują także na stawach hodowlanych, co stwarza konflikt ekonomiczny dla właścicieli tych obiektów. Ptaki nielegowe pożerają rybę na żerowisku, ptaki lęgowe najczęściej lecą z pokarmem w do gniazda.

W polskich przepisach ochrony przyrody obowiązuje termin „strefa ochronna” wokół drzew gniazdowych wykorzystywanych przez ptaki rzadkich gatunków, w tym rybołowów. „Strefa” to zaznaczony na mapie leśnej obszar lasu, gdzie albo nie prowadzi się żadnych prac gospodarczych w promieniu do 200m od drzewa gniazdowego (to strefa obowiązująca przez cały rok), albo ogranicza się obecność ludzi w promieniu do 500m od drzewa z gniazdem (to strefa obowiązująca w okresie od 1 marca do 31 sierpnia). W praktyce bardzo rzadko wyznacza się strefy kołowe, najczęściej ich granice pokrywają się z granicami oddziałów leśnych. Strefy są powoływane i odwoływane decyzjami administracyjnymi przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Odwołanie strefy następuje na wniosek nadleśnictwa (w przypadku rybołowa), jeśli nie ma ptaków przy drzewie gniazdowym przez ca 10 lat.

„Stanowisko” – to większy obszar, w obrębie którego stwierdzane są ptaki dorosłe w sezonie lęgowym (15 maj-15 lipiec) i ich zachowanie wskazuje, że są lęgowe (latają z gałęziami lub rybami w jednym kierunku). Termin „stanowisko” dotyczy 1 pary, ponieważ w polskich warunkach gniazda poszczególnych par rybołowów są znacznie od siebie oddalone. W „stanowisku” nie zawsze musi być znane położenie gniazda. W stanowiskach może też być znanych kilka drzew gniazdowych jednej pary

rybołówów. Drzewa te mogą mieć różny status, w zależności jak i kiedy je ptaki wykorzystują w ciągu wielu lat. Stare i nieużywane drzewa gniazdowe mogą nie być objęte granicami żadnych stref ochronnych, ale same stare drzewa gniazdowe i tak zwyczajowo są zostawiane, nawet jeśli nie ma tam już gniazd, bo się rozsypały ze starości. Natomiast drzewa z gniazdami czynnymi/zajętymi przez ptaki posiadają strefy ochronne. Dla ułatwienia planowanych działań w projekcie przyjęto podział na stanowiska: 1) współczesne – te, w których ptaki są lub były jeszcze obserwowane do 5 lat wstecz; 2) historyczne – te, w których już ptaki nie są obserwowane więcej niż 5-10 lat, 3) potencjalne – te, które znajdują się w pobliżu stanowisk współczesnych i/lub historycznych i spełniają wymogi biologii lęgowej gatunku (stary las, rybne akweny).

W przypadku terminu "gniazdo" wprowadzono rozróżnienie na: "gniazdo czynne/zajęte" – tj. takie, w którym obecnie/lub do niedawna (do 5 lat wstecz) przebywa minimum 1 osobnik; gniazdo nieczynne/niezajęte – tj. takie, w którym od ponad 5 lat już nie ma nawet 1 ptaka; "gniazdo alternatywne" – tj. takie, które w przyszłości może być wykorzystywane choćby przez 1 ptaka z dotychczasowej frakcji ptaków lęgowych lub nowe ptaki tworzące obok nowe pary, i które powstało w wyniku projektu (zbudowane przez człowieka).

CONSERVATION / BIODIVERSITY PROBLEMS AND THREATS & PREVIOUS CONSERVATION EFFORTS

Provide this information for those species / habitat types or biodiversity issue directly targeted by the project

Przyczyn spadku upatruje się w trzech zagadnieniach:

1. Ograniczeniu zasobności pokarmowej żerowisk. Badania prowadzone przez Komitet Ochrony Orłów oraz dotychczas przeprowadzone analizy wskazują, że w wielu regionach Polski brak jest optymalnych warunków pokarmowych dla rybołowa. Związane jest to z niewystarczającą bazą żerową i przełowieniem wielu jezior ze względu na intensywną gospodarkę rybacką oraz powszechny zwyczaj łowienia ryb przez ludzi w Polsce w celach konsumpcyjnych. Przykładowo w krajach skandynawskich połów ryb ma charakter sportowo-rekreacyjny i są one potem zwykle wypuszczane (tzw. catch and release). Poważnym problemem może też być nieodpowiednia przejrzystość wody, co obniża sukces łowiecki i w konsekwencji gniazdowy, czego przykłady można było obserwować na Florydzie pod koniec lat 90. XX w. (Florida Fish and Wildlife Conservation Commission, 2013.). Brak pokarmu dla rybołowa jest szczególnie istotny na terenach o małej liczbie sztucznych zbiorników i stawów hodowli ryb. Poole i wsp. (2002) stwierdzili, że brak pokarmu może być główną przyczyną śmiertelności wśród piskląt rybołowa. Większość piskląt umiera w ostatnich tygodniach przed wylotem, gdy potrzebują największej ilości pokarmu, a ptaki dorosłe nie są w stanie go zapewnić.

2. Prześladowaniu na żerowiskach. Ze względu na częste korzystanie przez ptaki ze stawów hodowli ryb, zarówno osobniki lęgowe, jak przelatujące przez nasz kraj kilka tysięcy ptaków z populacji skandynawskiej, część hodowców nie toleruje ich obecności. Powtarzające się informacje o płoszeniu ptaków rybożernych wśród, których jest również rybołów, wskazują na to, że na ten gatunek wywierana jest silna presja ze strony człowieka. Czynnikiem ograniczającym liczebność rybołówów może być redukcja (nielegalny odstrzał) ptaków (M. Bielewicz 2013). Również płoszenie ptaków wpływa negatywnie na sukces łowiecki i tym samym na sukces lęgowy. Niestety, corocznie zdarzają się również przypadki zatrutowania, łapania w sieci lub strzelania do rybołówów. Informacje o ptakach martwych i osłabionych są gromadzone w Kartotece KOO i najczęściej dotyczą ptaków przelatujących przez nasz kraj. Przypadki takie są zgłaszane na policję i do prokuratury, jednak zawsze kończą się niewykryciem sprawców.

3. Braku optymalnych miejsc lęgowych. Rybołowy wymagają do założenia gniazda bardzo starych i wysokich drzew lub, jeśli ich brak, innych tego rodzaju miejsc, z których roztacza się niczym niezamącony widok. Dlatego także w Polsce notuje się lęgi na wieżach triangulacyjnych i słupach energetycznych. Prowadzone w Niemczech działania czynnej ochrony rybołówów ogniskują się na przygotowywaniu dla rybołówów sztucznych gniazd na słupach trakcji elektrycznej. Obecnie szacunkowo w takich miejscach gniazduje około 75% niemieckiej populacji rybołowa. Również w Finlandii 40% gniazd rybołówów znajduje się na specjalnie dla nich założonych platformach (Saurola 1997). W działaniach ochronnych w Polsce do 2012 r. prowadzono jedynie montaż sztucznych platform na drzewach. Dopiero RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim rozpoczął montaż platform na słupach linii wysokiego napięcia, we współpracy z firmą Enea, co stanowi przykład dobrych praktyk w przemyśle energetycznym. Jednocześnie przez ostatnie lata RDOŚ w Gorzowie Wlk wybudował około 50 sztucznych gniazd nadrzewnych, co najprawdopodobniej przyczyniło się do wzrostu liczby par lęgowych na terenie woj. lubuskiego. Jednocześnie notowane są coraz częściej kolejne lęgi na słupach energetycznych w innych województwach, np. dolnośląskim i wielkopolskim. W lutym 2014 r. na słupie trakcji wysokiego napięcia pracownicy Polskich Sieci Energetycznych (PGE) we współpracy z LP i po konsultacjach z KOO zainstalowali sztuczne gniazdo wraz z kamerą do przekazu online w miejsce starego gniazda, które się rozsypało. Ptaki zarówno w 2014 jak i w 2015 r. przystąpiły do lęgów natychmiast po przylocie i wyprowadziły szczęśliwie po 3 młode. W latach 1999-2004 rybołowy w tym stanowisku gnieździły się na jednej z kilku sztucznych platform nadrzewnych wybudowanych przez członków KOO, by w 2005 r. po raz pierwszy (samodzielnie) przenieść się na słup energetyczny (inf. T. Konieczny). Stąd główny nacisk w planowanych działaniach ochronnych zamierza się położyć na budowę sztucznych gniazd nadrzewnych w wytypowanych obszarach Natura 2000 SPA w miarę możliwości w pobliżu trakcji energetycznych oraz montaż sztucznych gniazd bezpośrednio na słupach energetycznych przede wszystkim na terenie północno-zachodniej oraz północno-wschodniej Polski w celu zwiększenia liczebności par lęgowych.

Nasz Współbeneficjent - KOO jak i inne instytucje na przestrzeni ostatnich 20 lat podejmowały działania polegające na budowie sztucznych gniazd. Działania te były bardzo rozległe w czasie oraz rozproszone w różnych regionach Polski. Były to też często działania interwencyjne mające na celu odbudowę uszkodzonego gniazda, co miało na celu utrzymanie lęgów, niemniej jednak nie miało wpływu na rozwój populacji w następnych latach. W przypadku naszego projektu będą to działania skomasowane. W czasie kilku lat powstanie duża liczba gniazd i platform w ściśle określonych regionach i miejscach. Najnowsze wyniki doświadczeń prezentowane przez partnerów z Niemiec wskazują, iż rybołowy

wybijają miejsca na nowe gniazda w bliskiej odległości do gniazdujących osobników tego gatunku. Potwierdzone są też przypadki powrotu młodych i zakładania gniazd w pobliżu miejsca narodzin. Nasz projekt odpowiada na takie potrzeby poprzez instalację dużej ilości gniazd i platform w miejscach występowania rybołowa.

PREVIOUS CONSERVATION EFFORTS IN THE PROJECT AREA AND/OR FOR THE HABITATS / SPECIES TARGETED BY THE PROJECT

Przygotowując się do realizacji projektu została baza danych współbeneficjenta projektu, Komitetu Ochrony Orłów została zaktualizowana o dane dotyczące występowania rybołowów o dane z kwietnia 2015 roku. KOO prowadzi monitoring dla Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska.

Na podstawie monitoringu prowadzonego przez KOO dokonano wyboru najważniejszych stanowisk rybołowów, objęcie ochroną których jest konieczne dla zachowania populacji w Polsce. Łącznie wskazano 31 najważniejszych stanowisk, wokół których skupia się większość działań zaplanowanych w projekcie.

Przeprowadzono również analizę potencjalnych miejsc występowania rybołowów na słupach. Analiza została przeprowadzona w celu identyfikacji słupów, na których w trakcie projektu zostaną zamontowane platformy pod gniazda. Wybór miejsc uzależniony był od wielu czynników: warunków siedliska, bliskości położenia zbiorników wodnych będących potencjalnymi łowiskami, stanu technicznego słupów i posadowienia ich na terenach Lasów Państwowych. Wszystkie słupy zostały wskazane na obszarach należących do sieci Natura 2000 powołanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej (2009/147/WE z 30 listopada 2009).

Nawiązany został wstępny kontakt z interesariuszami projektu. Warunki współpracy i kontakt zostały określone m. in. z partnerami z organizacji zagranicznych (Niemcy, Szwecja, Litwa) oraz z instytucjami i podmiotami prywatnymi w Polsce. Korespondencja prowadzona jest zarówno z przedstawicielami regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, nadleśnictwami czy parkami krajobrazowymi (Zachodniopomorski Związek Parków Krajobrazowych), jak również z prywatnymi właścicielami stawów hodowlanych oraz zarządcami jezior. W trakcie przygotowania projektu został nawiązany kontakt ze szkołami podstawowymi i gimnazjalnymi, które mogą uczestniczyć w konkursach organizowanych w trakcie World Osprey Week.

W Polsce KOO od 1992 roku wybudował 250 sztucznych platform dla rybołowa. Obecnie sztuczne gniazda są budowane jedynie w rewirach zajętych przez rybołowy. Ponad 50% polskiej populacji zajmuje sztuczne gniazda. Jedną z platform zbudowaną 21 marca 2013 roku na terenie Nadleśnictwa Międzyrzec została zasiedlona po zaledwie 22 dniach. Aby zapewnić spokój ptakom zainstalowano szlabany na drogach leśnych biegnących w pobliżu gniazda. Pierwsza w Polsce odbudowa gniazda dla rybołowa miała miejsce w Puszczy Wkrzańskiej w 1977 roku. Gniazdo funkcjonowało ok. 20 lat. Na pojezierzu Mazurskim wybudowano 20 sztucznych gniazd dla rybołowa w latach 1993-1995. Najważniejsze działania realizowane przez KOO rybołowa to: stała lokalizacja nowych rewirów i gniazd rybołowa na terenie całego kraju, projektowanie i weryfikacja granic ochronnych, coroczne oględziny wszystkich gniazd, budowa sztucznych gniazd w miejscach występowania, aktywne szkolenia służb leśnych, ocena potencjalnego wpływu przedsięwzięć, przeciwdziałanie prześladowaniu na stawach rybnych, przygotowanie publikacji i referatów, edukacja społeczeństwa.

BEST PRACTICE CHARACTER OF THE PROJECT

Realizacja przedsięwzięcia wykorzystuje najlepsze praktyki projektów realizowanych na terenie Polski lub Europy projektów. Realizacja projektu opiera się m.in. na działaniach polegających na budowie sztucznych gniazd na drzewach i słupach wysokiego napięcia. Jest to działanie mające na celu zwiększenie dostępności odpowiednich miejsc pod gniazda dla rybołówów.

Budowanie sztucznych platform dla rybołowa jest powszechnie stosowaną w Europie metodą ochrony tego gatunku. Także w Polsce przynajmniej połowa polskich rybołówów przystępuje w nich do rozrodu głównie na drzewach, ale też na słupach energetycznych. Działanie to jest zalecaną metodą również w Finlandii (Saurola 2005) gdzie 40% gniazd rybołówów znajduje się na specjalnie dla nich założonych platformach (Saurola 1997). Budowa gniazd na drzewach jest również prowadzona w Szwecji w projekcie LIFE+ Vanern - LIFE12 Nat/SE/000132, gdzie gniazda montowane są na wysokich sosnach położonych w pobliżu jeziora Varnern. Montaż platform na słupach jest również prowadzony przez ornitologów niemieckich na terenie Brandenburgii i Meklemburgia-Pomorze Przednie gdzie również przynosi znaczne efekty dla populacji. Obecnie szacunkowo w takich miejscach gniazduje około 75% niemieckiej populacji rybołowa. Obecnie współpracujemy z osobami które realizują te projektu na terenie Niemiec, czego dowodem są stosowne listy intencyjne oraz bieżąca współpraca w czasie międzynarodowej konferencji na temat ochrony rybołowa zorganizowanej w Łagowe, gdzie strona Niemiecka zaprezentowała swoje osiągnięcia w ochronie tego gatunku.

Do montażu platform na słupach mogą być wykorzystywane słupy różnej wysokości. W 2014 roku zamontowano pierwszą w Polsce platformę na słupie przesyłowym linii 220 kV w Nadleśnictwie Lipka. Na słupie trakcji wysokiego napięcia pracownicy Polskich Sieci Energetycznych (PSE) we współpracy z LP i po konsultacjach z KOO zainstalowali sztuczne gniazdo wraz z kamerą do przekazu online w miejsce starego gniazda, które zostało zniszczone. Ptaki zarówno w 2014 jak i w 2015 r. przystąpiły do lęgów i wyprowadziły szczęśliwie po 3 młode. Doświadczenia z Nadleśnictwa Lipka, ale również doświadczenia niemieckie pokazują, że jest to dobra praktyka, którą należy wykorzystywać w dalszych działaniach ochronnych dla rybołowa

Najlepszą praktyką jest również wypracowanie wytycznych dla ochrony gatunków zagrożonych przed negatywną działalnością człowieka Wild Life Crimes. Wypracowanie procedur zwalczania przestępstw przyrodniczych było elementem realizowanych projektów takich jak projekt LIFE "The Return of the Neophron" LIFE10 NAT/BG/000152 oraz projekt LIFE „Save the raptor” LIFE07 NAT/BG/000068. Prowadzona tam działania dały znaczące efekty wykrywaniu i zwalczaniu przestępstw na gatunkach chronionych.

Prowadzone działanie związane z powołaniem sieci opiekunów było również wykorzystywane w innych przedsięwzięciach. Realizowane działanie wdraża najlepszą praktykę zrealizowaną w projekcie LIFE „Save the raptor” LIFE07 NAT/BG/000068.

DEMONSTRATION CHARACTER OF THE PROJECT

Nie dotyczy.

PILOT ASPECTS OF THE PROJECT

Nie dotyczy

EU ADDED VALUE OF THE PROJECT AND ITS ACTIONS

Główne działania projektu są zgodne z priorytetami dotyczącymi przyrody: wdrażanie Dyrektyw 92/43/EWG i 2009/147/WE poprzez poprawę stanu ochrony rybołowa oraz jego siedlisk. W projekcie przewidziano zintegrowane podejście do ochrony rybołowa, łączące działania ochrony gatunku, jego siedlisk, działania edukacyjne. Część działań realizowanych w projekcie nawiązuje do priorytetów dotyczących wody oraz gospodarki rybackiej. Będzie to monitoring ichtiofauny, zarybianie stawów w rewirach występowania rybołowa oraz szkolenia dla właścicieli i zarządców obszarów wodnych. Zadania zaplanowane w naszym projekcie polegające m.in. na współpracy z firmami energetycznymi

są również prezentacją najlepszych praktyk i rozwiązań w ochronie rybołówstwa, które są obecnie realizowane na terenie Niemiec, Szwecji i Szkocji. Ponadto implementacja zaleceń zadań ochronnych do dokumentów aktów prawa miejscowego którym są Plany Zadań Ochronnych we współpracy z regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska przyczyni się do wspierania dalszego rozwoju wdrażania i zarządzania siecią Natura 2000 zgodnie z art. 3 ww. dyrektywy. Dodatkowo prowadzony monitoring i współpraca w tym zakresie z zagranicą przyczynią się również do wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie wdrażania unijnej polityki i przepisów w zakresie ochrony przyrody. Pierwszym jej efektem jest wiedza zdobyta w czasie Międzynarodowej konferencji "Ochrona czynna rybołówstwa na pograniczu polsko-niemieckim", która odbyła się w Łagowie w dniach 22-23 września 2015 r. W czasie konferencji strona niemiecka zaprezentowała swoje rozwiązania legislacyjne, które pomagają firmom energetycznym podejmować działania ochronne dla ochrony rybołówstwa.

Działania zaplanowane w naszym projekcie w pełni przyczyniają się do implementacji planów w zakresie unijnej polityki ochrony przyrody odpowiadając w szczególności na zakres działań zawarty w załączniku III do rozporządzenia LIFE: działania mające na celu poprawę zachowania stanu siedlisk i gatunków, (...) oraz gatunków ptaków będących przedmiotem zainteresowania Unii, działania wspierające ustalenia z seminariów biogeograficznych sieci Natura 2000 jak również w odniesieniu do priorytetowych ram działań. Ponadto znacząca wartością dodana dla krajów Unii Europejskiej będzie możliwość transferu zdobytej wiedzy i doświadczeń o innych krajów. W tym celu oprócz współpracy z Niemcami i Szwecją nawiązano współpracę z Litwą gdzie istnieją zbliżone możliwości środowiskowe do odbudowy populacji rybołówstwa.

Dodatkowo wszystkie strony zainteresowania w naszym projekcie zostały włączone w etap przygotowania naszego projektu czego dowodem jest wspomniana wyżej międzynarodowa konferencja oraz listy intencyjne i listy poparcia od regionalnych organów ochrony przyrody, przedsiębiorstw energetycznych oraz przedstawicieli instytucji zagranicznych. Wielozadaniowość naszego projektu jest ponadto doskonałą okazją do integracji specyficznych celów środowiskowych gdyż zaplanowane działania edukacyjne i współpraca międzynarodowa przyczynia się nie tylko do spełnienia celu głównego, którym jest szeroko rozumiana ochrona przyrody ale również do międzynarodowej integracji w rozumieniu i wdrażaniu unijnej polityki środowiskowej.

Rezultaty podjętych działań w naszym projekcie będą miały wysoka zdolność powtarzalności oraz zastosowania w innych regionach i w odniesieniu do innych przedmiotów ochrony. Zaplanowana w projekcie szczegółowa analiza miejsc występowania rybołówstwa w zadaniach A1 Weryfikacja granic stref ochronnych utworzonych dla rybołówstwa na obszarach Natura 2000 oraz A2 "Paszporty dla rybołówstwa" - podjęcie działań zabezpieczających właściwy stan ochrony gatunku może być transferowana do innych regionów oraz dla ochrony gatunków o podobnych do rybołówstwa wymaganiach ekologicznych. Efekty naszej współpracy w Niemczech, Szwecji i Szkocji zostaną transferowane do krajów sąsiednich. Współpraca z Litwą i Białorusią przyczyni się do rozwoju populacji rybołówstwa również w tych krajach, szczególnie działanie A2 "Paszporty dla rybołówstwa" może być początkiem realizacji nowych projektów poza obszarem realizacji naszego projektu. Ponadto współpraca z tymi krajami w zakresie monitoringu migracji osobników urodzonych w Polsce przyczyni się do rozwoju i potencjalnych projektów ochrony czynnej za wschodnią granicą Polski.

Wybór wykonawców zadań wchodzących w skład projektu nastąpi w trybie zamówień publicznych, z wykorzystaniem zaleceń Komisji Europejskiej oraz Urzędu Zamówień Publicznych odnoszących się do Zielonych zamówień publicznych. W trakcie przygotowania postępowania o udzielenia zamówienia, identyfikowane będą rozwiązania mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu zamawianych usług lub kupowanych produktów na środowisko oraz uwzględniających ich cykl życia. W celu właściwego przygotowania zamówień publicznych beneficjent posługiwać się będzie podręcznikiem wydanym przez Komisję Europejską pt „Ekologiczne zakupy” oraz podręcznikiem pt.: „GPP Green Public Procurement - A collection of good practices” wydanym przez Dyrekcję Generalną ds. Środowiska w ramach Komisji Europejskiej.

Ważne dla nas będzie również wykorzystanie wyników projektów finansowanych przez Unię Europejską w zakresie badań i innowacji tj. 7 program ramowy oraz Horyzont 2020. Ważnym przedsięwzięciem międzynarodowym był projekt SCALES którego wyniki pozwalają na lokalizację korytarzy ekologicznych pomiędzy obszarami chronionymi. W naszym przypadku ma to szczególne znaczenie gdyż znajomość korytarzy ekologicznych pozwoli nam na lepsze planowanie przestrzenne i wybór odpowiednich miejsc które będą potencjalnymi obszarami do zasiedlenia przez rybołówstwo.

SOCIO-ECONOMIC AND ECOSYSTEM SERVICES EFFECTS OF THE PROJECT

Utworzenie sieci lokalnych opiekunów stanowisk rybołówów. Każdy z opiekunów pracować będzie dla projektu na zasadach wolontariatu. W ramach zachęty i pośredniego wynagrodzenia, dla opiekunów ostoi organizowane będą warsztaty ornitologiczne w trakcie, których uzyskają oni specjalistyczną wiedzę dotyczącą rybołówów i innych ptaków szponiastych.

Organizacja warsztatów dla właścicieli i zarządców obszarów wodnych. W trakcie realizacji działania przeprowadzone zostaną spotkania z właścicielami stawów hodowlanych oraz zarządcami jezior, w pobliżu których znajdują się stanowiska rybołówów. Spotkania będą miały na celu wzrost wiedzy o wykorzystaniu stawów hodowlanych i jezior przez rybołówów. Warsztaty będą miały charakter dyskusji na temat warunków prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej, która będzie wspierać obecność rybołowa. Dodatkowo możliwe będzie wskazanie korzyści z obecności rybołówów na obszarze akwenów wodnych użytkowanych gospodarczo. W efekcie warsztatów możliwy jest rozwój działań ukierunkowanych na turystykę przyrodniczą (np. birdwatching) na stawach rybnych lub jeziorach. Może to przełożyć się na wzrost wartości ekonomicznej stawów, a także na częstsze działania organizowane przez lokalne społeczeństwo w celu ochrony gatunku.

Działania edukacyjne komunikacyjne skierowane do dzieci i młodzieży. W celu podniesienia wiedzy dzieci i młodzieży przeprowadzony zostanie ogólnopolski konkurs dla szkół podstawowych i gimnazjalnych z wiedzy o rybołówach. Konkurs będzie doskonałym sposobem podniesienia wiedzy dzieci i młodzieży o konieczności ochrony rybołówów. Możliwe będą wspólne konkursy i uczestnictwo w międzynarodowych wydarzeniach. W celu zwiększenia zainteresowania rybołowem w miejscach jego występowania zaplanowano organizację 3 ogólnopolskich konkursów dla dzieci i młodzieży. Do szkół skierowane zostaną również materiały dydaktyczne mające na celu wzrost wiedzy uczniów i nauczycieli o rybołówach, ich biologii oraz o sposobach ich ochrony. Materiały dydaktyczne składać się będą z broszury informacyjnej oraz edukacyjnej gry. Materiały będą nieodpłatnie przekazane do szkół.

EFFORTS FOR REDUCING THE PROJECT'S "CARBON FOOTPRINT"

By zminimalizować "carbon footprint" projektu przewiduje się używanie papieru z recyklingu lub posiadającego certyfikaty środowiskowe FSC® lub PEFC. Ponadto zaplanowano: - dwustronne drukowanie i ponowne wykorzystanie papieru zadrukowanego z jednej strony;

- ograniczanie ilości materiałów drukowanych, materiały informacyjne i edukacyjne będą rozpowszechniane na elektronicznych nośnikach i udostępnione na stronie internetowej projektu;
- nakład publikacji został precyzyjnie zaplanowany aby dotarł do planowanej liczby odbiorców;
- materiały informacyjno- promocyjne będą mieć użytkowy charakter i możliwości wielokrotnego wykorzystania;
- recykling papieru i surowców opakowaniowych oraz odpadów niebezpiecznych;
- stosowanie energooszczędnego oświetlenia.

W stopce wiadomości e-mail zostaną umieszczone ostrzeżenia np. "Pomyśl o środowisku zanim wydrukujesz ten e-mail".

Przejazdy personelu i współpracowników tam gdzie to możliwe podróże będą odbywać się transportem publicznym (tam gdzie to możliwe i ekonomicznie uzasadnione).

- zastępowanie przejazdów, kiedy tylko to możliwe i celowe, zdalnymi formami komunikacji: skype, telefon, e-mail
- unikanie przejazdów samochodem - preferowanie przejazdów koleją lub autobusem, zwłaszcza w przypadku podróży pojedynczych osób

W realizacji projektu i jego zarządzaniem stosowane będą działania zmierzające do złagodzenia wpływu na klimat.

Wydarzenia projektowe - konferencje, szkolenia, spotkania:

- catering preferował będzie wykorzystanie lokalnych produktów i lokalnych usługodawców
- unikanie stosowania naczyń jednorazowych

Zielone zamówienia

Stosowanie kryteriów wpływu na środowisko przy wyborze dostawców i wykonawców, takie, jak na przykład wymóg drukowania wydawnictw na papierze z odzysku.

Będziemy wykorzystywać dobre praktyki GPP podczas prowadzenia zamówień publicznych. Podczas przygotowań do projektu przygotujemy podręcznik realizacji projektu. W tym podręczniku będziemy wykorzystywać wytyczne dotyczące zielonych zamówień publicznych zawarte w "GPP - zbiór dobrych praktyk"

Wytyczne zawierają opis działań. Podczas naszego projektu będziemy używać przykładowych wymagań w postępowaniach publicznych t.j. .:

- Będziemy używać papieru w 100% z recyklingu i całkowicie wolnego od chloru; poświadczone np certyfikatem FSC.
- Papier biurowy, koperty i papier wykonane będą w 100% z włókien wtórnych.
- Podczas przetargów gastronomicznych lub innych produktów spożywczych będziemy kupować żywności produkowanej przez rolnictwo ekologiczne, najlepiej z certyfikatem ekologicznym;
- Wszystkie urządzenia, które zostaną zakupione w trakcie trwania projektu będą musiały spełniać najnowsze normy zachowania energii w zakresie efektywności energetycznej
- Co to jest oczywiste, że jest to projekt ochrony przyrody wszystkie działania będą prowadzić do skutecznej ochrony fauny i flory w budynkach i ich otoczeniu.

Oprócz wyżej wymienionych będziemy również stosować przyjazne dla środowiska podejście do innych zamówień publicznych, które zostaną przeprowadzone w trakcie projektu.

STAKEHOLDERS INVOLVED AND TARGET AUDIENCE OF THE PROJECT

Środowisko rybackie – właściciele stawów rybackich oraz zarządcy jezior są główną grupą interesariuszy, z którą związana będzie znaczna część działań prowadzonych w projekcie. Ze względu na fakt, że osoby te zarządzają większością łowisk rybołów, a przez to baza pokarmowa konieczne jest prowadzenie od początku projektu dobrej, opartej na partnerstwie komunikacji. W trakcie przygotowania projektu nawiązano współpracę z wybranymi najważniejszymi gospodarstwami w pobliżu stanowisk rybołów. Dalsze działania prowadzone w projekcie mają na celu zaangażowanie środowiska rybackiego w działania wspierające ochronę rybołów.

Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska – wybrane Dyrekcje są instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody na terenie województw gdzie znajdują się stanowiska kluczowe rybołów na obszarach sieci Natura 2000 SPA. Przedstawiciele RDOŚ będą zapraszani do udziału we wszystkich spotkaniach i akcjach realizowanych w trakcie przedsięwzięcia. W trakcie przygotowania projektu wszystkie RDOŚ, na których planowana jest realizacja projektu zostały poinformowane o planowanych działaniach. Przedstawiciele RDOŚ będą zarówno partnerami w realizacji działań jak również uczestnikami spotkań i warsztatów realizowanych w trakcie projektu. Każda z Dyrekcji otrzyma dokument „Paszport dla rybołowa” oraz inne dokumenty zawierające wyniki prowadzonego w trakcie projektu monitoringu gatunku.

Organizacje pozarządowe – w celu podniesienia wiedzy organizacji ornitologicznych oraz innych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną rybołów, przedstawiciele tych instytucji będą zapraszani do udziału w spotkaniach i warsztatach organizowanych w trakcie projektu. Materiały takie jak wytyczne i rezultaty badań i monitoringu będą regularnie konsultowane i przekazywane z organizacjami pozarządowymi. W trakcie przygotowania projektu nawiązano współpracę z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Ptaków.

Polski Związek Łowiecki – koła myśliwych oraz przedstawiciele zarządu głównego Polskiego Związku Łowieckiego będą zapraszani do udziału w spotkaniach dotyczących m.in. wypracowania rozwiązań dotyczących ograniczenia kłusownictwa na gatunkach chronionych takich jak rybołowy. Przedstawiciele środowiska myśliwych będą również zapraszani do udziału w spotkaniach i warsztatach organizowanych w trakcie projektu. Udział tej grupy jest istotny w kontekście ograniczenia śmiertelności rybołów na skutek celowej lub przypadkowej działalności człowieka.

Pracownicy Lasów Państwowych – leśnicy są najczęściej zarządcami obszarów leśnych, na których znajdują się stanowiska rybołów. Konieczne jest nawiązanie dobrej współpracy z wybranymi Nadleśnictwami oraz pracownikami terenowymi. W projekcie będziemy zachęcać leśniczych do udziału w projekcie jako opiekunowie rybołów. Do każdego z nadleśnictw, na terenie którego znajdują się stanowiska rybołów przekazane zostaną zaproszenia do udziału w spotkaniach i warsztatach, a także materiały dotyczące monitoringu rybołów w wybranych obszarach. Każdy z Nadleśniczych odpowiedzialnych za zarządzanie wybranymi Nadleśnictwami otrzyma również dokument „Paszport dla rybołowa”, w którym zawarte zostaną informacje o stanowisku i gniazdujących na nim ptakach.

Firmy energetyczne – ze względu na montowanie platform na słupach wysokiego napięcia, konieczne jest nawiązanie ścisłej współpracy z przedsiębiorstwami zarządzającymi liniami wysokiego napięcia oraz słupami. Przed rozpoczęciem projektu zostaną zawarte porozumienia pomiędzy beneficjentem, a odpowiednimi przedsiębiorstwami określające warunki współpracy w trakcie realizacji projektu. Przedstawiciele firm przesyłowych będą zapraszani również na spotkania dotyczące ochrony rybołowa, oraz montażu platform na słupach prowadzonych między innymi przez ekspertów zagranicznych.

Jednostki samorządu terytorialnego – samorządy województw są jednostkami pełniącymi nadzór nad prowadzeniem gospodarki rybackiej w stawach hodowlanych. Jednostki samorządu terytorialnego są również instytucjami współpracującymi ze stowarzyszeniami właścicieli stawów hodowlanych oraz związkami zarządców jezior. Jest to więc organ administracyjny mający duży wpływ na gospodarkę realizowaną na stawach i jeziora.

Analiza otoczenia przeprowadzona na potrzeby niniejszego przedsięwzięcia wyróżniła również następujące podmioty zainteresowane kwestiami (interesariusze), których niniejszy projekt pilotażowy dotyczy

- Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Regionalnego, – organy państwowe odpowiedzialne za współtworzenie polityki państwa, troszczenie się o środowisko w zakresie ochrony przyrody oraz prowadzenia gospodarki rybackiej.
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (wraz z jego odpowiednikiem w UE) – będący instytucją państwową realizującą politykę ekologiczną państwa, do którego również dokumentu

nawiązuję niniejszy projekt.

- Krajowe, regionalne i lokalne media – odgrywające istotną rolę w procesie budowania społecznego zainteresowania projektem i rozpowszechnieniem informacji o wdrażanym przedsięwzięciu.
- Społeczności lokalne – społeczna akceptacja jest najbardziej pożądanym efektem wszelkich zmian dotyczących wdrażania rozwiązań, które do tej pory nie były realizowane w żadnym kraju.

EXPECTED CONSTRAINTS AND RISKS RELATED TO THE PROJECT IMPLEMENTATION AND MITIGATION STRATEGY

Zagrożenia dla realizacji projektu i osiągnięcia efektów to:

Ryzyko 1

Zła komunikacja z właścicielami stawów hodowlanych i zarządcami jeziorowcami

Działania zapobiegawcze

Komunikacja ze środowiskiem rybackim jest prowadzona od rozpoczęcia przygotowania realizacji projektu. Sposób komunikacji oraz metody przyjęte do przekazywania informacji o realizowanych w projekcie działaniach będzie stale konsultowana z przedstawicielami tego środowiska. W trakcie projektu nawiązana zostanie współpraca z Instytutem Rybactwa Śródlądowego oraz Polskim Towarzystwem Wędkarskim oraz Polskim Związkiem Wędkarskim, z którymi konsultowane będą działania w projekcie.

Ryzyko 2

Brak możliwości założenia wymaganej ilości sztucznych gniazd lęgowych

Działania zapobiegawcze

Ze względu na zmieniające się warunki przyrodnicze oraz oddziaływujące na miejsca usytuowania platform na słupach czynniki abiotyczne zagrożeniem dla realizacji projektu może być brak początkowo planowanych miejsc do montażu gniazd i platform. W tym celu w trakcie projektu identyfikowane będą miejsca zastępcze takie jak drzewa biocenotyczne położone w pobliżu gniazd lęgowych. W trakcie projektu będzie również prowadzona ścisła współpraca z przedsiębiorstwami zarządzającymi słupami wysokiego napięcia w celu identyfikacji zagrożeń i ewentualną zmianą lokalizacji montażu platform.

Ryzyko 3

Brak lęgów pomimo zasiedlenia gniazd

Działania zapobiegawcze

Miejsca montażu gniazd zostały na etapie przygotowania projektu bardzo szczegółowo przeanalizowane. W trakcie projektu zaplanowano dodatkowe analizy, które potwierdzą prawidłowość realizacji działań związanych z montażem sztucznych gniazd lub platform. Prowadzone działania będą szeroko konsultowane z ornitologami, leśnikami oraz ekspertami zagranicznymi. Dodatkowo zaplanowano w projekcie prowadzenie szeregu działań minimalizujących zagrożenie dla ptaków w rejonie budowania konstrukcji na słupach i drzewach. W ten sposób zagrożenie zostanie zminimalizowane. Jednakże należy zauważyć, że z przyczyn niezależnych od beneficjenta założony wskaźnik może nie zostać osiągnięty.

Ryzyko 4

Konflikty wojenne na obszarze migracji rybołówów

Brak możliwości ograniczenia ryzyka

Ryzyko 5

Negatywny odbiór projektu przez społeczeństwo

Działania zapobiegawcze

Działania komunikacyjne będą planowane na początku każdego roku trwania projektu. W ten sposób przekazywane informacje będą odpowiadały na reakcję opinii publicznej na dotychczas prowadzone działania. W celu zwiększenia zasięgu medialnego organizowane będą konferencje prasowe i spotkania z mediami dzięki czemu odbiór projektu powinien być pozytywny. Dodatkowo planowane są działania mające na celu identyfikację grup interesariuszy z zagrożeniami dla rybołówów dzięki. Pozytywny odbiór grup interesariuszy powinien pozytywnie wpłynąć na odbiór reszty społeczeństwa.

Ryzyko 6

Małe zainteresowanie konkursem WOW

Przed przystąpieniem do realizacji projektu nawiązano współpracę z kilkoma szkołami, które wyraziły swoją chęć uczestnictwa w konkursie. Dodatkowo współbeneficjent przeprowadził pilotażowe warsztaty w ramach WOW w 2015 roku we współpracy z Nadleśnictwem Przedbórz oraz Związkiem Harcerstwa Polskiego (<http://www.koo.org.pl/aktualnosci/177-harcerski-biwak-ornitologiczny-wow-2015>). Z doświadczeń uprzednio realizowanych projektów LIFE przez beneficjenta wynika, że szkoły chętnie angażują się w podobne konkursy. W celu zwiększenia zainteresowania konkursem do szkół w wybranych województwach zostaną wysłane zaproszenia do udziału. Dodatkowo zaplanowano ciekawe nagrody, które przyczynią się do wzrostu zainteresowania szkół udziałem w przedsięwzięciu.

Ryzyko 7

Małe zainteresowanie projektem przez media

Działania zapobiegawcze

W zespole realizującym projekt zostanie zatrudniony specjalista ds. komunikacji i promocji. Będzie to osoba mające duże doświadczenie w pracy z mediami oraz przygotowaniu działań informacyjnych. Zadaniem tej osoby będzie stała komunikacja z mediami i zachęcanie dziennikarzy do umieszczania informacji o realizowanych działaniach w mediach. Dodatkowo dziennikarze zapraszani będą na konferencje prasowe oraz inne wydarzenia realizowane projekcie dzięki czemu zainteresowanie mediów projektem będzie stale podtrzymywane.

RYZYKO 8

Ryzyko związane z przedłużającą się procedurą formalno – administracyjną i wdrożeniową, które opóźnią realizację kolejnych działań

Działania zapobiegawcze:

Wprowadzenie 6 miesięcznego zapasu. Szczegółowe zapoznanie się z procedurami administracyjnymi związanymi z wdrożeniem tego typu projektów. Wyciągnięcie wniosków z doświadczeń wdrażania podobnych projektów przez wnioskodawcę. Harmonogram uwzględniający bufor czasowy na realizację zadania (minimalizuje ryzyko opóźnień w realizacji działania). Wykonanie i/lub adaptacja unikatowych elementów instalacji zostanie powierzone podwykonawcom posiadającym duże doświadczenie w tego typu przedsięwzięciach.

RYZYKO 9

Ryzyko związane z niskim zainteresowaniem projektem ze strony interesariuszy i grupy docelowej

Działania zapobiegawcze:

Wczesne wprowadzenie działań promocyjnych - Rozpowszechnienie informacji o projekcie, jego celach, działaniach i rezultatach w PL i UE w tym: - organizacja dwóch konferencji prasowych dla mediów - prowadzona na bieżąco komunikacja z mediami- strona internetowa projektu oraz profil na portalach społecznościowych

RYZYKO 10

Ryzyko związane z nie wróceniem rybołówów z migracji lub śmierć w trakcie lotu co będzie się wiązało z utratą

loggerów gps/gsm

Brak możliwości ograniczenia tego ryzyka.

Dzięki funkcjonowaniu loggerów możliwa będzie identyfikacja miejsca upadku rybołówów.

CONTINUATION / VALORISATION AND LONG TERM SUSTAINABILITY OF THE PROJECT'S RESULTS AFTER THE END OF THE PROJECT

Which actions will have to be carried out or continued after the end of the project ?

Po zakończeniu projektu kontynuowany będzie przez Współbeneficjenta stały monitoring populacji rybołowa ze szczególnym uwzględnieniem miejsc realizacji projektu oraz analiza potencjalnych miejsc do zasiedlenia. Ponadto kontynuowana będzie współpraca międzynarodowa poprzez wymianę informacji nt. efektów ekologicznych projektu.

Głównym interesariuszami projektu są przedsiębiorstwa wędkarskie i jeziorowe. Będziemy podejmować wspólnie z nimi różnorodne działania w celu utrzymania trwałości projektu. Trwałość projektu będzie również zachowana dzięki współpracy ze związkami wędkarskimi.

Wszystkie działania dotyczące jezior i ryb będą realizowane we współpracy z firmami rybackimi. Otrzymaliśmy deklarację współpracy od wielu initeresariuszy związanych z rybactwem. W trakcie wielu spotkań jakie mamy zaplanowane w trakcie projektu przygotowujemy wskazówki dla zarządzania obszarami jezior i stawów. Mamy nadzieję, że dzięki zaangażowaniu grup związanych z jeziorami i stawami zapewnimy dodatkowo trwałość projektu

W trakcie projektu planujemy ścisłą współpracę z Polskim Związkiem Wędkarskim, który reprezentuje główne przedsiębiorstwa i jest odpowiedzialny za przygotowanie najważniejszych regulacji dla sektora rybnego w Polsce. Zorganizujemy wiele spotkań na których wspólnie z PZW będziemy mogli pracować nad nowymi regulacjami uwzględniającymi obecność rybołówów.

Wypracowane w trakcie projektu działania związane z kształtowaniem struktury gatunkowej i wielkościowej mogą zostać wpisane do planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000 oraz operatów rybackich. Wzrost poziomu wiedzy na temat rybołowa powinien przyczynić się do zaakceptowania idei ochrony tego gatunku przez użytkowników rybackich jezior i właścicieli stawów. Dokładne rozpoznanie wymagań pokarmowych, identyfikacja żerowisk par legowych oraz określenie struktury gatunkowej i wielkościowej wybranych jezior będą podstawą opracowania planu rybackiego zagospodarowania wybranych obwodów rybackich i stawów hodowlanych. Plany rybackiego zagospodarowania mogą zawierać założenia dotyczące ochrony i połowów ryb, w szczególności wymiary gospodarcze, przewidywaną wielkość połowów gospodarczych i amatorskich, maksymalną ilość osób które jednego dnia mogą uprawiać amatorski połów ryb, czy też sposób regulacji wielkości i struktury populacji ryb drapieżnych oraz ryb karpiowatych. Wypracowane zasady i działania wpisane w planie ochrony, zadaniach ochronnych lub planie zadań ochronnych, tworzonych dla form ochrony przyrody, o których mowa w przepisach o ochronie przyrody muszą być obligatoryjnie zapisane w operatach rybackich. Operat rybacki jest opracowaniem przygotowanym na okres dziesięciu lat określającym zasady prowadzenia gospodarki rybackiej w obwodzie rybackim. Szczegółowe wytyczne dotyczące wymagań stawianych operatorom rybackim zawiera Ustawa o rybactwie śródlądowym oraz Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie operatu rybackiego. Każdy operat rybacki musi uzyskać pozytywną opinie jednej z trzech jednostek naukowych wskazanych w rozporządzeniu w sprawie operatu rybackiego. Aktywny udział użytkowników rybackich i dzierżawców/właścicieli stawów w spotkaniach i szkoleniach organizowanych w trakcie projektu, a także w pracach nad przygotowaniem wytycznych dotyczących zrównoważonego zarządzania obszarami jezior i stawów hodowlanych z uwzględnieniem obecności rybołówów powinno przyczynić się do akceptacji idei ochrony tego gatunku oraz realizacji wypracowanych działań przez użytkowników rybackich jezior orazwłaścicieli/dzierżawców stawów po zakończeniu projektu

How will this be achieved? What resources will be necessary to carry out these actions?

Kontynuacja wymienionych w Q1 zadań będzie stale prowadzona w ramach działalności Komitetu Ochrony Orłów, który jest współbeneficjentem projektu. Ponadto współpraca z partnerami

międzynarodowymi będzie prowadzona pod stałym patronatem Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych oraz Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska. Jeżeli zajdzie potrzeba dodatkowego finansowania to będzie to możliwe np. z funduszy POIiŚ, Regionalnych Programów Operacyjnych, WFOŚiGW oraz ewentualnie ze środków Lasów Państwowych.

Protection status under National / local law of sites/species/habitats targeted (if relevant)

Rybołów jest jednym z najrzadszych lęgowych ptaków szponiastych w Polsce. Gatunek ten umieszczony jest w załączniku I Dyrektywy 2009/147/EC zwanej dyrektywą Ptasią, w załączniku II konwencji z Bonn oraz w załączniku II konwencji Waszyngtońskiej (CITES). W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (2001) gatunek ma status VU – gatunek narażony na wyginięcie. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem z dnia 7 października 2014 r. o ochronie gatunkowej zwierząt rybołów jest gatunkiem objętym ochroną ścisłą i wymaga ochrony czynnej. Obecnie w Polsce jest bardzo nielicznym gatunkiem, o wysokim statusie zagrożenia, dla którego utrzymanie stabilnej populacji wymaga podjęcia działań ratunkowych daleko wykraczających poza ochronę bierną. Efektem realizowanych działań będzie osiągnięcie wzrostu populacji o 20% na końcu realizacji przedsięwzięcia w stosunku do liczebności w 2014 roku.

How, where and by whom will the equipment acquired be used after the end of the project?

1. Zakup szlabanów 66 szt
2. Budowa czatowni do obserwowania ptaków
3. Zakup loggerów
4. Zakup 2 pułapek żywołownych
5. Zakup 2 kamer do transmisji online
6. Zakup 10 fotopułapek

Powyższe środki trwale zaplanowane do zakupu w ramach będą własnością Komitetu Ochrony Orłów. Po zakończeniu projektu będą wykorzystywane do prowadzenia zaplanowanych działań w celu utrzymania efektów ekologicznych wymienionych w Q1:

1. Po zakończeniu projektu kontynuowany będzie stały monitoring populacji rybołowa ze szczególnym uwzględnieniem miejsc realizacji projektu oraz analiza potencjalnych miejsc do zasiedlenia.
2. Montaż gniazd sztucznych na drzewach oraz montaż platform na słupach będzie kontynuowany w przypadku rozwoju populacji i stwierdzenia, iż instalacja kolejnych platform jest uzasadniona.

To what extent will the results and lessons of the project be actively disseminated after the end of the project to those persons and/or organisations that could best make use of them (please identify these persons/organisations)?

Realizacja projektu będzie wdrożeniem na dużą skalę ochrony rybołowa, wykorzystującej dotychczas zebrane doświadczenia różnych osób i instytucji. Niezwykle cenne będą zwłaszcza wyniki zasiedlania wybudowanych platform na słupach energetycznych i drzewach, a także analiza jakości siedlisk i sposób planowania w dokumentach planistycznych.

Doświadczenia te będą interesujące dla wielu podmiotów: zarządców terenów, właścicieli i dzierżawców stawów i jezior na których występuje rybołów, instytucji państwowych odpowiedzialnych za ochronę i monitoring przyrody, ekspertów - naukowców i aktywistów przyrodniczych organizacji pozarządowych, a także lokalnych społeczności, w tym władz samorządowych i firm energetycznych. Także instytucje finansujące ochronę przyrody mogą zainteresować się przebiegiem realizacji projektu oraz uzyskanymi wynikami, gdyż będzie to cenna wskazówka przy ocenie podobnych aplikacji o środki.

Organizacja warsztatów dla właścicieli i zarządców obszarów wodnych. Przedstawione będą zagrożenia jakie występują dla rybołowa na akwenach wodnych użytkowanych gospodarczo.

Warsztaty będą miały charakter dyskusji na temat warunków prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej, która będzie wspierać obecność rybołów.

Działania edukacyjne komunikacyjne skierowane do dzieci i młodzieży. Do szkół skierowane zostaną również materiały dydaktyczne mające na celu wzrost wiedzy uczniów i nauczycieli o rybołowach, ich biologii oraz o sposobach ich ochrony.

Realizacja i efekty projektu będą prezentowane w artykułach naukowych i konferencjach naukowych o tematyce związanej z ochroną przyrody. Kompleksowe podsumowanie realizacji i efektów projektu nastąpi podczas konferencji końcowej. Zaproszeni na nią zostaną przedstawiciele realizujących działania jednostek, innych jednostek Lasów Państwowych, centralnych i regionalnych instytucji państwowych odpowiedzialnych za ochronę i monitoring przyrody, eksperci i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Zaplanowano też zaproszenie ekspertów zajmujących się ochroną rybołów w Niemczech, Szkocji, Szwecji i na Litwie dzięki czemu informacje zostaną przekazane także przedstawicielom innych krajów.

Ważną formą propagowania realizacji i wyników projektu będzie strona internetowa. Strona będzie działała także po zakończeniu projektu a aktualne informacje o rybołowach będą na nią wprowadzali pracownicy KOO i DGLP. Będą na niej umieszczane zarówno bieżące informacje, jak i opracowania powstałe podczas realizacji.

Formą propagowania wiedzy o projekcie i jego wynikach będzie współpraca z ekspertami. Będą to zarówno pracownicy naukowcy, jak i przedstawiciele organizacji pozarządowych, np. Komitetu Ochrony Orłów. Będą oni wykorzystywali wyniki projektu (np. z monitoringu liczebności, do przygotowywania publikacji naukowych, popularnonaukowych, a także planowania działań ochroniarskich w przyszłości).

Kolejną formą propagowania projektu będzie współpraca z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska, Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska a także z Generalnym Inspektorem Ochrony Środowiska. Uzyskane w trakcie realizacji projektu informacje z monitoringu oraz przygotowane sprawozdania z efektów będą przesyłane do tych instytucji, ich przedstawiciele będą też zapraszani na organizowane spotkania i konferencje.

How will the long term sustainability of the project's concrete actions be assured?

Do zapewnienia trwałości podjętych w projekcie działań przyczynią się następujące czynniki:

Jednym z głównych celów działalności Lasów Państwowych jest zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych, których ważnym i cennym elementem w rejonie występowania jest rybołów. Dlatego jego ochroną zajmowały się już wcześniej wybrane nadleśnictwa we współpracy z Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska oraz Komitetem Ochrony Orłów. W toku realizacji naszego projektu możliwe będzie sformułowanie zadań ochronnych. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska jest organem ochrony przyrody w którego kompetencji jest ustanowienie zarządzenia w sprawie planów zadań ochronnych. Implementacja zdiagnozowanych potrzeb w zakresie ochrony rybołowa do PZO a w rezultacie również do Planu Urządzenia Lasu nada tym zadaniom wysokiej rangi gdyż zarządzenie w sprawie ustanowienia Planów Zadań Ochronnych jest aktem prawa miejscowego ustanawianym przez Dyrektora RDOŚ natomiast Plan Urządzenia Lasu są zatwierdzane przez Ministra Środowiska. Wprowadzenie przez RDOŚ zaleceń do powyższych narzędzi prawnych są gwarancją zabezpieczenia gatunku i jego siedlisk gdyż dają możliwość egzekwowania a określonych działań od wszystkich podmiotów, które mogą mieć wpływ na zachowanie jego stanu ochrony. Nadzór nad realizacją ww. zadań będą z urzędu sprawować Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska oraz miejscowe nadleśnictwa. Ponadto niezbędne działania do utrzymania trwałości efektów ekologicznych projektu tj. monitoring populacji, analiza zasiedleń wybudowanych platform będą prowadzone przez Współbeneficjenta w ramach swojej działalności.

Duże znaczenie dla utrzymania efektów ekologicznych projektu będzie miała przeprowadzona edukacja wśród młodzieży szkolnej, która zdobytą wiedzę przekaże w domach rodzinnych oraz warsztaty dla środowiska rybackiego. Dzięki szkoleniom i warsztatom wzrośnie poziom wiedzy i powszechnej akceptacji występowania rybołowa na stawach i jeziorach, co zapobiegnie potencjalnym stratom w populacji powodowanym przez płoszenie lub inne działania szkodliwe dla

rybołowa . W toku warsztatów i szkoleń istotną kwestią do przekazania jest znikomy poziom strat w rybach spowodowany obecnością rybołowa w porównaniu z innymi gatunkami np. kormoranem.

Ważnym działaniem, które będzie kontynuowane przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych będzie stała współpraca z zagranicą. Wymiana doświadczeń oraz wyników prowadzonego monitoringu migracji oraz rozprzestrzeniania się rybołowa przyczyni się do zapewnienia trwałości i rozbudowy działań zapoczątkowanych w wyniku realizacji naszego projektu.

LIFE15 NAT/PL/000819

TECHNICAL APPLICATION FORMS

**Part C – detailed technical description of the
proposed actions**

LIST OF ALL PROPOSED ACTIONS

A. Preparatory actions, elaboration of management plans and/or of action plans

- A1 A1 Weryfikacja granic stref ochronnych utworzonych dla rybołówów na obszarach Natura 2000 SPA.
- A2 A2 "Paszporty dla rybołówów" - podjęcie działań zabezpieczających właściwy stan ochrony gatunku
- A3 A3 Analiza bazy żerowej rybołówów

B. Purchase/lease of land and/or compensation payments for use rights

C. Concrete conservation actions

- C1 C1. Budowa sztucznych gniazd na słupach energetycznych
- C2 C2 Budowa sztucznych gniazd na drzewach
- C3 C3 Budowa gniazd interwencyjnych na drzewach
- C4 C4 Zakup ryb w celu poprawy bazy żerowej rybołówów
- C5 C5 Powołanie sieci opiekunów w celu ochrony stanowisk rybołówów
- C6 C6 Montaż szlabanów ochraniających stanowiska rybołówów
- C7 C7 Wypracowanie procedur dotyczących przestępstw przyrodniczych "WILD LIFE CRIMES"

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)

- D1 D1 Monitoring ptaków z użyciem loggerów
- D2 D2 Przeprowadzenie badań genetycznych populacji rybołówów w Polsce.
- D3 D3 Montaż kamer online oraz fotopułapek
- D4 D4 Ocena społeczno-ekonomicznego wpływu projektu oraz jego wpływu na ekosystemy

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

- E1 E1. Warsztaty prowadzenia gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołowa
- E2 E2 Międzynarodowa konferencja ochrony rybołowa w Europie Środkowej.
- E3 E3 Organizacja cyklu warsztatów międzynarodowych
- E4 E4. Organizacja konkursu wiedzy o rybołowach w ramach World Osprey Week
- E5 E5. Przygotowanie materiałów dydaktycznych dla szkół
- E6 E6 Strona internetowa
- E7 E7 Opracowanie strategii komunikacji projektu
- E8 E8 Organizacja konferencji prasowych
- E9 E9 Montaż Tablic informacyjnych o projekcie
- E10 E10. Budowa chatowni dla obserwatorów ptaków „birdwatcherów”.
- E11 E11 Networking
- E12 E12 Raport laika

F. Project management (obligatory)

- F1 F1 Zarządzanie projektem
- F2 F2 Komitet Sterujący projektu
- F3 F3 Audyt zewnętrzny
- F4 F4 After life plan

DETAILS OF PROPOSED ACTIONS

A. Preparatory actions, elaboration of management plans and/or of action plans

ACTION A.1: A1 Weryfikacja granic stref ochronnych utworzonych dla rybołówów na obszarach Natura 2000 SPA.

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Działanie to jest konieczne w celu aktualizacji bazy danych o obecnie funkcjonujących 45 strefach dla rybołowa. Analiza przebiegu granic stref pozwoli na określenie w terenie rzeczywistych drzewostanów użytkowanych przez ptaki i / lub wytypowanie drzewostanów alternatywnych. Będzie to również weryfikacja rzeczywistego stanu ochrony strefowej tego gatunku i informacji, jaką o jego występowaniu mają instytucje ochrony przyrody w Polsce.

Na obszarach zarządzanych przez Lasy Państwowe powołano 45 stref ochrony rybołówów (stan na 2015 r). Są one tworzone przez regionalne dyrekcje ochrony środowiska (RDOŚ) wokół gniazd lęgowych, jednak nie podlegają bieżącej weryfikacji. Monitoring prowadzony przez członków KOO w ramach monitoringu gatunków rzadkich (MGR) Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska tylko częściowo dotyczy tego zagadnienia, ponieważ zbierane są wówczas informacje o występowaniu ptaków w rewirze, kategorii zajęcia gniazda oraz sukcesie lęgowym. Zwykle są to obserwacje prowadzone spoza strefy ścisłej za pomocą lunety, by nie płoszyć niepotrzebnie ptaków i skuteczniej policzyć młode w gnieździe. Z tego powodu w 90% przypadków samych drzewostanów lęgowych i przebiegu granic stref ochronnych przez wiele lat nikt nie ocenia pod kątem ich przydatności dla ptaków. Przed przystąpieniem do weryfikacji stref prowadzone będą bezpośrednie konsultacje z właściwymi dla danych lokalizacji RDOŚ. Celem rozmów będzie uzyskanie właściwych pozwoleń zarówno dla osób wykonujących prace weryfikacyjne jak i w celu uzyskania stosownych pozwoleń dla pozostałych osób zaangażowanych w bezpośredni monitoring stanowisk.

Dalszy opis działania A1 został załączony do wniosku.

W efekcie prowadzonego działania przygotowanych zostanie 45 protokołów kontrolnych z weryfikacji stref. Zostaną one przekazane w trakcie projektu do odpowiednich RDOŚ.

Indicators for project action:

Analysys of all osprey sites

Passing the report to Regional Directorates of Environment Protection

Beneficiary responsible for implementation:

KOO

Komitet Ochrony Orłów

Assumptions related to major costs of the action:

W związku z zarządzaniem projektem w realizację tego zadania zaangażowany będzie zespół realizujący projekt. Wykonanie weryfikacji stref oraz przygotowanie raportów zostanie powierzone Koordynatorom regionalnym.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 15 dni x 95€

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordinator KOO 29 dni x 66 €

Koordinator regionalny 33 dni x 50 €

2x koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 143 dni. Łączny koszt personelu 8779 EURO.

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0,2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączny koszt 8 podróży dla działania wynosi 2008 E

A1's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
45 protokołów kontrolnych z weryfikacji stref	06/2020

A1's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

A. Preparatory actions, elaboration of management plans and/or of action plans

ACTION A.2: A2 "Paszporty dla rybołówów" - podjęcie działań zabezpieczających właściwy stan ochrony gatunku

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Współczesna ochrona wielu gatunków coraz częściej sprowadza się do ochrony ich siedlisk, stąd w początkowym etapie realizacji projektu duży nacisk położony zostanie na identyfikację i szczegółowe poznanie / opisanie siedlisk lęgowych i łowisk ostatnich czynnych polskich stanowisk rybołówów. Dzięki temu podejmowane działania ochronne będą skuteczniejsze. Podobne działania były podjęte już pod koniec lat 80. XX w. w Finlandii z bardzo dobrym skutkiem.

Realizacja działania w obszarach sieci Natura 2000 SPA polegać będzie na wieloaspektowej analizie wszystkich kluczowych dla projektu stanowisk występowania rybołówów.

Działanie to będzie podzielone na trzy etapy:

Szczegółowy opis siedliska i potencjalnych zagrożeń: drzewa gniazdowego wraz z drzewostanem w promieniu 20 m i 12,5 arowej próbnej powierzchni losowej

Wyznaczenie i zachowanie drzew biocenotycznych / alternatywnych

Określenie miejsc żerowisk rybołówów oraz miejsc spoczynkowych / obserwacyjnych i innych ważnych dla rybołowa

Ad1.

Sauroła (2005) zwraca uwagę, że o ile budowa sztucznych gniazd jest bardzo skuteczną, bezpośrednią metodą ochrony rybołowa, to jednak ochrona drzew i naturalnego otoczenia ich gniazd powinny być zawsze celem głównym. Budowanie gniazd powinno być stosowane, jako środek tymczasowy, aby zachować lub przywrócić lokalne populacje, nie powinno natomiast nigdy być pretekstem do niszczenia naturalnych siedlisk lęgowych. Dlatego w przypadku siedlisk lęgowych zaplanowano w ramach „Paszportu rybołowa”, dla każdego stanowiska, poznanie i opisanie bezpośrednio w terenie parametrów drzewa gniazdowego oraz drzew-sąsiadów w promieniu do 20 m, w celu określenia statusu biosocjalnego modelowego drzewa gniazdowego i innych drzew znajdujących się w pobliżu oraz ułatwienia późniejszego efektywnego wyboru takich drzew / grup drzew w rewirze (zob. pkt. 2 drzewa biocenotyczne). Ze względów metodologicznych (analizy statystyczne) konieczne jest założenie dla każdego stanowiska losowej powierzchni próbnej w promieniu do 500 m od gniazda, gdzie dokonane zostaną analogiczne pomiary wszystkich występujących tam drzew. Oprócz tych danych w „Paszporcie” zapisane będą standardowe dane na wzór używanej od wielu lat karty kontroli stanowiska KOO (dane lokalizacyjne, koordynaty, informacja o stanie innych znanych gniazd w rewirze, przyczyny ewentualnych strat i zagrożeń) oraz karty opisu siedliska. Część informacji i ewentualnych zagrożeń będzie możliwa do odczytania i wpisania w Paszporcie, poprzez analizę ortofotomap i opisów taksacyjnych drzewostanów (skład gatunkowy i wiek drzewostanu głównego, ilość starodrzewi w promieniu do 500 m, obecność linii energetycznych, dróg, wiatraków, zbiorników wodnych, skraju lasu, zwartej zabudowy linii brzegowej, ośrodków rekreacyjnych nad wodami). „Paszport dla rybołowa” dla każdego stanowiska zawierał będzie również informacje dotyczące nadleśnictwa i leśnictwa, a także wszelkie dane.

Ad2.

Ponieważ rybołowy poprzez nakładanie kolejnych warstw z gałęzi corocznie dobudowują swoje gniazda, a są one usytuowane na samych wierzchołkach drzew, w efekcie często dochodzi do ich zdmuchnięcia przez wiatr i zniszczenia podtrzymujących je konarów. Jeśli w pobliżu nie ma drzew alternatywnych, które mogłyby przejąć

rolę drzewa gniazdowego, lęgi takich par rybołówów kończą się niepowodzeniem. W ramach działań ochronnych projektu planuje się wyznaczenie w każdym stanowisku 2-4 takich drzew wraz z drzewami sąsiednimi i objęcie ich ochroną w formie małych biogrup, czyli kęp starych drzewostanów pozostawionych do naturalnego rozpadu. Wyznaczone drzewa będą mogły posłużyć, jako ewentualne drzewa gniazdowe w przypadku konieczności zamontowania gniazd interwencyjnych w działaniu C3. Pozostawianie kęp jest zalecaną w Instrukcji Urządzania Lasu z 2012 r. dobrą praktyką, w związku, z czym działanie to nie koliduje z gospodarką leśną. Pozostawianie drzew biocenotycznych wraz z kępą jest podyktowane kilkoma względami: pojedyncze drzewo jest bardziej narażone na zniszczenie przez wiatr i pioruny; wyeksponowane ptaki poddawane są większej presji ze strony ludzi (pracownicy leśni, zbieracze płodów runa leśnego, turyści) i innych ptaków (bieliki); gniazda na samotnych drzewach są częściej plądrowane przez drapieżniki (kuna, puchacz). Wskazane zostaną takie alternatywne drzewa lub grupy drzew, po uzgodnieniu lokalizacji i wielkości kępy z miejscowym nadleśniczym.

Ad3.

Ponieważ rybołów jest ptakiem dwuśrodowiskowym, ochrona drzew i drzewostanów gniazdowych ma sens tylko wtedy, jeśli równolegle zostaną zlokalizowane łowiska, z których najczęściej korzystają ptaki. Planuje się wykorzystanie zmodyfikowanych technik używanych w monitoringu ptaków drapieżnych prowadzonych przez członków KOO w ramach państwowego monitoringu środowiska (GIOŚ), czyli obserwacji prowadzonych z punktów na powierzchni 100 km². Monitoring prowadzony będzie z 3 punktów obserwacyjnych położonych blisko rybnych zbiorników wodnych lub innych miejsc, gdzie potencjalnie mogą żerować ptaki. Obserwacje prowadzone będą w czasie minimum 3 godziny / 1 punkt. Punkty zostać wytypowane, jako rogi trójkąta i oddalone od siebie, co około 3-5 km (gniazdo mniej więcej w środku trójkąta). Punkty powinny być dobrze wyeksponowane, gdyż ptaki mogą lecieć z pokarmem wiele kilometrów. W „Paszporcie rybołowa” zapisane zostaną wyniki przeprowadzonych obserwacji w postaci wskazania konkretnych łowisk (jezior lub stawów) bądź kierunku, z którego leciał ptak z pokarmem. „Paszporty dla rybołowa” wskazywać będą gospodarstwo rybne, na terenie którego znajdują się łowiska rybołówów oraz kontakt do osób odpowiedzialnych za prowadzenie na tym terenie gospodarki rybnej.

W wyniku realizacji działania każde stanowisko lęgowe współczesne lub potencjalne otrzyma swój paszport. Dokument ten zawierać będzie określony numer ułatwiający identyfikację miejsca. Opis stanowiska zawierać będzie wszystkie dane uzyskane w trakcie monitoringu:

Opis drzewa gniazdowego i drzew sąsiadujących

Opis drzewostanu i siedliska

Wskazanie drzew i grup biocenotycznych

Opis miejsca żerowania

Informacje dotyczące nadleśnictwa

Informacje dotyczące gospodarstwa jeziorowego lub stawowego

Opis potencjalnych zagrożeń występujących na danym obszarze dla rybołowa

Opis działań podjętych na danym terenie przed projektem oraz w trakcie jego realizacji

Paszporty zostaną wykonane na początku realizacji projektu i będą uzupełniane w trakcie jego trwania o bieżące informacje dotyczące prowadzonych działań ochronnych. Po zgromadzeniu pełnej informacji dotyczącej warunków występowania rybołówów przeprowadzona zostanie kompleksowa analiza porównawcza wszystkich stanowisk w Polsce na obszarach Natura 2000 SPA. Dzięki niej możliwa będzie analiza warunków siedliskowych, w jakich występują rybołowy na terenie Polski i określenie elementów siedliska preferowanych

przez ten gatunek.

Indicators for project action:

Giving out ospreys passports according to schedule

Passing the passports description to Regional Directorates of Environment Protection

Beneficiary responsible for implementation:

KOO

Komitet Ochrony Orłów

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących monitoring określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 15 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 18 dni x 66 €

Specjalista ds. Ichtiologii 39 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordynator KOO 29 dni x 66 €

3x Koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 216 dni. Łączny koszt personelu wynosi 13 413 EURO

W poniższym zestawieniu kosztów nie zostały ujęte koszty podróży i delegacje zespołu realizującego projekt.

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę

planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 5 podróży dla działania wynoszą 1255 Euro

***Koszt realizacji zadania - koszt pracy ornitologa - 1 dzień pracy 60 € x 66 dni
(dwa dni na każde stanowisko)***

Koszt podróży do stanowisk - 60 € x 1 stanowisko x 2 wyjazdy

Koszt przygotowania raportu - 119 € x 1 stanowisko

Koszt external assistance wynosi 11801 EURO

**Łączny koszt przygotowania „Paszportów dla rybołowa” dla 33 stanowisk =
13056 €**

A2's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Co najmniej 33 opracowania zwane "Paszport dla rybołowa"	06/2017

A2's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)**ACTION A.3:** A3 Analiza bazy żerowej rybołówów***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Prowadzenie monitoringu łowisk rybołówów jest koniecznym działaniem w celu kompleksowej weryfikacji dostępności pokarmu dla rybołówów na obszarach sieci Natura 2000 SPA. Brak szczegółowych danych dotyczących ilości pokarmu, składu gatunkowego, jakości i kondycji zdrowotnej ryb nie daje możliwości podejmowania skutecznych działań zmierzających do zapewnienia dobrych warunków siedliskowych dla rybołówów. Działanie to zostanie wykonane na 66 jeziorach przed przystąpieniem do realizacji działania C4.

W celu prowadzenia odpowiedniego monitoringu dostępności pokarmu na łowiskach rybołówów konieczne jest przeprowadzenie oceny stanu ichtiofauny zbiorników wodnych określonych, jako potencjalne łowiska w działaniu A2 „Paszport dla rybołówów”.

Pierwszym etapem realizacji tego działania będzie szczegółowy opis około 66 jezior (licząc po 2 jeziora na stanowisko) wskazanych na podstawie realizacji działania A2. Opisane zostaną parametry zbiornika wodnego zawarte w operatach rybackich. Opis jezior zawierać będzie analizę prowadzonej gospodarki na wybranych jeziorach, który zostanie przeprowadzony przez specjalistę ichtiologa. Analiza uwzględniac będzie charakterystykę prowadzonych zarybień pod względem dostępności pokarmu dla rybołówów. Wyniki opisu operatów i opis jeziora będą konsultowane z wybranymi dzierżawcami jezior. Monitoringiem zostaną objęte wybrane jeziora w promieniu do 10 km od stanowiska rybołówów. Wszystkie jeziora przepływowe w Polsce stanowią własność Skarbu Państwa i są dzierżawione na okres powyżej 10 lat przez firmy prywatne lub stowarzyszenia takie jak oddziały Polskiego Związku Wędkarskiego. Gospodarka prowadzona przez dzierżawców jest regulowana operatami rybackimi, które określają ogólne zasady prowadzenia hodowli ryb.

W celu weryfikacji prowadzonych prac na stawach zamówiona zostanie kompleksowa analiza operatów rybackich. Opis stawów będzie także konsultowany z właścicielami stawów rybnych. Stawy hodowlane są również ważnym miejscem pobierania pokarmu przez rybołowy. Na sztucznych zbiornikach dostęp do pokarmu jest najczęściej bardzo łatwy. Problemem tu jednak może być niewłaściwy skład gatunkowy rybostanu lub gospodarowanie w sposób niesprzyjający pobieraniu ryb przez rybołowy np.: ochrona zbiorników sieciami lub płoszenie innych gatunków ptaków (np. czaple, kormorany), co również oddziałuje na rybołowy. Gospodarka na stawach hodowlanych prowadzona jest również w oparciu o operaty rybackie.

Opis jezior i stawów zawierać będzie również kompleksową analizę zagrożeń, jakie mogą występować na terenie zbiorników wodnych. Analiza zostanie przeprowadzona wspólnie przez ichtiologa lub specjalistę w dziedzinie gospodarki rybackiej oraz ornitologa.

Drugim etapem będzie przeprowadzenie analizy ichtiofauny z wykorzystaniem sieci w jeziorach wskazanych, jako miejsce żerowania rybołówów. Odłowy w jeziorach będą dokonywane nordyckim zestawem wontonów w wytypowanych jeziorach. Zastosowana metodologia jest wykorzystywana na potrzeby monitoringu środowiska dla Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Określony zostanie skład gatunkowy ichtiofauny w jeziorze i ocena wielkości ryb, a przez to stopnia dostępności pokarmu dla rybołówów. W promieniu do 3 km od gniazda lęgowego zostanie przeprowadzona analiza ichtiofauny dla łącznie 100 ha wód. Łącznie dla wszystkich 33 stanowisk przeprowadzona zostanie analiza ichtiofauny na 100 ha powierzchni jezior.

Trzecim elementem działania będzie ocena stanu troficznego w jeziorach wykorzystywanych, jako miejsce żerowania rybołówów. Ocena będzie opierać się m.in. na dwóch parametrach: ocenie występowania roślinności w jeziorze, co wskazuje na stopień przejrzystości wody oraz ocenie składu gatunkowego ryb. Zarówno przejrzystość jak i skład gatunkowy są istotnymi czynnikami wpływającymi na skuteczność połowania rybołówów.

Rezultatem działania będzie wykonany kompleksowy opis jezior oraz stanu ichtiofauny w zbiornikach położonych w pobliżu stanowisk lęgowych rybołówów na obszarach sieci Natura 2000 SPA. Efekty zostaną opisane w końcowym raporcie prezentującym dla każdego stanowiska dostępność do pokarmu, strukturę gatunkową ryb, stan troficzny i przejrzystość wód. Raporty będą przekazane do instytucji przygotowujących oraz oceniających Operaty rybackie. Informacje z operatów będą również uwzględnione w założeniach dotyczących zrównoważonej gospodarki rybackiej przygotowanej w trakcie działania E1.

Ze względu na dużą pracowitość prowadzenia analizy ichtiofauny z wykorzystaniem sieci, działanie zostanie wykonane w ciągu dwóch lat od I kwartału 2017 r. do IV kwartału 2018 r.

Indicators for project action:

Realization of description for 33 lakes and 33 ponds

Realisation of ichtiological monitoring on all pointed out lakes

Finishing reports with lakes and ponds description according to schedule

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących monitoring jezior określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds. Ichtiologii 39 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 101 dni. Łączny koszt personelu wynosi 7536 EURO

W trakcie kalkulacji kosztów przyjęliśmy, że w pobliżu stanowisk rybołówów przeprowadzone zostaną badania ichtiologiczne. Koszt przeprowadzenia takiego badania jest uzależniony od powierzchni objętej badaniem. W związku z powyższym do wyceny kosztów prowadzenia monitoringu wód jezior z użyciem sieci posłużyliśmy się powierzchnią podaną w hektarach. Niejako drugim etapem działania jest analiza ekspercka przeprowadzona w oparciu o dokumentację i

wizję lokalną oraz pobór próbek wody. Te działania nie są zależne od powierzchni zbiorników wodnych w związku koszty dotyczą każdego zbiornika oddzielnie.

Aby właściwie ocenić stan siedliska dla rybołówstwa konieczna jest ocena jego bazy żerowej w jeziorach i stawach. Zaplanowaliśmy opisanie 33 jezior i 33 stawów stanowiących potencjalną bazę dla rybołówstwa. Koszty opisy są równe dla jeziora i stawu.

Opis jeziora - 92,8 EURO/ 1 jezioro x 33 jezioro

Koszt 1h pracy eksperta 11,6 EURO (50 zł) x 8h = 92,8 EURO

Opis stawu - 92,8 EURO/ 1 staw

Koszt 1h pracy eksperta 11,6 EURO (50 zł) x 8h = 92,8 EURO

Łączny koszt opisu jezior i stawów - 6124,8 EURO

Monitoring ichtiofauny - 2336 EURO x 33 jezior = 77088 E

Opis warunków troficznych jezior - 238 EURO x 33 jeziora = 7854 EURO

Przeprowadzenie działań wymaga zatrudnienia zewnętrznego zespołu. W tym celu zatrudnionych zostanie 7 osób pracujących równolegle. Dodatkowo konieczne jest zatrudnienie 2 ekspertów do analizy danych

In total cost for external assistance 92839

A3's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Kompleksowy opis jezior oraz stanu ichtiofauny w zbiornikach położonych w pobliżu stanowisk lęgowych.	12/2018

A3's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Zakończenie analizy bazy żerowej rybołówów	12/2018

C. Concrete conservation actions

ACTION C.1: C1. Budowa sztucznych gniazd na słupach energetycznych

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Wykonanie 50 platform na słupach zwiększy liczbę potencjalnych miejsc gniazdowania rybołowa. Doświadczenia niemieckie wskazują na zasadność montażu platform, jako „najlepszej praktyki” dla ochrony tego gatunku. Na terenach północnej Polski montaż platform jest konieczny w celu zwiększenia potencjalnych miejsc gniazdowania. Na terenie województw lubuskiego, zachodniopomorskiego i wielkopolskiego montaż platform ma dodatkowo na celu zachęcenie populacji niemieckiej rybołowa do zakładania lęgów po prawej stronie Odry.

Budowa sztucznych gniazd stanowi jedną z tanich i sprawdzonych metod pomocy szczególnie zagrożonym gatunkom, np. rybołowom czy puchaczom (Anderwald 2002, 2006). Budowanie platform dla rybołowa jest powszechnie stosowaną w Europie metodą ochrony tego gatunku. Także w Polsce przynajmniej połowa krajowych rybołowów przystępuje w nich do rozrodu głównie na drzewach, ale coraz częściej też na słupach energetycznych.

Montaż platform na słupach jest działaniem mającym na celu zwiększenie dostępności odpowiednich miejsc pod gniazda dla rybołowów. Działanie to w niewielkiej skali zostało zapoczątkowane przez RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim. Montaż platform jest prowadzony przez ornitologów niemieckich na terenie Brandenburgii i Meklemburgia-Pomorze Przednie gdzie przynosi znaczne korzyści dla rozwoju populacji. Montaż platform jest też sposobem do zachęcenia rybołowów znajdujących się po stronie niemieckiej, a wykorzystujących do tej pory stanowiska na słupach do osiedlenia się po stronie polskiej. Dlatego też lokalizacje dla montażu platform zostały zaplanowane na terenie Polski zachodniej, szczególnie na terenach województw zachodniopomorskiego, lubuskiego i wielkopolskiego.

Wdrażając najlepszą praktykę i wykorzystując doświadczenia niemieckich ornitologów, z którymi warunki montażu będą konsultowane, w trakcie projektu zostanie zamontowanych 50 platform pod gniazda dla rybołowów. Gniazda będą usytuowane w kompleksach leśnych lub na ich skraju, wysoko nad ziemią wychodząc po za linię koron drzew. Rybołowy preferują miejsca z bardzo dobrą widocznością obszaru wokół gniazda i łatwym dołotem.

Linie przesyłowe elektryczności dzielą się w zależności od przesyłanego napięcia. W projekcie planujemy montaż platform na słupach przesyłowych napięcia 110 kV i powyżej 220 kV. Słupy linii przesyłowych napięcia powyżej 220 kV charakteryzują się wyższą konstrukcją niż linie 110 kV. W związku z tym właściwe jest objęcie również tych linii planowanymi działaniami związanymi z montażem platform dla rybołowów. W 2014 roku zamontowano pierwszą w Polsce platformę na słupie przesyłowym linii 220 kV w Nadleśnictwie Lipka. Było to miejsce, w którym rybołowy od kilku lat prowadziły lęgi budując swoją własną konstrukcję, która jednak uległa zniszczeniu. Doświadczenia z Lipki, ale również doświadczenia niemieckie pokazują, że jest to dobra praktyka, którą należy wykorzystywać w dalszych działaniach ochronnych dla rybołowa.

W czasie przygotowania projektu przeprowadzono analizy potencjalnych miejsc gdzie platformy mogą zostać usytuowane. Oprócz spełnienia wymogów usytuowania gniazda w siedlisku, muszą to być miejsca odpowiednie dla gatunku pod względem dostępności do pokarmu. Warunkiem jest również odpowiednia konstrukcja słupów, ich usytuowanie i odpowiednia wysokość względem otaczającego drzewostanu. Wszystkie platformy zostaną zamontowane na obszarach Natura 2000 SPA na terenach leśnych.

Ostateczny wybór słupów zostanie przeprowadzony wspólnie z operatorem i właścicielem firmą Enea Operator oraz firmą Polskie Sieci Energetyczne S.A., z którymi zostały podpisane listy intencyjne przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu. Dodatkowo sposób wyboru miejsc pod platformy będzie konsultowany z ekspertami niemieckimi. Wszystkie słupy będą usadowione na terenie należącym do Lasów

Państwowych.

Wszystkie działania związane z montażem platform będą realizowane na obszarach Natura 2000.

Ze względu na trudności techniczne konieczne jest przeprowadzenie szczegółowych analiz i dokładnego wyboru słupów elektrycznych odpowiednich dla rybołówów. Nie możliwe jest obecnie wskazanie dokładnej na mapach miejsc montażu platform. Konieczna jest analiza drzewostanów, lokalizacji w odniesieniu do zbiorników wodnych, obecności człowieka w pobliżu gniazd. Konieczne jest również techniczna analiza słupów wysokiego napięcia. Aby uniknąć niebezpieczeństwa dla rybołówów konieczne jest wskazanie ustronnych miejsc. Ponieważ platforma wraz z gniazdem może być ciężka konieczne jest wybranie nowych i stabilnych słupów.

W załączeniu do wniosku prezentujemy mapy obszarów Natura 2000 z przebiegającymi przez nie liniami wysokiego napięcia. To są przykładowe linie na których będziemy wyszukiwać właściwych słupów. Wszystkie analizy prowadzone będą wspólnie z przedstawicielami firm Enea Operator i PSE SA. obydwie firmy potwierdziły w swoich deklaracjach chęć umieszczenia platform na wybranych słupach.

Wykonanie platform zostanie zlecone firmie zewnętrznej, która przy współpracy i nadzorze firmy zarządzających liniami energetycznymi zamontuje platformy na słupach. Platformy zostaną wykonane z metalowej siatki, a całość zostanie zamontowana na wierzchołku konstrukcji słupa tak, aby zapewniać bezpieczny dołot ptakom do gniazda.

Zamontowanie platform na słupach będzie pozostawione elektrykom, którzy wykonają swoje prace zgodnie z zaleceniami KOO uprzednio testowanym w Nadl Lipka, gdzie podobne gniazdo zostało zamontowane w 2014 roku. Gniazdo to metalowy krąg wypełniony siatką i gałęziami, który jest przymocowany do słupa metalowymi linkami tak daleko od drutów wysokiego napięcia jak tylko to możliwe. Technologia wykonania jest zaprezentowana pod linkiem:

<http://www.koo.org.pl/aktualnosci/158-rybolowy-na-slupach-energetycznych>

Oprócz montażu platformy zamontowane zostaną również znaczniki na przewodach elektrycznych, które wskazują przebieg linii. Dzięki temu dodatkowo zostanie ograniczone zagrożenie dla ptaków, które widząc przebieg linii elektrycznych mogą je ominąć.

Platformy zostaną wykonane w okresach jesienno-zimowych tj. między październikiem a styczniem, kiedy rybołowy przebywają poza granicami Polski. Działania te zostaną podjęte już z początkowej fazy realizacji projektu. Planuje się montaż kilkunastu platform każdego roku. Działanie zakończone zostanie w I kwartale 2019 roku. Dzięki temu możliwe będzie określenie efektu realizacji działania na końcu projektu, czyli w połowie 2020 roku.

Po zakończeniu projektu platformy będą dalej funkcjonować, jako miejsca pod gniazda dla rybołówów. W celu utrzymania platform podjęte będą dalsze rozmowy z zarządcami słupów, a także pozyskiwane będą niewielkie środki finansowe potrzebne na konserwację platform.

Indicators for project action:

Choosing external team for platform assembly

Constructing 50 platforms on voltage poles according to schedule

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 35 dni x 95€

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordynator KOO 29 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 96 dni. Łączny koszt personelu wynosi 7351 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 40 podróży dla działania wynoszą 5240 EURO

Kosztorys realizacji działań zostały określone na podstawie informacji przekazanych z RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim, gdzie w ramach projektu „Regionalna strategia ochrony rybołowa Pandion haliaetus w województwie lubuskim” prowadzony był w 2014 roku montaż platform na słupach przesyłowych linii 110kV.

Koszt usługi montażu platform na słupach- 1192 EURO za 1 szt.

Koszt wynajmu podnośnika- 834 EURO za 1 szt.

Koszt transportu platformy- 238 EURO za 1 szt.

Koszt montażu 20 znaczników na przewodach elektrycznych - 477 EURO za 20 szt.

Łączny koszt wykonania montażu 1 platformy wynosi 3457 EURO

Kosztorys realizacji działania został przygotowany w oparciu o informacje przekazane przez przedsiębiorstwo Polskie Sieci Energetyczne S.A. oraz N. Lipka gdzie w 2014 roku wykonano

platformę dla rybołówów na słupie przesyłowym linii 220kV.

Koszt usługi montażu platform na słupach - 2861 EURO za 1 szt.

Koszt wynajmu podnośnika - 1430 EURO za 1 szt.

Koszt transportu platformy - 238 EURO za 1 szt.

Koszt montażu 20 znaczników na przewodach elektrycznych -596 EURO za 1 szt.

Łączny koszt montażu 1 platformy wynosi 5841 EURO

Szacunkowy koszt przyjęty został na wykonanie 45 platform na słupach 110kV i 5 na słupach 220kV

Łącznie koszty external assistance wynoszą 149008 EURO

Koszt wykonania platformy - 715 EURO za 1 szt.

Łącznie koszty consumables wynoszą 35762 EURO

C1's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C1's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Budowa 50 platform na słupach wysokiego napięcia	03/2019

C. Concrete conservation actions

ACTION C.2: C2 Budowa sztucznych gniazd na drzewach

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Jednym z ograniczeń dla występowania rybołówów jest znalezienie odpowiednio usytuowanego miejsca pod budowę gniazd. Działaniem powszechnym stosowanym zarówno w Niemczech jak i Szwecji (projekt LIFE+ Vanern - LIFE12 Nat/SE/000132) oraz w Finlandii jest montaż sztucznych gniazd na czubkach drzew. Ze względu na budowę gniazd na samym wierzchołku, często dochodzi do ich zniszczenia ich przez wiatr lub złamania wierzchołka z gniazdem. W przypadku utraty gniazda, ptaki najczęściej jeszcze w tym samym sezonie przystępują do budowy kolejnego, pod warunkiem, że mają odpowiednie miejsce. Dlatego w wielu krajach podejmuje się działania wyprzedzające, polegające na wytypowaniu i odpowiednim przygotowaniu alternatywnych drzew gniazdowych poprzez zbudowanie bardziej trwałych gniazd sztucznych, z których ptaki chętnie korzystają. Ponieważ para rybołówów posiada tylko jedno gniazdo, które wykorzystuje przez wiele lat, gniazda alternatywne mogą zachęcić także nowe ptaki do osiedlania się. Samce rybołówów mają silny instynkt filopatrii, przez co wracają po pierwszej migracji do gniazda rodzimego w celu założenia nowego legu lub zakładają gniazdo w bezpośrednim sąsiedztwie. W miejscach opuszczonych przez ptaki stosunkowo niedawno (do 10 lat wstecz), także należy budować i utrzymywać sztuczne gniazda, najlepiej w tych samych drzewostanach lub w ich sąsiedztwie. Działania takie są uzasadnione, ponieważ rybołowy są bardzo przywiązane do swych miejsc i rewiry są zajmowane przez dziesięciolecia – „należy kontrolować historyczne miejsca gniazdowania, nawet sprzed 100 lat” (Mizera 2009). W związku z powyższym zaplanowano w trakcie przedsięwzięcia budowę 4 gniazd na drzewach w pobliżu każdego ze zidentyfikowanych stanowisk współczesnych i historycznych oraz 2 gniazd na drzewach w pobliżu stanowisk potencjalnych np. w pobliżu zamontowanych platform na słupach wysokiego napięcia wykonanych w działaniu C1 (łącznie 232 gniazda). Powodem budowania gniazd nadrzecznych także w pobliżu platform na słupach jest prawdopodobieństwo wymiennego użytkowania różnych typów gniazd przez ptaki, z czym mieliśmy do czynienia np. w Nadleśnictwie Lipka. W parze ptaków ostatecznego wyboru gniazda dokonują samice, które mogą być wdrukowane (ang. imprinting) albo „na słupy” (ptaki z populacji niemieckiej) albo „na drzewa” (ptaki z populacji polskiej). Budowa dwóch typów gniazd obok siebie zwiększy szansę na powodzenie całego przedsięwzięcia.

Sztuczne gniazdo składa się z wieńca średnicy minimum 1 m wplecionego ze świeżych gałęzek np. dęba, buka, grabu. Elastyczne w trakcie wyplatania, po pewnym czasie zasychają i są bardzo trwałe. Praktycznie robi się kilka wieńców, które potem silnie scala się razem, najlepiej ocynkowanym drutem tak, aby wysokość gniazda wynosiła około 30 cm. Dno gniazda powinno być wykonane z grubszych gałęzi średnicy 3-5 cm, ściśle ułożonych jedne przy drugich, wciśniętych w krawędź dolnego wieńca i mocno przydrutowanych. Od samego spodu daje się stabilizującą całość 2-3 grube gałęzie. Tak wykonaną platformę w całości wciągamy za pomocą liny i bączka na drzewo, gdzie uprzednio w miejscu osadzenia gniazda została przymocowana podstawa z grubych gałęzi. Wciągnięty wieniec mocno drutuje się do gałęzi podstawy, niektórych gałęzi żywych i pnia. Następnie na dno gniazda układamy krótkie, pozbawione igieł gałązki oraz otrzepaną z ziemi darni i mocno ubijamy. Dodatkowo można stroić gniazdo rosochatymi gałęziami sosny. Wszystkie materiały podciągane są sukcesywnie z dołu za pomocą liny. Prace na wysokości wymagają doświadczenia. Wejścia na drzewo dokonuje się za pomocą drzewołazów, które są odpinane po wejściu w koronę, by nie kaleczyć kory. Etapy budowy sztucznego gniazda są zilustrowane na stronie 65 w Podreczniku najlepszych praktyk ochrony ptaków szponiastych na: http://www.bestpractice-life.pl/g2/oryginal/2014_08/3778303a49829565822ea2fe9c435bfd.pdf

Po zidentyfikowaniu wszystkich stanowisk rybołówów zgodnie z działaniem A1 i A2 oraz wskazaniu

dokładnych lokalizacji kluczowych w podziale na współczesne, historyczne i potencjalne zostanie przeprowadzona analiza miejsc, w których należy zamontować dodatkowe gniazda. W trakcie projektu wykonany zostanie montaż 4 gniazd sztucznych na drzewach w promieniu do 3 kilometrów w każdym stanowisku współczesnym i historycznym położonym na obszarach Natura 2000 SPA. Jako miejsce założenia gniazda sztucznego wybrane zostaną odpowiednie wielkością i wiekiem drzewa. Łącznie planowany jest montaż 132 gniazd na drzewach na stanowiskach współczesnych i historycznych.

Wszystkie działania prowadzone będą na obszarach Natura 2000. W tej chwili nie jest możliwe wskazanie na mapach dokładnych miejsc montażu platform. po przeprowadzonych analizach wskazane zostaną najlepsze drzewa. W załączeniu do wniosku wskazany zostały miejsca występowania rybołów. W pobliżu tych miejsc montowane będą sztuczne gniazda. Po przeprowadzeniu działania A1 i A2 każde stanowisko rybołowa będzie szczegółowo opisane. Rybołowy mają wysokie wymagania dotyczące budowy gniazd na drzewach. Wybierają wysokie drzewa, które przewyższają otaczający je drzewostan. wskazani etyków drzew wymaga weryfikacji w terenie.

odatkowo w celu zwiększenia potencjalnych miejsc założenia lęgów w odległości do 1 kilometra od zamontowanego gniazda na słupie zostaną zamontowane również dwa gniazda zachęcające na drzewach. Łącznie planowany jest montaż 100 gniazd sztucznych na stanowiskach potencjalnych na obszarach Natura 2000 SPA. We wszystkich przypadkach przy typowaniu drzew pod gniazda będzie brana pod uwagę negatywna korelacja rybołowa ze stanowiskami lęgowymi bielika i puchacza.

Każde z wybudowanych gniazd będzie monitorowane dwukrotnie w trakcie każdego sezonu lęgowego w trakcie projektu. Działanie to zostanie wykonane w trakcie pierwszych dwóch lat realizacji projektu. Platformy zostaną wykonane w okresach jesienno-zimowym, tj. między wrześniem a marcem, kiedy rybołowy przebywają na zimowiskach. Planuje się wykonanie platform między IV kwartałem 2016 roku a I kwartałem 2019 roku. Po zakończeniu projektu zabezpieczenie platform zostanie powierzone nadleśnictwom zarządzającym terenami leśnym, na których platformy zostaną zamontowane. Dzięki temu uzyskana zostanie wieloletnia trwałość realizacji działania po zakończeniu realizacji projektu.

Rezultatem tego działania będzie montaż 132 gniazd sztucznych na drzewach w pobliżu stanowisk współczesnych i historycznych oraz 100 gniazd na drzewach w pobliżu stanowisk potencjalnych. Łącznie na stanowiskach kluczowych położonych na obszarach Natura 2000 SPA zamontowane zostaną 232 gniazda na drzewach.

Indicators for project action:

Choosing places and realisation of platforms construction

Construction and setting 232 nests on trees

Beneficiary responsible for implementation:

KOO

Komitet Ochrony Orłów

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordinator KOO 29 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 91 dni. Łączny koszt personelu wynosi 6876 EURO

Kalkulacja kosztów została przeprowadzona w oparciu o realizowane w latach 2010-2014 działania Komitetu Ochrony Orłów (montaż gniazd na drzewach dla bielików oraz puchaczy):

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łącznie koszty 200 podróży wynoszą 26 200 EURO

Montaż gniazda wraz z dojazdem – 596 EURO za 1 szt.

Łączny koszt montażu 1 gniazda na drzewie wynosi 834 EURO

Koszty external assistance wynoszą 138 280 EURO

Budowa konstrukcji gniazda – koszt 238 EURO za 1 szt.

Koszt Equipment wynoszą 55 312 EURO

C2's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C2's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Budowa 232 sztucznych gniazd na drzewach	03/2019

C. Concrete conservation actions

ACTION C.3: C3 Budowa gniazd interwencyjnych na drzewach

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Ze względu na wyjątkowo wąskie i specyficzne wymagania rybołówów w stosunku do drzew gniazdowych narażonych na silny wiatr, czasami konstrukcja ich gniazd zostaje uszkodzona lub gniazdo ulega całkowitemu zniszczeniu w trakcie lęgu, często w jego końcowej fazie, gdy znajdują się w nim już odchowane pisklęta (letnie burze). W sytuacji, gdy gniazdo zbudowane przez rybołowy spadnie lub obsunie się z drzewa konieczne jest szybkie zamontowanie nowego gniazda, w tym samym miejscu gdzie było poprzednie lub na drzewach sąsiadujących. Przy tak krytycznej liczebności gatunku, należy za wszelką cenę zadbać o jego sukces lęgowy poprzez możliwość podjęcia natychmiastowych działań ratowniczych polegających na interwencyjnej budowie gniazda zastępczego w celu posadowienia tam piskląt i kontynuacji lęgu. Przypadki takich skutecznych interwencji miały miejsce w naszym kraju kilka razy przy różnych gatunkach: bieliku, orliku krzykliwym i rybołowie (<http://www.koo.org.pl/aktualnosci/167-na-ratunek-rybolowom>).

Wszystkie działania zaplanowano na obszarach Natura 2000. Budowa gniazd interwencyjnych zaplanowana została tylko w szczególnych przypadkach. W tym momencie nie ma możliwości wskazania gdzie zostaną one zamontowane. W załączeniu do projektu prezentujemy mapy z zaznaczonymi stanowiskami rybołówów gdzie potencjalnie może dojść do zniszczenia starego gniazda.

chrona lęgów i piskląt powinna mieć najwyższy priorytet ze względu na zachowanie trwałości funkcjonowania całej populacji tego gatunku. Dlatego panuje się zapobiegawczo wzmacniać / odbudowywać także te gniazda, których stan nie gwarantuje pomyślnych lęgów w następnych sezonach. Z doświadczenia KOO zdobytego w trakcie monitoringu gniazd rybołówów wynika, że w niektórych latach nawet około 30% gniazd może ulec uszkodzeniu w trakcie albo też po sezonie lęgowym (jesienne wiatry).

W trakcie trwania projektu prowadzony będzie stały nadzór nad każdym z istniejących stanowisk rybołówów na obszarach sieci Natura 2000 SPA. Dzięki temu możliwa będzie szybka identyfikacja gniazd, które wymagają naprawy lub często ulegają zniszczeniu. W trakcie przygotowania projektu zidentyfikowano już kilka gniazd, które wymagają takich działań.

Zabezpieczenie gniazd polegać będzie na wzmocnieniu konstrukcji gniazda i jego stabilności. Jeśli naprawa nie będzie możliwa wykonywane będą obok gniazda na drzewach alternatywnych. Działanie to będzie miało charakter doraźny. Dzięki pełnionemu przez cały okres realizacji projektu monitoringowi czynnych stanowisk rybołowa, możliwa będzie interwencja w przypadku uszkodzenia gniazda lub jego zniszczenia w zależności od sytuacji: albo w trakcie trwania lęgu, lub dopiero po wylocie ptaków.

Indicators of project action:

Setting artificial 20 nests

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Komitet Ochrony Orłów

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 15 dni x 95€

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordinator KOO 29 dni x 66 €

3 x koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 160 dni. Łączny koszt personelu wynosi 9651 EURO

Montaż gniazda wraz z dojazdem – 596 EURO za 1 szt.

Łączny koszt montażu 1 gniazda na drzewie wynosi 834 EURO

Łączny koszt montażu 20 gniazda na drzewie wynosi 16 689 EURO

Łączny koszt external assistance 11 921 EURO

Budowa konstrukcji gniazda – koszt 238 EURO za 1 szt.

Łączny koszt equipment 4768 EURO

C3's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C3's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Wykonanie 20 gniazd interwencyjnych	06/2020

C. Concrete conservation actions

ACTION C.4: C4 Zakup ryb w celu poprawy bazy żerowej rybołówów

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Stale zmniejszanie się liczby ryb w jeziorach w północnej Polsce może stanowić kluczowy czynnik ograniczający liczebność krajowej populacji rybołów. W związku z tym, konieczne są działania zmierzające do zwiększenia bazy żerowej dla rybołówów. Konieczne jest zapewnienie wystarczającej liczby ryb w pobliżu gniazda (do 3 km). Zwiększy to bazę żerową i sukces łowiecki pary rodzicielskiej, która w okresie od maja do lipca musi wykonać największą pracę w celu wykarmienia młodych. Brak pokarmu w tym okresie może być przyczyną śmiertelności części piskląt lub całego lęgu i wpływać na zmniejszenie możliwości reprodukcyjnych całej populacji. W związku z tym zaplanowano wpuszczanie co roku 5 kg ryb na 1 ha w pobliżu stanowisk rybołówów. Planuje się objęcie zarybianiem do 100 hektarów jezior w obrębie 3 km od zidentyfikowanych 33 stanowisk rybołówów.

Realizacja działania będzie prowadzona po szczegółowej inwentaryzacji obszarów wodnych, które stanowią bazę żerową dla rybołówów. W wyniku działania A1 i A2 wskazane zostaną konkretne jeziora lub stawy hodowlane, w których rybołowy pozyskują pokarm. Określona zostanie również odległość, jaką pokonują rybołowy w celu pobrania ryb z wody. Dodatkowo, na podstawie analizy materiałów filmowych z kamer online i fotopułapek (działanie D3) oraz dzięki analizie materiału przekazanego przez Nadleśnictwo Lipka, gdzie znajduje się kamera z transmisją z gniazda, zostanie przeprowadzona analiza gatunków ryb, jakimi żywi się para rybołówów.

Po przeprowadzonym monitoringu ichtiofauny jezior znajdujących się w pobliżu stanowisk kluczowych rybołowa (Działanie A3) określone zostaną warunki pokarmowe dla rybołówów w akwenach sąsiadujących (do 3 km) z gniazdem. Wskazane zostaną gatunki dominujące w zbiornikach, w których poluje rybołów. Zostanie również określona dostępność pokarmu i najważniejsze zbiorniki, gdzie trzeba prowadzić dorybianie.

W miejscach o małym zagęszczeniu ryb odpowiednich dla rybołowa zostanie przeprowadzone dorybianie. W tym celu zostaną zakupione odpowiednie gatunki ryb (np.: szczupak, sandacz, płoć, wzdręga, karaś, lin), które zostaną wpuszczone do zbiorników wodnych będących najważniejszymi łowiskami rybołówów. W porozumieniu z zarządcami jezior zakupione ryby zostaną wpuszczone na początku okresu lęgowego. Kupowane ryby będą miały wymiar od 20 do 35 cm czyli o masie od 200 do 400 g. Ryby o tych wymiarach są najchętniej i najłatwiej łowione przez rybołowy i do końca okresu lęgowego będą potencjalnym pokarmem dla ptaków (Trznadel, Wacławek 1997, Tuvi i Wali 2006, Osojca i Krasiński 2009).

Do każdego z łowisk rybołówów, w których zostanie stwierdzony niewystarczający zasób pokarmu dla rybołówów wpuszczonych zostanie 5 kg ryb wybranego gatunku na hektar. Wybór gatunku będzie konsultowany z zarządcami jezior. Gatunek ten musi być również zgodny z Operatami rybackimi. Łącznie w pobliżu każdego z 33 stanowisk priorytetowych zaplanowano w projekcie zarybianie 50 hektarów. Łącznie w trakcie 2 lat trwania projektu wpuszczonych zostanie 16500 kg ryb, które będą pokarmem dla rybołówów w trakcie okresów lęgowych. Przed wpuszczeniem do jeziora, próba 10% ryb (1650 kg = ok. 5000 ryb) będzie oznakowana znacznikami typu Carlin. Te niewielkie, plastikowe znaczniki zawierające numer identyfikacyjny. Dzięki wyróżniającemu się na łuskach ryb kolorowi, są łatwo widoczne i proste do identyfikacji. Dzięki zastosowaniu znaczków oraz wykorzystaniu fotopułapek oraz kamer możliwa będzie weryfikacja jak często ryby wpuszczone do zbiorników będą ofiarami rybołówów.

Znakowanie ryb różnego typu znaczkami pozwala na oszacowanie wpływu odżywiania się ptaków rybożernych na populację ryb, a jednocześnie jest jedną z metod określenia składu pokarmu ptaków rybożernych (Skov i in. 2014). Znakowanie ryb jest jedną z podstawowych i powszechnie stosowanych technik w badaniach biologicznych ryb. Znakowanie przeprowadzają osoby posiadające odpowiednie doświadczenie i certyfikaty ukończenia szkoleń w zakresie planowania i

wykonywania doświadczeń na zwierzętach. W projekcie zaplanowano zastosowanie zewnętrznych znaczków typu Carlin. Tym terminem określa się bardzo popularne znaczki różnych kształtów i kolorów, zawierające informację numeryczną pozwalającą na indywidualną identyfikację każdego osobnika (Kowalska i in. 2014). Znaczki Carlin przymocowane są do ciała ryby w okolicy płetwy grzbietowej, co przy zastosowaniu fotopułapek i kamer online pozwala na identyfikację znakowanej ryby.

Wybór tego rozmiaru ryb oznacza również brak możliwości pozyskiwania ryb przez wędkarzy lub odłowu sieciowego ponieważ gatunki te w podanych wymiarach są w wymiarach ochronnym (szczupak do 50 cm, sandacz do 70 cm). W ten sposób żadna z ryb zakupionych na cele dokarmiania rybołów nie powinna być wyłowiona przez wędkarzy przed zakończeniem się okresu lęgowego ptaków. Dodatkowo w trakcie projektu przygotowane będą wytyczne (działanie E1), w których zawarte będą wskazówki dotyczące właściwego prowadzenia gospodarki jeziorowej z uwzględnieniem obecności rybołów. M.in. zalecane będzie okresowe wprowadzanie zasady „złap i wypuść” (catch and release), dzięki której w trakcie sezonu lęgowego rybołówów wędkarze nie będą zabierać złapanych ryb z jezior. Realizacja działania wraz z innymi działaniami związanymi z realizacją gospodarki rybackiej (działania A3 i E1) pozwolą na wypracowanie odpowiednich zasad dla zrównoważonej gospodarki rybackiej w miejscach występowania rybołowa. W trakcie przygotowania realizacji działania zostały podjęte rozmowy z zarządcami jezior. Nawiązano współpracę z 5 gospodarstwami rybackimi zarządzającymi jeziorami położonymi przy stanowiskach współczesnych rybołówów.

Rozpoczelismy szeroką współpracę z gospodarstwami jeziorowymi które chętnie zadeklarowały współpracę w działaniach związanych z rybactwem i wędkarstwem. W trakcie projektu przygotowane zostaną wytyczne dla zrównoważonego gospodarowania na jeziorach i stawach z uwzględnieniem obecności rybołówów. Wytyczne te będą przekazane do wszystkich związków wędkarskich i wodnych w celu zaakceptowania nowych wytycznych. Będziemy współpracować z Ministerstwem Rolnictwa w celu akceptacji nowych regulacji dotyczących zrównoważonego zarządzania obszarami wodnymi z obecnością rybołówów.

Wszystkie czynności podjęte w ramach tego zadania będą realizowane w zgodzie z obowiązującymi operatami rybackimi.

Indicators of project action:

Localisation of osprey hunting places

Stocking lakes according to schedule

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

W wyniku realizacji przedsięwzięcia do jezior stanowiących najważniejsze łowiska dla rybołówów zostanie wpuszczonych w ciągu 2 lat trwania projektu 16500 kg ryb odpowiednich dla rybołówów gatunków i rozmiarów. Poprawa bazy żerowej rybołówów będzie kluczowym działaniem zwiększającym sukces lęgowy oraz liczebność rybołówów na stanowiskach. Działanie to jest kluczowe dla zachowania trwałości krajowej populacji tego gatunku

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą

standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 20 dni x 95€

Specjalista ds. ichtiologii 39 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 91 dni. łączny koszt personelu wynosi 6586 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0,2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 10 podróży wynoszą 1790 €

Koszt transportu ryb - 119 EURO za jeden transport

Koszt zakupu z montażem znaczków typu Carlin - 0,6 EURO/ 1 szt. Koszt montażu znaczników na 5000 rybach - 2980 EURO

Łącznie koszty external assistance wynoszą 10848 E

Koszt zakupy ryb zostały skonsultowane z IRŚ oraz z PZW w Białymstoku, który prowadzi sprzedaż ryb towarowych oraz materiału zarybieniowego

Koszt zakupy 1 kilograma ryb (np.: szczupak) - 6 EURO/kg

Łączny koszt zarybienia 50 ha jeziora = 50 ha * 5 kg/ha * 6 EURO + 119 EURO = 16 093 EURO

Łączny koszt zarybienia = 1609 EURO * 33 stanowiska * 2 lata=106 213 EURO

Łącznie koszty consumables wynoszą 98345 E

C4's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C4's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Wpuszczenie do jezior 16500 kg ryb w ciągu dwóch lat	12/2019

C. Concrete conservation actions

ACTION C.5: C5 Powołanie sieci opiekunów w celu ochrony stanowisk rybołówów

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Ze względu na duże rozproszenie po Polsce gatunku, a także w celu zwiększenia ochrony stanowisk wskazane jest powołanie dodatkowej grupy osób, której zadaniem będzie opieka i ochrona stanowisk rybołówów. Osoby te będą dodatkowym źródłem informacji o zagrożeniach dla stanowisk rybołówów, a także będą sprawować dodatkową ochronę tych miejsc. Obecność i stałe zainteresowanie stanowiskami rybołówów ale również lokalnych obserwatorów wpłynie na poprawę bezpieczeństwa tych ptaków, co przyczyni się do lepszej ochrony rybołówów przed zagrożeniami. W projekcie planuje się objąć nie mniej niż 33 stanowisk rybołówów stałą opieką monitorów. Ze względu na planowane nowe stanowiska, które powstaną w trakcie realizacji projektu zaplanowano, że sieć opiekunów będzie liczyć nie mniej niż 40 członków.

Realizowane działanie wdraża najlepszą praktykę zrealizowaną w projekcie LIFE „Save the raptor” LIFE07 NAT/BG/000068. W początkowej fazie realizacji projektu z pośród zainteresowanych osób zostanie wyłoniona grupa, która stanowić będzie sieć opiekunów ostoi. Otwarty nabór na opiekunów rybołówów zostanie otarty z początkiem trwania projektu. Zaproszenia i informacje o naborze zostaną wysłane do różnych grup zajmujących się zawodowo lub z pasji ochroną przyrody lub ornitologią. Informacje zostaną wysłane do pracowników Lasów Państwowych, członków organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną ptaków drapieżnych, obrączkarzy oraz fotografów przyrody. Do grona opiekunów zaproszeni będą zarówno pasjonaci oraz myśliwi, właściciele stawów hodowlanych i jezior, pracownicy instytucji i samorządów itd. W pobliżu każdego z kluczowych obszarów Natura 2000 SPA prowadzone będą działania zachęcające do przystąpienia do sieci. Wiadomości o naborze na opiekunów zostanie przekazana za pośrednictwem różnych form komunikacji. Zaproszenie do sieci opiekunów rozsyłane będzie w formie korespondencji elektronicznej, na forach ornitologicznych oraz za pośrednictwem grup ornitologicznych na portalach społecznościowych. Osoby zgłaszające się będą musiały przejść weryfikację, która prowadzona będzie przez zespół realizujący projekt oraz współbeneficjenta. Każdy z opiekunów pracować będzie dla projektu na zasadach wolontariatu. Umowy wolontariatu zostaną przygotowane na początku realizacji projektu. W umowach określone będą obowiązki opiekunów oraz możliwość rozliczenia kosztów dojazdów do stanowisk. Nie przewidujemy w projekcie wynagrodzeń za prowadzone przez opiekunów działania. Nagrodą dla opiekunów będzie udział w organizowanych spotkaniach dla opiekunów rybołówów. Przewidywany jest zwrot kosztów podróży za przejechanie do 150 km w miesiącu. Każdy z opiekunów dostanie ubranie wierzchnie do prac terenowych oraz gps turystyczny, dzięki któremu będzie mógł z łatwością określać pozycje gniazd rybołówów lub innych punktów w trakcie prowadzonych działań. W ramach zachęty i pośredniego wynagrodzenia, dla opiekunów ostoi organizowane będą warsztaty ornitologiczne w trakcie, których uzyskają oni specjalistyczną wiedzę dotyczącą rybołówów oraz innych ptaków drapieżnych. Naszym celem jest powołanie sieci opiekunów dla wszystkich kluczowych stanowisk rybołówów w projekcie. Dla stanowisk priorytetowych lub stanowisk położonych w większej odległości od siedzib ludzkich możliwe będzie powołanie dwóch lub trzech opiekunów, którzy będą się wymieniać w swoich działaniach. Łącznie sieć opiekunów będzie stanowić około 40 osób.

Opiekunowie swoją funkcję rozpoczną od szkolenia prowadzonego przez ornitologów. Po rozpoczęciu realizacji działania i po przeprowadzeniu naboru opiekunów zorganizowane zostaną dwa warsztaty, każdy dla ok. 20 uczestników. Przedstawione zostaną im wszystkie działania, jakie muszą prowadzić na stanowisku, warunki, sposób poruszania się w rejonie stanowiska tak, aby nie płoszyć rybołówów, a przy tym prowadzić pełny monitoring. W trakcie dwudniowego spotkania każdy z opiekunów uzyska pełną informację o swoich zadaniach. Do sieci opiekunów zostaną wybrane osoby, które mają doświadczenie w działaniach przyrodniczych i ornitologicznych w związku, z czym warsztaty będą miały jedynie charakter specjalistyczny w celu przygotowania do pełnionej roli opiekuna. Następne warsztaty będą organizowane raz w roku. Na każdym spotkaniu konsultowane będą prowadzone działania przez opiekunów. Wymiana doświadczeń oraz informacji zebranych w trakcie pełnionych zadań pozwoli na ujednolicenie prowadzonych działań. W każdym ze spotkań uczestniczyć będą pracownicy zespołu realizującego projekt oraz pracownicy współbeneficjenta.

Na zakończenie działania zostanie zorganizowane wspólne spotkanie wszystkich opiekunów, na którym zaprezentowane zostaną wyniki prowadzonych działań. W trakcie spotkania, każdy z opiekunów zostanie nagrodzony za realizowane działania specjalnym certyfikatem.

Głównym zadaniem będzie ochrona stanowiska występowania rybołówów przed ewentualnymi zagrożeniami oraz stały monitoring stanowisk rybołówów. Przykładami zagrożeń mogą być nadmierna turystyka, prowadzone prace gospodarcze. Każdy z opiekunów zobowiązany będzie do odbycia wizyty w obszarze rybołówów dwukrotnie w ciągu miesiąca od marca do sierpnia. Rolą opiekuna stanowisk będzie również sprawdzenie stanu gniazda po burzach, zwłaszcza w sezonie lęgowym. Dzięki wizytom, zapewniona będzie stała kontrola nad strefą. Obowiązkiem opiekuna będzie weryfikacja czy przed okresem lęgowym gniazdo znajduje się w dobrym stanie, czy rybołowy założyły lęgi, czy nie występują zagrożenia dla lęgów, czy w trakcie lęgów gniazdo znajduje się w dobrej kondycji, czy para wyprowadzi lęgi, a jeśli tak to ile młodych wyleci z gniazda. W sytuacjach zagrożenia dla stanowiska rybołówów każdy z opiekunów będzie kontaktował się bezpośrednio z zespołem realizującym projekt.

Do zadań przekazanych opiekunom ostoi będzie należało:

Prowadzenie bieżącego monitoringu stanowisk rybołowa

Dokumentowanie wszystkich wydarzeń, jakie będą miały miejsce na stanowisku.

Informowanie służb i zespołu projektu o zagrożeniach, złamaniu przepisów lub wypadkach, jakie będą miały miejsce na terenie ostoi rybołówów

Monitorowanie miejsc żerowania pod względem dostępności i bezpieczeństwa dla rybołówów

Kontakt bieżący z lokalnymi interesariuszami takimi jak pracownicy Lasów Państwowych, myśliwi, zarządcy stawów lub jezior

Kontakt z lokalnymi szkołami lub przedszkolami w celu przekazania wiedzy o obecności rybołówów na danym terenie

Po zakończeniu członkowie sieci opiekunów rybołówów będą mogli dalej wykonywać swoje zadania, jako specjalna „sekcja badawcza” działająca w strukturach Komitetu Ochrony Orłów. Po 3 letnim okresie funkcjonowania grupy opiekunów, jej członkowie będą posiadać znaczącą wiedzę dotyczącą wybranych przez siebie stanowisk. Utrzymanie grupy opiekunów pozwoli na prowadzenie działań ochrony rybołówów przez wiele lat po zakończeniu projektu.

Indicators of project action:

Publication of caretakers recruitment

Calling caretakers network

Organisation of the 6 workshops

Organisation of final meeting for caretakers

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 20 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 30 dni x 66 €

Specjalista ds. ichtiologii 39 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordinator KOO 29 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 28 x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 234 dni. Łączny koszt personelu wynosi 14 680 EURO

Organizacja 6 warsztatów dwudniowych dla 20 osób każdy:

Koszt dla 1 warsztatu dla 20 osób

Wynajem sali – 238 EURO

Koszty noclegu – 29 EURO

Koszty wyżywienia – 29 EURO

Transport w terenie – 191 EURO

Koszt udziału prelegentów – 477 EURO

Łączny koszt organizacji 6 warsztatów = 12588 EURO

Spotkanie podsumowujące pracę opiekunów rybołówów

Koszt dla 1 warsztatu dla 20 osób

Wynajem sali – 238 EURO

Koszty noclegu – 29 EURO

Koszty wyżywienia – 29 EURO

Łączny koszt organizacji spotkania na koniec realizacji zadania = 2766 EURO

Łączny koszt External assistance 14 830 E

Zakup 40 polarów terenowych = 18 EURO / 1 szt.

Zakup 40 gps turystycznych - 199 EURO/ 1 szt.

Łączny koszt consumable 8726 E

Rozliczenie kosztów przejazdów opiekunów stanowisk będzie opierać się o przedstawione przez nich rozliczenie dotyczące liczby przejechanych kilometrów oraz dni wizyt w terenie. W tym celu opiekunowie będą prowadzić dzienniki podróży gdzie wyjazd będzie ewidencjonowany. Przedstawione koszty będą refundowane na konto każdego z opiekunów. Dopłata dla opiekunów została ujęta w kosztach kategorii Other costs ponieważ opiekunowie nie są stałym personelem projektu ani też ekspertami zatrudnionymi na zleceniu zewnętrznym jako external assistance.

Dopłata za dojazd - do 150 km * stawka 0,8358 za 1 km = 30 EURO * 2 wizyty * 18 miesięcy = 1073 EURO dopłaty do przejazdów dla jednego opiekuna.

Koszty materiałów szkoleniowych - 2 EURO

Certyfikaty dla opiekunów - 4 EURO

Łączny koszt kategorii other 43438 E

C5's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C5's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Utworzenie grupy osób opiekunów gniazd	03/2017

C. Concrete conservation actions**ACTION C.6:** C6 Montaż szlabanów ochraniających stanowiska rybołówów***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Montaż szlabanów ochraniających stanowiska rybołówów jest szczególnie istotny w miejscach gdzie lasy są mocno penetrowane przez osoby zbierające grzyby lub runo leśne, a także na linii styku z wodami: wędkarzy i żeglarzy. W projekcie planuje się objęcie opieką i monitoringiem ponad 33 stanowiska. Ponieważ przy niektórych stanowiskach znajdują się dwie lub więcej drogi dojazdowe wskazane jest zamontowanie dwóch szlabanów. W związku z tym w trakcie działania zamontowanych zostanie 66 szlabanów.

Konieczność ograniczenia ruchu w pobliżu gniazd jest również szczególnie ważna w miejscach wysokiej koncentracji turystów w miejscach gdzie ruch turystyczny nie jest w żaden sposób skanalizowany. Aby zapewnić spokój gniazdującym rybołom konieczne jest ograniczenie możliwości ruchu samochodów w pobliżu gniazd. W tym celu w rejonie stanowisk współczesnych, historycznych oraz potencjalnych zamontowane zostaną szlabany na drogach doprowadzających w rejon występowania gniazd lub w rejon gdzie zostały zamontowane sztuczne gniazda na drzewach lub platformy na słupach wysokiego napięcia.

Indicators of project action:**Choosing barriers doer****Setting 66 barriers at osprey sites*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

W wyniku realizacji działania zamontowanych zostanie 66 szlabanów na drogach leśnych przebiegających w pobliżu gniazd rybołówów.

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:**Koordynator projektu - 20 dni x 95€****Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €****Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€**

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 52 dni. Łączny koszt personelu wynosi 4 012 EURO

Kosztorys realizacji montażu szlabanów został przygotowany w oparciu o dane Nadleśnictw, na których szlabany będą montowane. Kosztorys został również potwierdzony na podstawie cennika firmy Anpol Anna Nosal 74-505 Mieszkowice. W wyniku realizacji działania zamontowanych zostanie 66 szlabanów na drogach leśnych przebiegających w pobliżu gniazd rybołówów.

Koszt montażu 1 szlabanu – 48 EURO

Łączny koszt external assistance wynosi 3147 EURO

Koszt zakupu 1 szlabanu – 215 EURO

Łączny koszt infrastruktury 14 162 EURO

C6's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

C6's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

C. Concrete conservation actions

ACTION C.7: C7 Wypracowanie procedur dotyczących przestępstw przyrodniczych "WILD LIFE CRIMES"

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

W Polsce, co roku odnotowuje się kilkanaście przypadków zabicia lub celowego wyrządzenia szkody gatunkom chronionym, co jest zabronione prawem. Ze względu na bardzo małą populację oraz wykorzystywanie obszarów wodnych użytkowanych gospodarczo przez człowieka, wpływ kłusownictwa na stan ochrony rybołówów jest bardzo istotny. Podjęcie współpracy międzyinstytucjonalnej w celu wypracowania rozwiązań lub wytycznych dla ochrony rybołówów przed zagrożeniami pochodzącymi od człowieka jest szczególnie potrzebne. Dodatkowo w ramach projektu wypracowane zostaną działania, które mogą następnie zostać wykorzystane w ochronie innych gatunków ptaków drapieżnych np.: bielików, lub ssaków takich jak wilki. Konieczne jest również odpowiednie medialne nagłośnienie prowadzenia konsultacji, co przyczyni się również do zmniejszenia się kłusownictwa na gatunkach chronionych. W celu podjęcia niezbędnych rozmów planuje się organizację w sumie 5 spotkań w 5 regionach występowania rybołówów oraz dwóch spotkań ogólnokrajowych.

Jednym z głównych zagrożeń dla rybołowa w Polsce jest celowa lub przypadkowa działalność przestępcza prowadząca do usunięcia gatunku ze środowiska. Działania, które prowadzą do śmierci ptaków są w Polsce nielegalne, jednakże ich wykrywalność jest nie wielka, a w przypadku znalezienia sprawcy kary są również niewielkie. Z danych Komitetu Ochrony Orłów, który prowadzi kartotekę znalezionych martwych i/lub osłabionych rybołówów wynika, że pomimo zgłoszenia przestępstwa na policję, nie udało się wykryć sprawców w żadnym z dotychczasowych przypadków. Naszym celem jest, więc wypracowanie bardziej skutecznych mechanizmów chroniących rybołowa w Polsce przed kłusownictwem lub innymi formami usuwania ze środowiska.

Wypracowanie procedur zwalczania przestępstw przyrodniczych było elementem realizowanych projektów takich jak projekt LIFE "The Return of the Neophron" LIFE10 NAT/BG/000152 oraz projekt LIFE „Save the raptor” LIFE07 NAT/BG/000068. Prowadzone tam działania dały znaczące efekty wykrywaniu i zwalczaniu przestępstw na gatunkach chronionych.

W trakcie działania przeprowadzone zostaną konsultacje międzyinstytucjonalne w celu wypracowania procedur zapobiegania i wykrywania przestępstw związanych z ptakami drapieżnymi. W projekcie zorganizowanych zostanie 5 spotkań regionalnych, odpowiednio w rejonach występowania stanowisk rybołówów województwach: wielkopolskim, warmińsko-mazurskim, pomorskim, zachodniopomorskim i lubuskim. Zorganizowane zostaną również 2 spotkania na szczeblu centralnym. Do udziału w spotkaniach regionalnych zaproszeni zostaną przedstawiciele organizacji i instytucji związanych z ochroną rybołówów lub zarządzających obszarami ich występowania oraz innych gatunków zagrożonych, firmy i gospodarstwa odpowiedzialne za zarządzanie obszarami wodnymi, na których rybołowy są najbardziej zagrożone, instytucje odpowiedzialne za ochronę przyrody (RDOŚ) oraz organy odpowiedzialne za ściganie popełnionych przestępstw tj. policja oraz prokuratura rejonowa. Na spotkania centralne zaproszeni zostaną przedstawiciele Komendy Głównej Policji, Ministerstwa Środowiska, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, przedstawiciele wybranych organizacji pozarządowych. W spotkaniu wezmą udział również przedstawiciele Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych oraz Polskiego Związku Łowieckiego oraz dwóch organizacji rybackich Polskiego Związku Wędkarskiego oraz Polskiego Towarzystwa Rybackiego.

Celem spotkań będzie wypracowanie odpowiednich procedur postępowania mających na celu ochronę ptaków drapieżnych takich jak rybołowy, lub innych gatunków chronionych przed kłusownictwem. Konieczne jest wypracowanie odpowiednich procedur, które wskażą sekwencję działań, jakie powinny zostać podjęte w celu wykrycia sprawców przestępstw. Należy też rozpoznać odpowiednie działania, jakie mogą zostać podjęte w celach prewencyjnych. Spotkania na szczeblu regionalnym będą organizowane w 2018 roku. W każdym z 5

spotkań weźmie udział do 15 osób reprezentujących różne instytucje i organizacje oraz 3 przedstawicieli zespołu realizującego projekt. W ich trakcie rozpoznane zostaną najważniejsze ograniczenia systemowe lub prawne do prowadzenia skutecznych działań ograniczających proceder kłusowniczy. Przygotowane zostaną również propozycje dla funkcjonowania systemu zarządzania danymi o przestępstwach przyrodniczych. Opisane zostaną propozycje procedury, jakie mogą zostać przyjęte pomiędzy pracownikami administracji Lasów Państwowych, ornitologicznymi organizacjami pozarządowymi oraz policją i prokuraturą.

W dalszym etapie realizacji projektu zorganizowane zostaną spotkania na szczeblu centralnym. W trakcie spotkań zaprezentowane zostaną wyniki konsultacji regionalnych i omówione najważniejsze zagadnienia. Celem organizacji dwóch spotkań centralnych jest wypracowanie krajowych procedur postępowania w celu ograniczenia przestępstw przyrodniczych, a przez to zmniejszenie śmiertelności gatunków chronionych. W całoniedziowych spotkaniach weźmie udział do 15 osób reprezentujących różne instytucje i organizacje oraz 3 osoby reprezentujące zespół realizujący projekt.

Na spotkania zostaną zaproszeni przedstawiciele mediów regionalnych i krajowych. W każdym spotkaniu (regionalnych oraz centralnych) udział weźmie 3 dziennikarzy. Każde ze spotkań będzie dodatkowo nagłośnione przez media. Podjęte działania oraz zapewnienie im właściwej oprawy medialnej podniosą rangę problemu i docelowo pomogą przyczynić się do zmniejszenia liczby przestępstw przyrodniczych, w tym względem rybołówów.

Obecne przepisy prawne dają odpowiednią podstawę do karania osób niszczących przyrodę.

Głównym aktem jest ustawa o ochronie przyrody oraz ustawa o ochronie środowiska przed szkodami.

Również w kodeksie karnym znaleźć można wskazania do karania osób niszczących środowisko lub zabijających gatunki.

Nasze wytyczne zawierać będą opisy tych narzędzi prawnych oraz metodologię ich implementacji. Będziemy współpracować z Policją i GDOŚ w celu wypracowania wskazówek dla policji oraz instytucji ochrony przyrody w celu zwiększenia ich wiedzy o zagrożeniach czyhających na rybołów i inne gatunki. Będziemy również działać w celu wzrostu wiedzy u właścicieli jezior i stawów które stanowią baze żerową rybołówów.

Opis rezultatów działania został załączony do projektu.

Indicators of project action:

Organisation of 5 regional meetings

Organisation of 2 central meeting

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 18 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordynator KOO 20 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 95 dni. Łączny koszt personelu wynosi 6995 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 4 podróży wynoszą 668 €

Wycena organizacji spotkań została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Organizacja spotkań regionalnych (dla łącznie 21 osób) :

Wynajem sali - 238 EURO

Wyżywienie na spotkaniach - 17 EURO / 1 os.

Koszt organizacji 1 spotkania regionalnego - 989 EURO

Opracowanie 5 raportów regionalnych - 2384 EURO

Organizacja spotkań centralnych (dla łącznie 21 osób):

Wynajem sali - 358 EURO

Wyżywienie na spotkaniach - 24 EURO / 1 os

Koszt organizacji 1 spotkania centralnego -1259 EURO

Opracowanie raportu centralnego - 715 EURO / szt

Łączny koszt external assistance 7759 EURO

Materiały informacyjne na spotkanie (folder dot. projektu oraz rybołowa, notes, długopis, teczka) - 10 EURO / szt

Materiały dla dziennikarzy - (folder dot. projektu oraz rybołowa, notes, długopis, materiały prasowe, teczka) - 10 EURO / szt

Łączny koszt kategorii Other 2804 EURO

C7's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Opracowanie wytycznych "WILD LIFE CRIMES"	06/2020

C7's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)

ACTION D.1: D1 Monitoring ptaków z użyciem loggerów

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Monitoring z użyciem loggerów satelitarnych jest jedynym możliwym sposobem uzyskania odpowiedzi na najważniejsze pytania dotyczące migracji rybołów. Objęcie ptaków tego typu monitoringiem pozwoli na rozpoznanie wielu zagrożeń i prawdopodobnie ustalenie przyczyn spadku liczebności. Użycie loggerów umożliwi również określenie użytkowania przestrzeni przez rybołowy na lęgowskich (np. łowiska, miejsca spoczynkowe) w najważniejszych stanowiskach na obszarach Natura 2000 SPA

Wykorzystanie loggerów satelitarnych jest dobrą praktyką wykorzystywaną w wielu projektach. Loggery GPS to nowoczesne, bardzo precyzyjne narzędzie badawcze stosowane z powodzeniem w badaniach ornitologicznych od około 10 lat w wielu krajach. Są to urządzenia zupełnie bezpieczne dla ptaków, które przemieszczają się z nimi wielokrotnie na bardzo duże odległości podczas sezonowych migracji, przystępując bez żadnych kłopotów do lęgów i osiągając sukces rozrodczy. Nadajniki są instalowane za pomocą specjalistycznych szelek z taśmy teflonowej, co zapewnia ptakom bezpieczeństwo i swobodę ruchów.

W Europie w zastosowaniu tych urządzeń przodują Szwedzi, którzy wyposażyli od 2010 roku kilkanaście bielików, następnie Szkoci (<http://www.roydennis.org/osprey.htm>) i Finowie (<http://www.luomus.fi/en/finnish-satellite-ospreys>), którzy skutecznie badają w ten sposób w sumie już kilkadziesiąt rybołów, oraz Estończycy (<http://birdmap.5dvision.ee/index.php?lang=en#>), którzy założyli loggery na bociany czarne, orliki krzykliwe, orliki grubodziobe, rybołowy i żurawie.

W Polsce tego typu działania rozpoczął Komitet Ochrony Orłów np. we współpracy z regionalnymi dyrekcjami Lasów Państwowych w Białymstoku i Toruniu, uniwersytetami przyrodniczych w Białymstoku i Poznaniu. Przykładowo już od 2010 roku, dzięki dotacji z programu LIFE+, prowadzona jest za pomocą loggerów gps-gsm obserwacja terytoriów lęgowych orlika krzykliwego. W 2011 roku w ramach projektu ochrony orlika grubodziobego LIFE+ AQC Plan założono kolejne nadajniki satelitarne gps na dorosłe orliki grubodziobe (4 ptaki dorosłe oraz 4 duże pisklęta) oraz na orlika krzykliwym o imieniu „Wit” (<http://www.koo.org.pl/badanie-i-ochrona-orlika-krzykliwego/trasa-wedrowki-orlika>). Określenie tras migracji, miejsca bytowania zimowego oraz tras powrotu lub założenia gniazda w innym miejscu pozwoli odpowiedzieć na szereg pytań dotyczących zagrożeń dla rybołów w Polsce lub po za jej granicami oraz odpowiedzieć na pytanie gdzie zakładają lęgi osobniki urodzone w Polsce. Monitoring z wykorzystaniem loggerów umożliwia również śledzenie rybołów w trakcie sezonu lęgowego. Możliwe jest precyzyjny monitoring użytkowania rewirów lęgowych „home range” poprzez analizę metodą minimalnych poligonów wypukłych. Możliwe jest określenie wielkości rewirów osobniczych, ale też preferencji siedliskowych, np. dystansu unikania zabudowy. Monitoring pozwoli na identyfikację konkretnych łowisk, pozwoli na ocenę zagrożeń w rejonie stanowiska.

W trakcie realizacji działania na 10 osobnikach młodocianych oraz na 5 dorosłych zostaną zamontowane specjalnie do tego przygotowane loggery gps-gsm. Loggery zostaną zamontowane w trakcie prowadzonych badań i obrączkowania osobników młodocianych lub w trakcie odłowu osobników dorosłych. Metoda odłowu dorosłych rybołów jest skutecznie stosowana np. w Finlandii natomiast nie była dotąd stosowana w Polsce. Na potrzeby odłowu dorosłych osobników konieczny jest zakup pułapek żywołownych. Zamontowane zostanie 10 loggerów w populacji mazurskiej i 5 na osobnikach populacji rybołowa w Polsce zachodniej. Dzięki loggerom możliwe będzie monitorowanie przelotów rybołów w trakcie ich migracji do rejonów położonych w Afryce. Wykorzystanie loggerów do monitoringu będzie również wykorzystane do działań informacyjno - promocyjnych na stronie projektu.

W efekcie prowadzonego monitoringu wyznaczone i opisane zostaną pełne trasy migracji rybołów gniazdujących lub narodzonych w Polsce oraz w przypadku dorosłych użytkowanie przestrzeni na lęgowskich i zimowskich. Mapy te będą służyły do dalszej analizy i porównań z innymi krajami np. rybołów fińskich i

szkockich, gdzie tego typu urządzenia są stosowane od wielu lat na kilkunastu ptakach. Zarówno fotopułapki jak i kamery będą wykorzystywane do monitoringu rybołówów przez wiele lat po zakończeniu projektu.

Indicators of project action

10 loggers assembly on ospreys from mazury region

5 loggers assembly on ospreys from zachodniopomorskie region

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Komitet Ochrony Orłów

Assumptions related to major costs of the action:

Rezultatem działania będzie zamontowanie 15 loggerów gps/gsm oraz wyznaczenie i opisanie pełnych tras migracji rybołówów gniazdujących lub narodzonych w Polsce.

Monitoring z użyciem loggerów satelitarnych pozwoli na identyfikację, a w następstwie na precyzyjną lokalizację i ochronę łowisk rybołówów oraz drzew i drzewostanów użytkowanych przez ptaki.

Realizacja działania rozpocznie się od pierwszego sezonu lęgowego w 2017 roku i będzie prowadzona aż do powrotu ptaków z migracji w marcu 2020 roku. Pozwoli to na analizę pełnych 4 okresów lęgowych oraz 3 okresów migracji.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 35 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 15 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordynator KOO 20 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 20 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 162 dni. Łączny koszt personelu wynosi 10747 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty dla 45 podróży wynoszą 6795 €

Wycena zakupu loggerów oraz abonamentu transmisji danych z nadajników satelitarnych przeprowadzona na podstawie szacowania wartości z firmą Ecotone Telemetry ul. Stryjska 24, 81-506

Gdynia, Poland.

Wycena kosztów montażu i stawek dziennych wspinaczy została przeprowadzona na podstawie prac prowadzonych przez Komitet Ochrony Orłów w 2014 roku.

Abonament roczny za transfer danych z nadajników - 358 EURO / 1 szt.

Dzień pracy terenowej eksperta-ornitologa - 95 EURO / 1 os.

Dzień pracy eksperta we wspinaczce drzewnej - 95 EURO / 1 os.

Łączny koszt external assistance 18 954 EURO

Zakup loggerów -1192 EURO / 1 szt.

Pułapka żywołowna - 1192 EURO/ 1 szt

Łączny koszt kategorii equipment 20265 E

D1's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Wyznaczenie i opisanie 15 tras migracji rybołówów gniazdujących lub narodzonych w Polsce.	03/2020

D1's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Zamontowanie 15 logerów gps/gsm	03/2018

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)

ACTION D.2: D2 Przeprowadzenie badań genetycznych populacji rybołowów w Polsce.

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Podstawowym problemem wymierających populacji, których liczebność spadła poniżej wartości progowych, jest brak zmienności genetycznej i możliwości długotrwałego przeżycia danego gatunku. Za wielkość graniczną uważa się poziom 250-500 osobników, poniżej którego powstaje już efekt chowu wsobnego (Mackenzie et al. 2005). W przypadku rybołowa, którego liczebność w Polsce spadła do około 30-40 zajętych rewirów (Anderwald, Przybyliński 2014) minimalna wielkość trwałej populacji (MVP – ang. minimum viable population) została zachwiana. Ze względu na takie czynniki jak: osiąganie sukcesu rozrodczego przez rybołowy w stosunkowo późnym wieku (3-4 lata), wierność par lęgowych, długowieczność i wiele zagrożeń podczas migracji – może dochodzić do braku partnerów do rozrodu lub chowu wsobnego (ang. inbreeding). Świadczy o tym także efemeryczność pojawiających się nowych stanowisk i wiele przypadków obserwacji w okresie lenim ptaków niełgowych, które nie przystępują do rozrodu, mimo sprzyjających warunków pokarmowych i obecności odpowiednich miejsc do założenia gniazda (np. na Pomorzu Środkowym w okolicy Jeziora Gardno i Łebsko w latach 2000-2015, inf. Anderwald, Knitter, Kotlarz). Kojarzenia wsobne zwiększają stopień homozygotyczności u potomstwa, co prowadzi do ekspresji niekorzystnych, recesywnych alleli lub niekorzystnych interakcji epistatycznych między homozygotycznymi loci (Lynch & Walsh 1998). Pojawiająca się w wyniku takiego kojarzenia depresja inbredowa wpływa na obniżenie żywotności i płodności potomstwa oraz wzrost jego wrażliwości na czynniki chorobotwórcze (Keller & Waller 2002 za A. Arct 2011). Dlatego, zwłaszcza przy tak skrajnie szczątkowej populacji naturalnej ostatnich rybołowów w naszym kraju, należy dołożyć wszelkich starań, by poznać zróżnicowanie genetyczne tego gatunku. Drzewo filogenetyczne rybołowa formy nominatywnej *Pandion h. halietus* nie obejmuje w żadnym stopniu polskiej populacji tego gatunku, gdyż nigdy tego typu badania na terenie naszego kraju nie były prowadzone

Ponieważ w wyrażnie odrębnej przestrzennie populacji rybołowa w Polsce zachodniej obserwowano lęgi mieszane składające się z ptaków niemieckich (Mrugasiewicz et al. 2005), prawdopodobnie posiada ona duży udział ich haplotypów. Natomiast budowa genetyczna drugiej populacji rybołowa w Polsce NE jest zupełnie nieprzewidywalna i nie wiadomo czy i skąd zasilana nowymi osobnikami i jaka jest, jakość genetyczna ptaków (rybołowy w tym regionie są w ciągłym regresie). Prawdopodobnie istnieje całkowity brak wymiany genów pomiędzy naszymi krajowymi populacjami, co dodatkowo pogłębia izolację i zwiększa ryzyko chowu wsobnego. Jednocześnie rybołowy, mimo przemieszczania się na bardzo duże odległości podczas sezonowych migracji, wykazuje silne przywiązanie do starych rewirów, co szczególnie jest widoczne w przypadku bardzo filopatrycznych samców. Proponowane w projekcie badania genetyczne są bardzo ważne, ponieważ mogą udzielić wielu odpowiedzi i wskazówek w bieżących i przyszłych działaniach ochronnych. W przypadku niepowodzenia restytucji gatunku metodami standardowymi, w przyszłości konieczne może być nawet przeprowadzanie translokacji piskląt z innych krajów z populacji zapewniających odpowiedni dystans genetyczny – z linii szkockiej, niemieckiej lub fińskiej.

Realizacja zadania prowadzona będzie w trakcie całego projektu w miarę jak sukcesywnie pozyskiwany będzie materiał do badań. Materiał będzie pobierany przez ornitologów w trakcie prowadzenia monitoringu gniazd, obrączkowania lub montażu fotopułapek. Łącznie zebranych zostanie 40 próbek do badań genetycznych (10 z Polski zachodniej i 30 z Polski Północno Wschodniej). Pobór materiału genetycznego wykonywać będą ornitolodzy zaangażowani w monitoring ptaków. Zakładamy, że pobrana może być krew, odchody i pióra od młodościowych osobników. Próbkę będą pobierane w trakcie okresu lęgowego w latach 2018 i 2019, a następnie przeprowadzone zostaną badania genetyczne oraz analiza porównawcza z próbkami genetycznymi z Niemiec oraz ze Szwecji.

"Orączkowanie ptaków jest przewidziane jako czynność dodatkowa przy okazji wchodzenia do gniazd i zakładania ptakom logerów gps. Chwymane będą duże pisklęta rybołowa na gniazdach, następnie będą transporowane w bezpiecznych workach za pomocą liny na ziemię i tam badane.

ważone, mierzone, wszystkie piskleta będą obrączkowane, a niektóre wyposażone w logery gps. Czas przebywania ornitologów przy gnieździe zostanie skrócony do minimum niezbędnego do wykonania zaplanowanych czynności. Osoby obrączkujące posiadają licencję Stacji Ornitologicznej w Gdańsku. Do monitorowania powodzenia projektu obrączki nie będą przydatne, ponieważ prawdopodobieństwo ich odczytania jest znikome. Dlatego czynność ta nie stanowi kosztów projektu, przyjęto natomiast, że większe znaczenie będą miały logery, które - jak uważamy - wskażą przebieg tras migracyjnych dla rybołówów.

Analiza wyników musi kończyć się wnioskami dotyczącymi zmienności genetycznej populacji Polski W i Polski NE oraz zaleceniami, w kontekście utrzymania odpowiedniej zmienności genetycznej całej polskiej populacji rybołowa i opinią dotyczącą potrzeby / lub wykluczenia w przyszłości translokacji z innych krajów europejskich (Niemcy / Skandynawia).

Do badań wykorzystywane będą materiały biologiczne różnego pochodzenia (krew, pióra, odchody), które będą zbierane przede wszystkim przez ornitologów w trakcie obrączkowania lub zakładania loggerów. Wymaga to zastosowania różnych zestawów izolacyjnych. W trakcie badań zostaną wyselekcjonowane markery mikrosatelitarne dla rybołówów, co pozwoli przeanalizować polimorfizm poszczególnych loci. Po wyselekcjonowaniu polimorficznych mikrosatelitów, spełniających wymagania dla markerów, markery te będą amplifikowane w 3-4 reakcjach typu multipleks.

W celu przeprowadzenia analizy porównawczej pomiędzy polskimi i zagranicznymi populacjami rybołowa konieczne będzie zastosowanie dodatkowych markerów molekularnych. Analiza 3 genów DNA mitochondrialnego pozwoli umiejscowić polską populację rybołowa we wzorcu filogeograficznym gatunku. Do analizy porównawczej zostanie wykorzystany materiał porównawczy przekazany przez partnerów z Niemiec.

Wykonawca badań genetycznych będzie zobowiązany do przygotowania pełnego raportu opisującego wyniki oraz metodologię prowadzonych badań genetycznych oraz wyniki porównania genotypów populacji Polskich (W i NE) oraz genotypów populacji niemieckich i skandynawskich (Szwecja i Finlandia).

Całość analizy pobranego materiału genetycznej oraz określenie wzorca filogeograficznego dla rybołówów zostanie opisane w formie opracowania naukowego, które zostanie opublikowane przed zakończeniem projektu m. in. w magazynie Conservation Genetics.

Pełny raport porównujący badania genetyczne Polski-Niemiec-Szwecji. Precyzyjne określenie materiału genetycznego rybołówów gniazdujących w Polsce oraz ich pochodzenie

Indicators of the project action:

Choosing genetic researcher

Publications of genetical research

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Rezultatem działania będzie raport z przeprowadzonych badań genetycznych na 40 próbkach pochodzących od rybołówów przebywających na terenie Polski. Dodatkowo rezultatem działania będzie raport porównujący badania genetyczne rybołówów z Polski, Niemiec i Szwecji.

Szczegółowy opis przewidywanych kosztów i szczegółowe uzasadnienie ich wysokości, z odniesieniem do konkretnych informacji: cenników, wyników zapytań ofertowych, kosztorysów, profesjonalnych firm zajmujących się wyceną kosztów:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordinator KOO 28 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 169 dni. Łączny koszt personelu wynosi 10535 EURO

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie informacji przekazanych przez Muzeum i Instytut Zoologii PAN.

Koszt izolacji DNA: 40x5 EURO = 191 EURO

Koszt amplifikacji markerów mikrosatelitarnych - 358 EURO

Koszt analizy prób biologicznych: 40x 26 EURO =1049 EURO

Analiza statystyczna danych genetycznych = 1144 EURO

Koszt przechowywania prób w trakcie trwania projektu: 286 EURO

Łączny koszt external assistance 3028 Eur

D2's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Raport z przeprowadzonych badań genetycznych	12/2019

D2's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)**ACTION D.3:** D3 Montaż kamer online oraz fotopułapek***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Dotychczas prowadzone obserwacje rybołówów klasycznymi technikami za pomocą lornetki i luty nie pozwalały na precyzyjne określenie przebiegu lęgu rybołówów. Dopiero od niedawna zastosowanie kamer i fotopułapek przy gniazdach umożliwia pozyskanie cennych danych dotyczących np. składu pokarmowego i wielu elementów związanych z behawiorem lęgowym w tym ocenę bezpośrednich zagrożeń. Nie do przecenienia jest też aspekt edukacyjno-promocyjny takiego przedsięwzięcia. Ponieważ obecnie funkcjonuje już jedna kamera w izolowanym przestrzennie stanowisku w Nadleśnictwie Lipka, planuje się montaż kolejnych kamer i fotopułapek w innych regionach kraju w kluczowych zwartych polskich populacjach, czyli w Polsce północno-wschodniej i w Polsce zachodniej. Montaż tych urządzeń pozwoli na monitoring dwóch zupełnie odrębnych pod wieloma względami grup ptaków, ich preferencji pokarmowych oraz behawioru. Preferowane będzie zainstalowanie urządzeń przy gniazdach, gdzie rybołowy będą korzystały z różnych typów zbiorników (jeziora, stawy, rzeki). Zwłaszcza montaż 10 fotopułapek (dzięki możliwości ich przemieszczania) pozwoli zebrać odpowiedni materiał do analiz prowadzenia lęgów w różnych siedliskach i z wykorzystaniem różnych łowisk.

Montaż kamer oraz fotopułapek jest działaniem, które umożliwi monitoring ptaków w ich naturalnym środowisku. Zamontowanie fotopułapek zostanie przeprowadzone przed przylotem rybołówów do gniazd tak, aby nie płoszyć i nie przeszkadzać ptakom w odbudowaniu gniazda bądź w lęgach. Montaż tych urządzeń bezpośrednio przy gniazdach rybołówów będą wykonywać ornitolodzy posiadający odpowiednie doświadczenie we współpracy ze specjalistyczną firmą.

Montaż kamer to działanie, które wymaga gruntownego przygotowania technicznego oraz bardzo precyzyjnego wskazania miejsca montażu kamery. Naszym celem jest montaż dwóch kamer wysokiej jakości, dzięki którym możliwa będzie precyzyjna obserwacja ptaków, głównie ich pokarmu oraz wydarzeń, które będą miały miejsce wokół gniazda. Planujemy montaż dwóch kamer przy gniazdach zbudowanych na platformach na słupach wysokiego napięcia. W tym wypadku montaż będzie dokonany przez energetyków we współpracy z ornitologami. Rozwiązanie to pozwoli na montaż kamer w stabilnym miejscu, bez ryzyka uszkodzenia czy przesunięcia się kamery, w terminie i miejscu bezpiecznym dla ptaków. Zamontowane kamery będą mogły być zdalnie sterowane przez operatora z zewnątrz (kamera z funkcją PTZ). Podobne rozwiązanie stosowane jest przy realizacji transmisji online z kamery zamontowanej przy gnieździe rybołówów w Nadleśnictwie Lipka. Transmisja ta ma jednak zbyt słabą jakość, co jest dużym problemem przy monitoringu gatunku. O wiele lepszą jakość mają kamery transmitujące obraz z gniazd położonych w Anglii np.: w Monton Bay w ramach projektu Rutland Ospreys lub w ramach projektu Dyfi Osprey project i na tych rozwiązaniach chcielibyśmy się wzorować. Działanie będzie realizowane w następujących etapach:

Wytypowanie gniazda na słupie energetycznym w miejscu, gdzie co najmniej dwa razy w ciągu ostatnich lat odbyły się pomyślne lęgi rybołówów.

Rozpoznanie warunków technicznych dla montażu kamer i transmisji online. Określenie warunków doprowadzenia sieci elektrycznej oraz światłowódów do kamery. Ewentualnie możliwy jest wybór zasilania z paneli solarnych oraz wykorzystanie sieci LTE.

Przeprowadzenie montażu kamery przed przystąpieniem rybołówów do lęgów w danym stanowisku, pod nadzorem ornitologicznym

Kamery online będą funkcjonować również po zakończeniu realizacji projektu. Już z końcem jego trwania zostaną podjęte rozmowy z jednostkami podległymi Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych z jednostkami podległymi w celu zapewnienia obsługi i środków finansowych na kontynuację transmisji z gniazd.

Ponieważ montaż i obsługa transmisji kamer są trudne pod względem technologicznym (np. kwestie zasilania w prąd kamer i podświetlacza, jakości streamingu, zgrywania danych itp.) w projekcie zaplanowano również montaż prostszych w obsłudze fotopułapek. Będą to urządzenia rejestrujące wydarzenia w gnieździe w formie zdjęć wykonywanych z określoną regularnością. Każda z fotopułapek będzie ustawiona tak, aby wykonywać zdjęcia w określonych przedziałach czasowych. Zdjęcia będą zapisywane na dysku urządzenia lub przesyłane po sieciach gsm. Fotopułapki zostaną zamontowane w lutym lub marcu, natomiast zdjęte po rozpoczęciu przez rybołowy migracji. Łącznie zakupionych zostanie 10 fotopułapek, które każdego roku montowane będą w wybranych stanowiskach rybołowów.

Zebrany materiał pozwoli przeprowadzić szereg analiz dotyczących prowadzenia lęgów, np. behawioru lęgowego ptaków i analizę składu gatunkowego ryb łowionych przez rybołowy. Pełne okresy lęgowe monitorowane przez kilka lat z użyciem kamer oraz fotopułapek dostarczą znacznej ilości cennych danych, dzięki którym zwiększy się wiedza o wymaganiach siedliskowych i pokarmowych tego gatunku.

Fotopułapki będą montowane w celu monitorowania lęgów również po zakończeniu projektu. Wykorzystanie tej metody pomoże w ocenie wpływu realizacji projektu na populację rybołowów po zakończeniu przedsięwzięcia.

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Rezultatem działania będzie montaż 2 kamer i montaż każdego roku trwania projektu 10 fotopułapek przy gniazdach i prowadzony stały monitoring przebiegu lęgów w najważniejszych stanowiskach lęgowych na obszarach sieci Natura 2000 SPA. Łącznie materiał zawierać będzie pełny zapis 30 okresów lęgowych.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66 €

Specjalista ds. komunikacji 15 dni x 66 €

Koordynator KOO 29 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 190 dni. Łączny koszt personelu wynosi 12066 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty dla 45 podróży wynoszą 6795 €

Dodatkowym kosztem jest koszt montażu kamer i montażu sieci elektrycznej i światłowodu. Koszt ten został wyceniony na podstawie projektu Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych, które realizowało projekt transmisji online w Nadleśnictwie Browsk.

Koszt montażu kamer online - 715 EURO/ 1 szt.

Montaż fotopułapki oraz całoroczna obsługa - 358 EURO / 1 szt.

Łączny koszt external assistance 30278 E

Koszt zakupu kamer - 1430 EURO / 1 szt.

Koszt transmisji wyceniony został na podstawie prowadzonej obecnie transmisji z gniazda rybołówów prowadzonej przez Nadleśnictwo Lipka oraz poprzez zapytanie o cenę firmy MSTREAM.pl Transmisje LIVE HD.

Koszt transmisji - 238 EURO / 1 miesiąc / 1 szt.

Koszt zakupu fotopułapki został określony na podstawie cennika przykładowej fotopułapki model 6210 firmy Masdar ul. Kossaka 15, 10-349 Olsztyn

Koszt zakupu fotopułapki - 358 EURO / 1 szt.

Łączny koszt equipment 6437 EURO

D3's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiał w postaci zdjęć z fotopułapek i nagrań z kamer	03/2020

D3's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Montaż 2 kamer i 10 fotopułapek	03/2020

D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)

ACTION D.4: D4 Ocena społeczno-ekonomicznego wpływu projektu oraz jego wpływu na ekosystemy

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Jednym z wymaganych działań w projekcie Life jest prowadzenie monitoringu wpływu projektu na aspekt społeczno ekonomiczny. W związku z tym przeprowadzimy liczne badania mierzące zmianę w podejściu społecznym oraz wyceniające środowiska z występującym rybołowem.

Działania realizowane będą przez zespół projektu. Przeprowadzimy ocenę wartości siedlisk i obszarów Natura 2000 z rybołowami dla lokalnej społeczności i turystyki. W tym celu przeprowadzimy ankiety ex-ante i ex-post dla właścicieli stawów i jezior które sprawdzą wagę obecności rybołowów na kwestie ekonomiczne prywatnych właścicieli. Przeprowadzimy ankiety w samorządach gdzie ocenimy podejście urzędników i oficjeli do rybołowów i ich wartość jako atrakcję turystyczną dla lokalnej gospodarki. Określimy jak ważny może to być gatunek dla rozwoju turystyki. Chcemy znaleźć odpowiedź na pytanie - czy ochrona rybołowa może zmienić atrakcyjność regionu?

Będziemy monitorować również wpływ projektu na działania na otwartych wodach. Aby ocenić wartość obecności rybołowów dla wędkarstwa lub turystyki wykorzystamy opisy zawarte w książce THE ECONOMICS OF ECOSYSTEMS AND BIODIVERSITY. Możemy wskazać wiele kategorii usług ekosystemowych: regulacyjną, wspomagającą, kulturalną. Postaramy się ocenić wpływ stanowisk rybołowa na lokalną turystykę i podejście społeczeństwa.

Aby ocenić wartość ekonomiczną siedlisk rybołowa wykorzystamy jedno z narzędzi TEEB: "Surogate markets" oraz "Stated preferences"

Ocenimy wartość turystyczną wykorzystując metodę kosztów podróży gdzie oceniany jest koszt jaki osoba może zapłacić aby przebyć drogę i odwiedzić rejon występowania rybołowów. Ocenimy również wartość wypoczynku w rejonie ich występowania.

Ocenimy również wiedzę o rybołowach w szkołach. W tym celu przygotowane ankiety zostaną przesłane do szkół, z którymi współpracować będziemy w projekcie w trakcie konkursów. Każda szkoła która weźmie udział w konkursie również weźmie udział w ankiecie.

Aby uzupełnić ocenę opiekunowie rybołowów będą co roku wykonywać opis wpływu rybołowów na aspekt ekonomiczny i społeczny. Raporty będą przesyłane do zespołu zarządzającego. Zespół a zwłaszcza spec. ds. komunikacji będzie analizował media, informacje turystyczne, strony internetowe pod względem

pojawiających się informacji dotyczących rybołówów. Pozwoli to na analizę zmiany postrzegania tego gatunku.

Ankiety będą również przygotowane i wypełniane w trakcie szkoleń i konferencji w celu określenia wiedzy uczestników. Ankieta będzie również dostępna na stronie internetowej.

Wpływ projektu na ekosystemy:

Zakładanym wskaźnikiem realizacji projektu jest wzrost liczebności populacji rybołówów w Polsce. Wskaźnik ten będzie mierzony poprzez bezpośrednie obserwacje wykorzystania sztucznych platform jakie zostaną zamontowane w trakcie realizacji projektu. Najważniejszym czynnikiem będzie zajmowanie sztucznych platform przez nowe osobniki. Dodatkowo dzięki stałej opiece osób zaangażowanych w tzw.: sieć opiekunów oraz dzięki współpracy koordynatorów regionalnych z opiekunami oraz lokalnymi ornitologami, środowiskiem leśników oraz właścicielami stawów rybnych i zarządcami jezior możliwa będzie stała kontrola występowania rybołówów na wybranych obszarach. Opisane są również miejsca historyczne występowania rybołówów, które również są monitorowane co roku przez członków KOO. Każde nowe zgłoszenie będzie opisywane i identyfikowane zgodnie z dotychczas prowadzonym monitoringiem przez Komitet Ochrony Orłów. Informacje te są również przekazywane do instytucji administracji publicznej tj. RDOŚ i GIOŚ. Dzięki temu możliwe będzie określenie wpływu realizacji projektu oraz ewaluacja realizacji projektu. Raporty dotyczące liczebności rybołówów zostaną przygotowane na koniec III kw. W 2017, 2018, 2019 roku i na zakończenie projektu. Działanie to będzie prowadzone po zakończeniu projektu.

Oceniane w trakcie projektu, będą również zmiany zachodzące w ekosystemach wodnych. Wskaźnikiem zmian zachodzących w jeziorach będzie dostępność ryb. Dzięki współpracy z gospodarstwami jeziorowymi oraz Polskim Związkiem Wędkarskim możliwa będzie coroczna analiza dostępności ryb dla wędkarzy. Okręgowe PZW oraz gospodarstwa jeziorowe prowadzą analizy zarybienia. Dane pochodzące od PZW i gospodarstw jeziorowych będą porównywane z danymi zebranymi w trakcie działania A3 i w odniesieniu do przeprowadzonego w trakcie projektu monitoringu ichtiologicznego. Monitoring ten pozwoli na wskazanie, które jeziora są najgorzej zarybione i gdzie dostępność pokarmu dla rybołówów jest najgorsza. Raport opisujący zmianę w liczebności poławianych ryb będzie przygotowany po roku od przeprowadzenia monitoringu ichtiologicznego dla danego jeziora oraz na zakończenie projektu. Działania realizowane w projekcie powinny przyczynić się do wzrostu zarybienia jezior. Działanie to będzie kontynuowane po zakończeniu projektu.

Oceniane będzie również zmniejszenie presji na ekosystemy wodne wywołane obecnością łodzi motorowych korzystających z jezior. W trakcie działania opisującego stan jezior opisana również zostanie presja wywołana użytkowaniem łodzi motorowych. Rok po przeprowadzeniu opisu jezior w działaniu A3 raport z oceny presji takich jednostek zostanie przygotowany przez regionalnych koordynatorów, którzy będą współpracować z opiekunami gniazd. Następny raport zostanie przygotowany na zakończenie projektu. Opisy jezior wskażą gdzie presja sportów motorowych jest najsilniejsza co prawdopodobnie skutkuje zmniejszeniem liczebności wielu gatunków ptaków. Dlatego w trakcie projektu będą prowadzone działania mające na celu ograniczenie liczby jednostek motorowych poruszających się po wodach, co powinno wpłynąć pozytywnie na całość ekosystemu. W tym celu będziemy współpracować z RDOŚ oraz z PZW i gospodarstwami jeziorowymi w celu ograniczenia obszarów wodnych na których możliwe jest korzystanie z łodzi motorowych. Wskaźnikiem będzie zmiana liczby motorówek korzystających z otwartych wód leżących w pobliżu stanowisk rybołówów.

Działania ochrony rybołowa mogą też wpłynąć pozytywnie na inne gatunki ptaków. Dzięki

współpracy z ornitologami i zaangażowaniu koordynatorów regionalnych monitorowana będzie obecność innych gatunków ptaków w rejonie stanowisk rybołówów. KOO prowadzi szczegółowy monitoring zarówno rybołówów ale też innych gatunków ptaków drapieżnych. Szczególnie istotne może być występowania bielików, które wykorzystują obszary wodne jako miejsca polowań. W odniesieniu do tych danych prowadzone będą analizy raz w roku zmiany w liczebności występowania innych gatunków. Wzrost liczebności bielików może być dla rybołówów zagrożeniem ze względu na wspólną bazę pokarmową. Analiza występowania i liczebności innych gatunków ptaków drapieżnych zostanie przygotowana na koniec III kw. 2018 roku oraz na zakończenie projektu.

Indicators of the project action:

Wzrost populacji rybołówów w Polsce

Wzrost liczebności ryb w jeziorach

Spadek liczby łodzi motorowych i skuterów na jeziorach położonych w pobliżu stanowisk rybołówów

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66 €

Specjalista ds. komunikacji 25 dni x 66 €

Koordynator KOO 28 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 10 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 128 dni. Łączny koszt personelu wynosi 8838 EURO

D4's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Report on socio-economic influence of the project	09/2020

D4's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.1: E1. Warsztaty prowadzenia gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołowa

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Właściciele stawów hodowlanych oraz zarządcy jezior są w Polsce grupą odpowiedzialną za gospodarowanie na łowiskach rybołowów. Od ich działalności zależy utrzymanie właściwego poziomu bazy żerowej dla tych ptaków. Dlatego też prowadzenie działań podnoszących świadomość dotyczącą tego gatunku jest kluczowe dla powodzenia wszelkich działań ukierunkowanych na jego ochronę w Polsce. Jedynie poprzez właściwą komunikację i angażowanie przedstawicieli środowiska rybackiego w spotkania i konsultacje możliwa jest zmiana sposobu prowadzenia gospodarki rybackiej na bardziej sprzyjającą obecności rybołowów. Przeprowadzenie 10 spotkań w 5 województwach dla łącznie 200 osób będących właścicielami lub zarządcami najważniejszych z punktu widzenia łowisk rybołowa pozwoli dotrzeć do najważniejszej grupy w tym środowisku.

W trakcie realizacji tego działania przeprowadzonych zostanie 10 dwudniowych warsztatów z właścicielami stawów hodowlanych oraz zarządcami jezior, w pobliżu których znajdują się stanowiska rybołowów. Na terenie każdego z 5 województw objętych realizacją projektu zostaną przeprowadzone dwa warsztaty (łącznie 10 spotkań). Spotkania będą miały na celu wzrost wiedzy w środowisku rybackim o wykorzystaniu stawów hodowlanych i jezior przez rybołowy. Dodatkowo w trakcie spotkania konsultowane będą wytyczne dla prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej na terenach występowania rybołowów, uprzednio przygotowane przez zespół realizujący projekt.

Główne zasady opracowane zostaną opracowane w trakcie projektu. Główny opis dotyczyć będzie działań powodujących zmniejszanie liczby ryb w jeziorach, zwalczania wszelkich działań nielegalnych mogących powodować upadki rybołowa jak siatki czy pułapki, wprowadzania zasad zrównoważonego wędkarstwa, wskazówek zarządzania jeziorami dla sportów motorowych niebezpiecznych dla rybołowów, opracowania zasad dotyczących gatunków ryb i ich wielkości które powinny być wprowadzane do siedlisk w celu ochrony rybołowa.

Wszystkie zasady będą przygotowane wspólnie z właścicielami stawów i zarządcami jezior oraz związkiem wędkarskim.

W trakcie przygotowania projektu uzyskaliśmy istotne wsparcie od regionalnych i krajowych związków wędkarskich. Zaproponujemy wytyczne dla zrównoważonego wędkarstwa jako narzędzie dla instytucji krajowych służące wprowadzeniu nowych regulacji dotyczących zarządzania obszarami wodnymi na których występują rybołowy. W ten sposób mimo że nasze wytyczne nie uzyskają statusu dokumentów krajowych będziemy mieli znaczący wpływ na przygotowanie operatów rybackich. Stałe współpracujemy z instytucjami odpowiedzialnymi za przygotowania i ocenę operatów. Podjeliśmy także współpracę z lokalnymi zarządcami jezior w celu zdobycia ich uwagi i wpłynięcia na podejmowane przez nich decyzje. Otrzymaliśmy również deklaracje poparcia od lokalnych zarządów zainteresowanych rezultatami naszego projektu. Wspólnie przygotujemy nowe wytyczne.

Pierwszy dzień spotkania będzie miał charakter warsztatów z udziałem ornitologów i ichtiologów. Zaprezentowane zostaną najważniejsze informacje dotyczące biologii rybołowów, prowadzenia łęgów, pobierania pokarmu oraz wykorzystania łowisk. Przedstawione będą zagrożenia, jakie występują dla rybołowa na akwenach wodnych użytkowanych gospodarczo. Warsztaty prowadzone będą przez dwie osoby: specjalistę w zakresie gospodarki rybackiej oraz przez ornitologa. Drugi dzień spotkania będzie poświęcony przygotowaniu wytycznych dla prowadzenia gospodarki rybackiej. Drugi dzień warsztatów będzie miał charakter dyskusji na temat warunków prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej, która będzie wspierać obecność rybołowa. Dodatkowo możliwe będzie wskazanie korzyści z obecności rybołowów na

obszarze akwenów wodnych użytkowanych gospodarczo. Celem będzie także wypracowanie odpowiedniego modelu użytkowania stawów z uwzględnieniem zagrożeń dla rybołowa.

W każdym spotkaniu organizowanym w rejonie występowania rybołówów weźmie udział około 20 przedstawicieli środowiska rybackiego. Do udziału w spotkaniach zaproszeni zostaną również przedstawiciele stowarzyszeń wędkarskich oraz instytucje publiczne odpowiedzialne za monitoring stanu wód w Polsce. Zaproszeni zostaną również przedstawiciele instytucji opiniujących Operaty rybackie określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 22 maja 2013 roku tj: Instytutu Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza w Olsztynie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie. Zaproszeni zostaną również przedstawiciele Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Spotkania i dyskusje przyczynią się do wzrostu wiedzy nt. rybołówów i zasad prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej z uwzględnieniem występowania tych ptaków. Umożliwią również skonsultowanie wytycznych dla gospodarki rybackiej przygotowanych w ramach realizacji działania uwzględniających obecność rybołówów o opinie środowiska hodowców ryb i zarządców jezior. Możliwe będzie również poruszenie kluczowych dla hodowców problemów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w obszarze występowania ptaków chronionych. Dyskusji zostanie poddany m.in. wpływ dużego zagęszczenia kormoranów w pobliżu akwenów i ich wpływ na populację rybołowa. W trakcie przygotowania projektu chęć uczestnictwa w spotkaniach potwierdziło wielu właścicieli stawów i zarządców jezior.

W trakcie spotkań każdy z uczestników otrzyma broszury informacyjne dotyczące rybołówów w Polsce. Broszura zawierać będzie podstawowe informacje dotyczące biologii gatunku, rozpoznawania i zagrożeń dla gatunku, ale też korzyści, jakie mogą płynąć z obecności gatunku chronionego na terenie akwenów wodnych wykorzystywanych gospodarczo.

Indicators of the project action:

Organisation of two workshops in 5 different regions

Publication of the webpage of the guidelines for sustainable fisheries

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

W efekcie prowadzonego działania przeprowadzonych zostanie 10 dwudniowych warsztatów dla łącznie 200 osób wywodzących się ze środowiska rybackiego. Przyczyni się to do wzrostu wiedzy w środowisku rybackim o rybołowach i ich obecności w rejonie gospodarczego wykorzystania zbiorników wodnych. Dodatkowo w trakcie prowadzonych spotkań przeprowadzone zostaną konsultacje wytycznych dla prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołówów w środowisku, których efektem będą wytyczne dla gospodarki rybackiej. Wytyczne zostaną przekazane do wszystkich instytucji opiniujących Operaty rybackie, regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, jednostek samorządowych, Ministerstwa Środowiska oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 20 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66 €

Specjalista ds. ichtiologii 39 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 121 dni. Łączny koszt personelu wynosi 8856 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 8 podróży wynoszą 1048 €

Organizacja warsztatów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673

Wynajem sali na warsztaty - 358 EURO/ 1 szt.

Wyżywienie uczestników - 36 EURO / 1 os.

Nocleg dla uczestników - 36 EURO / 1 os.

Przygotowanie broszury informacyjnej - 358 EURO

Wynagrodzenie dla trenerów 12 h /dzień - 572 EURO / 1 os.

Łącznie koszt external assistance 29 324 €

Druk broszury informacyjnej - 2 EURO/ 1 szt

Łącznie koszt kategorii other 477 €

E1's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały szkoleniowe oraz wytyczne dla prowadzenia zrównowazonej gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołowa	06/2019

E1's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.2: E2 Międzynarodowa konferencja ochrony rybołowa w Europie Środkowej.

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Nawiązanie współpracy pomiędzy organizacjami ornitologicznymi oraz państwowymi w celu ochrony rybołowów jest koniecznym działaniem, które przyczyni się do wzrostu populacji tych ptaków w Europie Środkowej. Konieczne jest umożliwienie wymianie doświadczeń oraz informacji pomiędzy ornitologami, którzy realizują odnoszące sukces projekty w innych krajach a ornitologami i instytucjami, w krajach gdzie populacja rybołowów od wielu lat maleje. Ze względu na spadek liczby rybołowów w rejonie Europy Środkowej tj. w Polsce, Ukrainie, Białorusi i na Litwie konieczne jest wypracowanie wspólnych rozwiązań i wytycznych, które zatrzymają spadek populacji.

W trakcie projektu konieczne jest nawiązanie szerokiej współpracy z organizacjami ornitologicznymi lub instytucjami państwowymi w krajach, w których populacja rybołowa uległa poprawie dzięki działaniom ochronnym np. w Niemczech lub w Szwecji. Współpraca potrzebna jest również z przedstawicielami krajów, w których populacja rybołowa jest zagrożona np.: z Litwą, Białorusią i Ukrainą.

W trakcie przygotowania projektu nawiązano kontakt z organizacjami i instytucjami zagranicznymi w Niemczech, Szwecji i Finlandii. Dodatkowo nawiązano współpracę z Panem Royem Denisem, który jest jednym z autorów sukcesu projektu odtworzenia populacji rybołowów w Szkocji oraz jest autorem strategii „ACTION PLAN FOR OSPREYS IN EUROPE AND THE MEDITERRANEAN REGION”, który w formie roboczej został przedstawiony na 34 spotkaniu Standing Committee w dniach 2-5 grudnia 2014 roku w Strasburgu.

W trakcie projektu zorganizowana zostanie dwudniowa konferencja międzynarodowa z udziałem ekspertów z wielu krajów Europy w celu wymiany doświadczeń i nawiązania współpracy międzynarodowej w ochronie rybołowów. W konferencji udział weźmie około 75 osób. Do udziału w konferencji zaproszeni zostaną przedstawiciele organizacji i instytucji z Niemiec, Szwecji, Litwy, Finlandii oraz Szkocji. Swoje uczestnictwo zapowiedzieli już przedstawiciele Naturschutzbund Deutschland, pracownicy realizujący projektu LIFE+ Vanern - LIFE12 Nat/SE/000132, pracownicy Parku Narodowego Dzūkija z Litwy, Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry w Crieven w Brandenburgii, Roy Denis - ekspert ds. rybołowów, Oliver Krone z Departmentu Wildlife Diseases Leibniz Institute for Zoo and Wildlife Research. Oprócz przedstawicieli z zagranicy na konferencję zaproszeni zostaną organizacje i instytucje mające wpływ na stan populacji rybołowów w Polsce.

Zaproszenia zostaną przesłane przede wszystkim do instytucji państwowych, ornitologicznych organizacji pozarządowych, Lasów Państwowych, przedstawicieli środowiska rybackiego.

Możliwość przeprowadzenia swoich prelekcji potwierdziły osoby od wielu lat zaangażowane w ochronę rybołowów w Niemczech, Szkocji i Szwecji. Ekspert tacy jak Roy Denis lub Oliver Krone i Daniel Schmidt od wielu lat z sukcesem realizują działania ochrony rybołowów. Ich prezentacje i udział w konferencji będzie miał szczególny wpływ na przygotowanie wytycznych dla działań na terenie Europy środkowej. W trakcie konferencji również przedstawiciele z Polski i Litwy będą mogli zaprezentować prowadzone przez te kraje działania mające na celu ochronę rybołowów, a także dotychczasowe przyczyny spadku liczebności gatunku w tych krajach. Uczestnicy Konferencji będą wspólnie pracować nad propozycją wytycznych ochrony rybołowa na terenie Europy Środkowej. Wytyczne zostaną uprzednio opracowane przez Zespół Zarządzający w konsultacji z ekspertami zagranicznymi, z którymi przed rozpoczęciem projektu została nawiązana współpraca.

Celem wytycznych dla ochrony rybołowa jest wskazanie najważniejszych działań dla krajów Centralnej Europy. Międzynarodowy zakres działań zabezpieczy obecną populację rybołowów i wspomogę wzrost populacji w przyszłości. międzynarodowa współpraca w przygotowaniu wytycznych zwiększy wartość tego dokumentu co daje możliwość, że zostanie on podstawą do opracowania programu ochrony rybołowa.

Odpowiedzialna za to jest GDOŚ. Jesteśmy w stałej współpracy z tą instytucją która również zadeklarowała pełne poparcie dla projektu. Z deklaracji A8 wiemy, że eksperci GDOŚ wezmą udział w spotkaniach i są bardzo zainteresowani implementacją przyjętych wytycznych.

Pod koniec projektu zaprezentujemy wytyczne dla ochrony rybołówstwa w centralnej Europie podczas oficjalnego spotkania z GDOŚ. Będziemy lobbować za opracowaniem programu ochrony rybołówstwa.

Niestety ale musimy mieć na uwadze zmiany w strukturach instytucji. Aby zminimalizować ryzyko nie możemy zadeklarować, że w trakcie trwania projektu taki program powstanie. Niemniej podejmiemy wszelkie działania aby zachęcić władze krajowe do opracowania podobnego dokumentu.

Oprócz GDOŚ, Wytyczne zostaną zaprezentowane Ministerstwu Środowiska, Ministerstwu Rolnictwa oraz Regionalnym Dyrektorom Ochrony Środowiska

Indicators of the project action:

Organisation of two days international conference

Publication of the guidelines for Osprey protection in Middle Europe

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Rezultatem działania będzie organizacja dwudniowej konferencji międzynarodowej. W konferencji weźmie udział około 75 osób reprezentujących instytucje i organizacje z różnych krajów. Dodatkowo w trakcie konferencji zaprezentowane i poddane konsultacjom zostaną wytyczne ochrony rybołówstwa na terenie Europy Środkowej. Wytyczne zostaną upublicznione na stronie internetowej projektu, a także przekazane do organizacji pozarządowych, które w przyszłości mogą prowadzić dalsze działania związane z ochroną rybołówstwa.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 18 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66 €

Koordynator KOO 29 dni x 66 €

3x koordynatorzy regionalni 28 dni x 50 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 193 dni. Łączny koszt personelu wynosi 12264 EURO

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673.

Wynajem sali -596 EURO

Nocleg dla uczestników - 36 EURO / 1 os

Wyżywienie dla uczestników - 36 EURO/ 1 os.

Organizacja spotkania (sekretariat, lista gości, plakietki) - 1192 EURO

Materiały konferencyjne (teczka, folder dotyczący projektu, notes, długopis) - 10 EURO / 1 szt.

Broszura informacyjna dotycząca projektu w języku angielskim - 7 EURO/ 1 szt.

Łączny koszt external assistance 7152 EURO

Wycena średniego kosztu podróży został przeprowadzony na podstawie rozeznania ceny biletów lotniczych z Niemiec, Litwy, Szkocji oraz ze Szwecji do Polski.

Koszty podróży ekspertów z zagranicy - 596 EURO / 1 os - 10 osób

Łączny koszt kategorii other 7211 EURO

E2's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały konferencyjne	06/2019
Guidelines for protection of osprey in Poland and Central Europe	09/2020

E2's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Zorganizowanie międzynarodowej dwudniowej konferencji	06/2019

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)**ACTION E.3:** E3 Organizacja cyklu warsztatów międzynarodowych***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Pomimo prowadzenia długoletnich działań związanych z ochroną rybołówów w Polsce konieczna jest wymiana doświadczeń i wykorzystanie specjalistycznej wiedzy, jaką posiadają eksperci z różnych krajów gdzie populacja rybołowa jest wysoka lub została odbudowana w trakcie działań ochrony czynnej. Przeprowadzenie 3 warsztatów z udziałem ekspertów międzynarodowych pozwoli w znaczący sposób zwiększyć wiedzę w Polsce dotyczącą wybranych zagadnień: montaż gniazd na drzewach i słupach, współpracy pomiędzy ornitologami a zarządcami sieci elektrycznych, identyfikacji przyczyn śmiertelności.

W celu zwiększenia wiedzy oraz w celu wymiany specjalistycznej wiedzy i doświadczeń w 3 zakresach tematycznych; montaż gniazd, współpraca z przedsiębiorstwami przesyłającymi prąd, identyfikacja śmiertelności i identyfikacja zagrożeń, konieczna jest organizacja warsztatów w udziale partnerów zagranicznych. Działanie zakłada przeprowadzenie 3, trzydniowych warsztatów z udziałem partnerów zagranicznych dla około 25 specjalistów w wybranych zakresach.

Warsztaty będą dotyczyły 3 najistotniejszych zagadnień związanych z ochroną rybołówów. Warsztat nr 1 poświęcony będzie problematyce związanej z montażem gniazd na drzewach i słupach wysokiego napięcia. W trakcie spotkania eksperci z Niemiec przeprowadzą warsztaty dotyczące sposobów montowania gniazd dla rybołówów na słupach wysokiego napięcia. Takie działania są realizowane w Niemczech z sukcesem do kilkunastu lat, a obecnie około 75% populacji rybołówów w Niemczech wykorzystuje słupy, jako miejsca do zakładania lęgów. Zaproszeni eksperci ze Szwecji przedstawią swoje doświadczenia z montażu gniazd na drzewach. Mimo, że populacja w Szwecji jest największą populacją w Europie (około 4 tys. par) ornitologów w Szwecji dalej prowadzą montaż gniazd na drzewach w celu utrzymania stabilnej populacji w swoim kraju.

Warsztat nr 2 poświęcony będzie prowadzeniu wspólnych działań i współpracy pomiędzy grupami ornitologów i instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody a przedsiębiorstwami zarządzającymi słupami i liniami przesyłowymi energii. Spotkania prowadzone będą ponownie przez ekspertów z Niemiec, którzy na terenie swojego kraju prowadzą działania wspólnie z przedsiębiorstwami energetycznymi, z którymi razem montują platformy dla rybołówów na słupach wysokiego napięcia.

Warsztat nr 3 poświęcony będzie identyfikacji przyczyn śmiertelności rybołówów. Szkolenie prowadzone przez ekspertów z Niemiec dotyczyło będzie rozpoznawania przyczyn śmiertelności ptaków oraz identyfikacji zagrożeń. Dzięki prowadzonym długoletnim badaniom niemieccy eksperci mają bogate doświadczenie w szczegółowej analizie przyczyn śmiertelności rybołówów.

Do udziału w warsztatach zaproszeni zostaną przedstawiciele organizacji ornitologicznych oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody w Polsce, Litwie i Ukrainie, gdzie populacja rybołowa podobnie jak w Polsce z roku na rok maleje. Dodatkowo do udziału w warsztatach dotyczących montażu platform na słupach zaproszeni zostaną przedstawiciele przedsiębiorstw zarządzających liniami wysokiego napięcia w Polsce.

W ramach działania zaplanowano również dwie wizyty studyjne w celu weryfikacji działań prowadzonych w celu ochrony rybołowa za granicą. W wyjeździe udział wezmą 4 osoby

Pierwszy 3 dniowy wyjazd zostanie przeprowadzony do Brandenburgii i Meklemburgii gdzie uczestnicy wyjazdu zapoznają się z zasadami i warunkami prowadzenia działań ochrony czynnej rybołowa ze szczególnym zwróceniem uwagi na prowadzenie działań montażu platform na słupach przesyłowych oraz współpracy pomiędzy ornitologami a zarządcami obszarów wykorzystywanych rybacko.

Drugi 3-dniowy wyjazd odbędzie się do Szwecji na miejsce realizacji projektu LIFE+ Vanern - LIFE12

Nat/SE/000132, gdzie populacja rybołówów jest chroniona między innymi poprzez montaż platform na drzewach. Uczestnicy wyjazdu zapoznają się z metodami stosowanymi przez Szwedów w wyborze drzew pod gniazda oraz w technice montażu platform. Dodatkowo uzyskane zostaną informacje o prowadzonej współpracy z lokalnymi właścicielami lasów oraz zarządcami jezior. W celu szybkiego nawiązania współpracy i wymiany doświadczeń ekspertów z różnych Państw organizacja szkoleń zaplanowana została na 2017 rok. Wyjazdy studyjne odbędą się w 2018 roku.

Indicators of the project action:**Organisation of 3 workshops with international experts****Conducting study trips to other countries*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

W wyniku realizacji działania przeprowadzone zostaną 3 warsztaty dla łącznie 60 osób. RDodatkowo przeprowadzone zostaną dwie wizyty studyjne w celu zwiększenia wiedzy specjalistycznej dotyczącej prowadzenia działań ochrony czynnej rybołowa w Niemczech i Szwecji.

Koszty osobowe:**Koordynator projektu - 30 dni x 95€****Specjalista ds. komunikacji 19 dni x 66 €****Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €****Specjalista ds. ichtiologii 39 dni x 66 €****Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66 €****Koordynator KOO 29 dni x 66 €****3x koordynatorzy regionalni 26 dni x 50 €****Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 223 dni. Łączny koszt personelu wynosi 14404 EURO****Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.****Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.**

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączne koszty 5 podróży wynoszą 10761 €

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673. Wycena kosztów podróży została przeprowadzona zgodnie ze stawkami rozliczenia diet beneficjenta.

Wynajem sali - 596 EURO

Nocleg dla uczestników - 72 EURO/ 1 os

Wyżywienie dla uczestników - 60 EURO/ 1 os.

Organizacja spotkania (sekretariat, lista gości, plakietki) - 477 EURO

Usługa transportu w trakcie warsztatów - 715 EURO

Łączny koszt external assistance 15198 EURO

Koszty wizyty studyjnej

Koszt podróży - 596 EURO/ 1 os

Koszt delegacji Niemcy - 199 Euro / 1 os (kurs Eur 4,2) - 200 EURO / 1 os / 1 dzień

Koszt delegacji Szwecja - 2260 SEK / 1 os (kurs SEK 0,45) - 242EURO / 1 os / 1 dzień

Koszty podróży ekspertów z zagranicy - 596 / 1 os

Materiały konferencyjne (teczka, folder dotyczących projektu, notes, długopis) - 10 EURO / 1 szt.

Broszura informacyjna dotycząca projektu w języku angielskim - 7 EURO/ 1 szt.

Łączny koszt kategorii other 6365 EURO

E3's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały z warsztatów i wizyt studyjnych	06/2020
Guidelines for osprey protection in Poland and Central Europe	09/2020

E3's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.4: E4. Organizacja konkursu wiedzy o rybołowach w ramach World Osprey Week

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Działania mające na celu podniesienie wiedzy wśród dzieci i młodzieży są szczególnie istotne w celu zapewnienia zmiany postrzegania ochrony gatunków zagrożonych w społeczeństwie. Przeprowadzenie konkursów jest odpowiednią formą, która w aktywny sposób angażuje dzieci do uczestnictwa w konkursie, a przy tym wpływa na wzrost ich wiedzy. Dodatkowo możliwe jest wykorzystanie konkursów, jako dobrego sposobu komunikacji ze społeczeństwem. Prowadzenie przez uczestników konkursu działań angażujących lokalne społeczeństwo może mieć szczególnie pozytywny wymiar we wzroście świadomości dotyczącej ochrony rybołówów w wybranych obszarach. Organizacja konkursów pozwoli na udział wielu szkół w konkursie i dotarcie z wiedzą dotyczącą rybołówów do szerokiej grupy uczniów ze szkół wiejskich, w regionach występowania lęgowych rybołówów. Jednak, ze względu na to, że rybołowy skandynawskie lecą wiosną i jesienią przez nasz kraj tzw. szerokim frontem, zaobserwowanie ich możliwe jest praktycznie w każdym regionie kraju, dlatego do konkursów może przystąpić także wiele dzieci ze szkół w małych miastach.

World Osprey Week jest międzynarodowym projektem edukacyjnym wspierającym ochronę rybołowa poprzez podnoszenie wiedzy i zainteresowania dotyczącego ochrony tych ptaków. Wydarzenia organizowane w trakcie WOW skierowane są do dzieci i młodzieży obszarów, w których znajdują się rybołowy lub przez które migrują. Projekt WOW obejmuje swoim działaniem kraje w Europie i Afryce gdzie rybołowy przebywają migrując w trakcie zimy w Europie. Dołączenie do działań edukacyjnych prowadzonych w ramach WOW będzie doskonałym sposobem podniesienia wiedzy dzieci i młodzieży o konieczności ochrony rybołówów. Możliwe będą wspólne konkursy i uczestnictwo w międzynarodowych wydarzeniach organizowanych w trakcie WOW.

W celu zwiększenia zainteresowania rybołowem w miejscach jego występowania zaplanowano organizację 3 ogólnopolskich konkursów dla dzieci i młodzieży. W każdym z konkursów będą mogły wziąć udział wszystkie zainteresowane szkoły podstawowe lub gimnazjalne. Konkursy będą dotyczyły biologii, występowania, migracji oraz zagrożeń dla rybołowa. Dodatkowym aspektem poruszonym w trakcie konkursów będą zagrożenia dotyczące sposobów jego ochrony oraz miejsc pobierania pokarmu.

Zakładamy, że do konkursu przystąpi nie mniej niż 50 szkół podstawowych i gimnazjalnych. 3 edycje konkursu będą miały oddzielny charakter. W każdej z edycji konieczne będzie wykonanie innych zadań. Mogą to być np.: wykonanie filmu dotyczącego ochrony rybołowa lub jego obecności w środowisku, wykonanie działań angażujących młodzież do ochrony gatunku lub przeprowadzenie akcji podnoszenia świadomości o rybołowie wśród społeczeństwa lokalnego.

Prace konkursowe oceniane będą przez zespół utworzony w siedzibie beneficjenta projektu z pracowników zespołu realizującego projekt beneficjenta koordynującego oraz współbeneficjenta. Do oceny prac konkursowych zaproszeni zostaną pracownicy Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych, w którym organizowane są, co roku podobne konkursy o charakterze przyrodniczym. W wyniku oceny prac konkursowych wyróżnionych zostanie 5 szkół, które zostaną nagrodzone.

Do wszystkich szkół uczestniczących w konkursie zostaną wysłane certyfikaty potwierdzające uczestnictwo w konkursie organizowanym w ramach World Osprey Week. Do szkół zostaną również przesłane materiały dydaktyczne i kalendarze ściennie.

Nagrodą główną dla 5 szkół finalistów konkursu będzie udział w wycieczce ornitologicznej organizowanej dla 5 uczniów wygranej szkoły w rejon występowania rybołówów. W trakcie 4 dniowego wyjazdu uczestnicy będą mogli poznać miejsca występowania rybołówów, przebywać w środowisku a także poznać wszystkie te osoby (ornitologów, leśników, hodowców ryb, wędkarzy), które w praktyce zajmują się ochroną rybołówów. W każdej

wycieczce weźmie udział 25 dzieci oraz 5 opiekunów. 4-dniowy wyjazd będzie pełen atrakcji tak, aby udział w konkursie był dla dzieci atrakcyjną, pełną ciekawych informacji przygodą.

Indicators of the project action:

Invitation to all schools in regions for participation in the contest

Organisation of the 3 osprey contest

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

W wyniku realizacji zadania zorganizowane zostaną 3 konkursy dla dzieci dotyczące wiedzy o rybołowach. Jako nagroda dla zwycięzców zostaną zorganizowane 3 wycieczki w rejonach gdzie rybołowcy występują.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 25 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Koordynator KOO 20 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 107 dni. Łączny koszt personelu wynosi 7932 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączny koszt 5 podróży wynosi 1035 EURO

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Kosztorys realizacji działania został oparty o wycenę przeprowadzoną z firmą KDK ul. Mokotowska 14, 00-561 Warszawa

Organizacja konkursu

Organizacja wycieczki dla dzieci:

Nocleg dla dzieci – 29 EURO / 1 os

Wyżywienie dzieci – 29 EURO / 1 os

Przewodnik – ornitolog 8 h/dzień – 381 EURO/ 1 dzień

Transport – 1311 EURO

Łączny koszt external assistance 26989 EURO

Materiały edukacyjne i promocyjne dla dzieci biorących udział w konkursie – 4 / 1 szt.

Zaproszenia i Certyfikaty – 2 EURO / 1 szt

Łączny koszt kategorii other 14603 EURO

E4's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały edukacyjne z przeprowadzonych konkursów dla dzieci	12/2019

E4's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.5: E5. Przygotowanie materiałów dydaktycznych dla szkół

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Materiały dydaktyczne spełniają bardzo ważną rolę w podnoszeniu świadomości ekologicznej dzieci. Konieczne jest, więc wprowadzanie do szkół materiałów, które będą wykorzystywane wielokrotnie nawet przez wiele lat po zakończeniu projektu. Konieczne jest przygotowanie materiałów edukacyjnych spełniających zapotrzebowanie nauczycieli do prowadzenia ciekawych zajęć dydaktycznych dla dzieci i młodzieży.

W celu zwiększenia świadomości dzieci i młodzieży w Polsce przygotowane zostaną materiały dydaktyczne zawierające informacje dotyczące rybołówów i ich ochrony. Działanie to rozpoczęte zostanie od przesłania zapytania do szkół podstawowych i gimnazjalnych znajdujących się w województwach, w których występują lęgowe rybołowy tj. warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, pomorskie, lubuskie i wielkopolskie. Zapytanie w formie otwartej ankiety będzie zawierać pytania dotyczące preferowanej przez nauczycieli formy materiałów dydaktycznych, jakie chcieliby otrzymać. Weryfikacja potrzeb nauczycieli pomoże uniknąć sytuacji, w której przygotowane materiały nie zostaną zaakceptowane, lub będą nieużywane przez nauczycieli ze względu na mało atrakcyjną dla dzieci lub nauczycieli formę lub niedostosowanie poziomu, języka do wymagań uczniów. Dzięki temu przygotowane materiały będą bezpośrednio wykorzystywane przez nauczycieli do prowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży.

Po przeprowadzonej analizie zapotrzebowania ze strony nauczycieli wykonane zostaną materiały dydaktyczne zbliżone do wyników ankiet. Materiały te będą zawierać podstawowe informacje dotyczące biologii rybołówów, warunków siedliskowych, w których przebywają oraz o zagrożeniach mogą ograniczać występowania rybołówów w Polsce. Materiały zawierać będą również ciekawe informacje o rybołowach oraz fakty związane z ich występowaniem na całym świecie.

Indicators of the project ation:**Realise of schools education materials*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Rezultatem projektu będzie wydrukowanie materiałów dydaktycznych w nakładzie 5 000 sztuk. Materiały zostaną przekazane dla szkół w rejonach występowania rybołówów. Zostaną one również w formie elektronicznej zamieszczone na stronie internetowej projektu, dzięki czemu każdy zainteresowany będzie mógł je wykorzystać.

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz

doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 20 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 77 dni. Łączny koszt personelu wynosi 5807 EURO

Wycena kosztów druku materiałów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Opracowanie materiałów edukacyjnych (75 stron) – 1430 EURO

Łączny koszt external assistance 1430 EURO

Druk materiałów edukacyjnych – 4 EURO / 1 szt.

Łączny koszt kategorii other 21457 EURO

E5's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały dydaktyczne dla szkół	09/2018

E5's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)**ACTION E.6:** E6 Strona internetowa***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Prowadzenie strony internetowej jest działaniem koniecznym w celu właściwego prezentowania efektów projektu szerszemu społeczeństwu. Wykonanie rozbudowanego portalu internetowego zapewni dobry dostęp użytkowników strony do wszystkich materiałów przygotowanych w projekcie. Konieczne jest również odpowiednie przygotowanie strony internetowej do obsługi obrazu online z gniazd rybołówów oraz możliwość śledzenia tras wędrówek rybołówów.

Realizacja działania związana jest z utworzeniem strony internetowej projektu. Strona prowadzona będzie w dwóch wersjach językowych, po polsku i angielsku. Wszystkie efekty projektu, zdjęcia z realizacji, informacje o postępach w realizacji działań, informacje o założeniach projektu i jego celach będą dostępne na stronie. Dodatkowo na stronie zamieszczane będą publikacje przygotowane w trakcie realizacji działań. Strona internetowa zawierać będzie również dwa okna z transmisją online z gniazd rybołówów. W oknach tych możliwe będzie śledzenie rybołówów przebywających na gnieździe w trakcie okresu lęgowego. Po wylocie z gniazd, możliwe będzie poprzez stronę projektu śledzenie tras migracji rybołówów dzięki zamontowanym loggerom satelitarnym. W celu zwiększenia zasięgu oddziaływania projektu planuje się także zamieszczanie obrazu z transmisją online oraz tras migracji także na stronach internetowych współbeneficjenta. Strona internetowa projektu zawierać będzie również informacje dla szkół odnośnie do organizowanego konkursu w ramach World Osprey Week oraz materiały dydaktyczne. Prowadzenie strony internetowej będzie obowiązkiem pracownika zespołu projektu odpowiedzialnego za komunikację i promocję. Do zadań specjalisty należeć będzie również prowadzenie profili na portalach społecznościowych. Utworzenie strony internetowej oraz jej utrzymanie w okresie trwania projektu zostanie zlecone firmie zewnętrznej. Strona zawierać będzie również licznik wejść, dzięki czemu możliwe będzie stałe śledzenie liczby użytkowników strony.

Indicators of the project action:**Setting project webpage*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Efektem działania będzie strona internetowa projektu, która zostanie utworzona w ciągu pierwszych 6 miesięcy projektu. Strona będzie aktualizowana zarówno w trakcie projektu jak i przez 5 lat po jego zakończeniu.

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 22 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 79 dni. Łączny koszt personelu wynosi 5939 EURO

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673.

Wykonanie portalu internetowego - 5960 EURO

Utrzymanie portalu internetowego - hosting- 60 EURO/ 1 rok

Łączny koszt external assistance 6139 EURO

E6's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Utworzenie strony internetowej projektu	03/2017

E6's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.7: E7 Opracowanie strategii komunikacji projektu

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Brak strategii komunikacji oraz księgi identyfikacji wizualnej projektu może spowodować źle prowadzone działania komunikacyjne i nie dostosowanie komunikatów i kanałów komunikacji do grup docelowych. Konieczne jest opracowanie pełnej identyfikacji wizualnej projektu wraz z logo projektu, linią kreatywną, opracowaniem metod komunikacji oraz przygotowaniem wzorów materiałów edukacyjnych i promocyjnych projektu. Ze względu na długi okres realizacji projektu, konieczne jest przygotowywanie raz w roku strategii komunikacji tak, aby możliwe było reagowanie zarówno na wydarzenia w projekcie jak i na dotychczasowy odbiór realizowanych działań informacyjnych.

Celem działania jest właściwa promocja projektu w miejscach jego realizacji, co wynika z przepisów LIFE. W celu profesjonalnej realizacji zadania, zlecone zostanie firmie zewnętrznie przygotowanie linii kreatywnej dla projektu wraz z opracowaniem graficznym identyfikacji wizualnej projektu. Przygotowane zostaną również graficzne wzory dla materiałów promocyjnych (broszur, ulotek, plakatów, roll-upów, ścianka promocyjna) oraz edukacyjnych (materiały dydaktyczne). Zadaniem materiałów promocyjnych i edukacyjnych będzie zaprezentowanie rybołówów, jako pięknych, ale szczególnie rzadkich ptaków. Każde z wydawnictw lub materiałów promocyjnych zawierać będzie opis gatunku oraz jego zagrożeń. Opracowany zostanie również wzór graficzny dla tablic informacyjnych o projekcie oraz stanowiskach rybołówów. Całość opracowania będzie wykonana w formie Księgi Identyfikacji Wizualnej projektu.

W ramach działania przygotowane zostaną 3 roll-upy projektu oraz ścianka promocyjna. Dodatkowo w ramach działania wydrukowane zostaną 5000 ulotek oraz 1000 plakatów A2 informujących o projekcie oraz o konieczności prowadzenia działań ochronnych dla rybołowa. Materiały będą dystrybuowane na spotkaniach organizowanych w trakcie projektu, w trakcie konkursów dla dzieci oraz w trakcie spotkań z przedstawicielami mediów.

W celu prowadzenia spójnej i dopasowanej do odbiorców komunikacji i promocji projektu na początku każdego roku realizacji projektu zostaną przygotowane strategie komunikacji. Na początku każdego roku przygotowana zostanie strategia komunikacji, która będzie szczegółowo opisywać planowane działania komunikacyjne i edukacyjne. Dzięki przygotowanemu w ten sposób działaniom promocyjnym możliwe będzie dopasowanie komunikatów do realizowanych działań w projekcie. Dzięki doświadczeniu po każdym roku strategię będą precyzyjniej odpowiadały na możliwości promocji ochrony rybołówów. Strategia będzie zawierać opis wszystkich działań, jakie zostaną wykonane w danym roku realizacji projektu. Dzięki zatrudnieniu specjalisty ds. komunikacji i promocji strategia będzie wykonywana bez konieczności wykorzystania firm zewnętrznych. Zadaniem pracowników projektu będzie planowanie działań promocyjnych, w ten sposób, aby mogły one się odbyć bez kosztów dla projektu. Znaczna część działań promocyjnych może być prowadzona dzięki skutecznej komunikacji z mediami lub udziału w wydarzeniach związanych z ochroną przyrody.

Planowane działania komunikacyjne zakładają również promocję w mediach dzięki kontaktom z dziennikarzami i przekazywaniem im materiałów prasowych o projekcie, udziale w wydarzeniach organizowanych przez Lasy Państwowe, organizacje pozarządowe lub instytucje odpowiedzialne za ochronę przyrody, angażowanie innych osób do promowania projektu. Dodatkowo pomogą w tym organizowane w ramach działania E8 konferencje prasowe

Indicators of the project ation:

Preparation of the visual identification

Preparation of the annual communication strategy

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 35 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 25 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 92 dni. Łączny koszt personelu wynosi 7087 EURO

W wyniku realizacji działania przygotowane zostaną:

- 3 strategie komunikacji w trakcie projektu
- księga identyfikacji wizualnej zawierająca linie kreatywną dla projektu
- roll-upy i ścianka promocyjna projektu
- ulotki i plakaty dotyczące projektu

Koszt realizacji zadania stanowi wynagrodzenie dla specjalisty ds. komunikacji i promocji, który będzie odpowiedzialny za przygotowanie strategii oraz prowadzenie stałe komunikacji z mediami. Ponadto w związku z zarządzaniem projektem w realizację tego zadania będzie zespół realizujący projekt. Ze względu na fakt, iż osoby te są zatrudnione na umowę o pracę, dlatego nie wyszczególniono tutaj przypisanych im godzin w ramach zadania i ujęto je zbiorczo w ramach działania F.1. W poniższym zestawieniu kosztów nie zostały ujęte koszty podróży i delegacje zespołu realizującego projekt.

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie wyceny firmy Esolvet zamieszczonej na stronie internetowej www.esolvet.pl oraz w oparciu o doświadczenia z realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych. Wycena kosztów ulotki i plakatu została oparta na kosztach zawartych w „Tabeli standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE”

Koszt przygotowania Księgi identyfikacji wizualnej – 2861 EURO

Łączny koszt external assistance 2861 EURO

Produkcja roll-up – 131 EURO / 1 szt

Produkcja ścianki promocyjnej – 310 EURO / 1 szt

Łączny koszt consumable 3492 EURO

Koszt wydruku ulotki – 0,5 EURO/ 1 szt.

Koszt wydruku plakatu – 1 EURO / 1 szt.

Łączny koszt kategorii other 3814 EURO

E7's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały promocyjne dla projektu	03/2017

E7's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)**ACTION E.8:** E8 Organizacja konferencji prasowych***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Organizacja konferencji przyczyni się do wzrostu wiedzy o realizacji projektu. Jest to działanie szczególnie sprzyjające promowaniu informacji dotyczących realizacji projektu oraz ochronie rybołówów w Polsce.

W celu zwiększenia zasięgu działań komunikacyjnych prowadzonych w projekcie zorganizowane zostaną dwie konferencje prasowe. Do udziału w konferencjach zaproszeni zostaną dziennikarze mediów o zasięgu regionalnym i ogólnopolskim. Zaproszenie obejmie przedstawicieli prasy, radia i telewizji. Zaproszeni zostaną również dziennikarze mediów branżowych zajmujących się tematyką ochrony przyrody i środowiska. Łącznie w każdej konferencji weźmie udział 15 przedstawicieli mediów. Konferencje będą organizowane w siedzibie beneficjenta. W trakcie konferencji dziennikarze otrzymają pełne pakiety informacji dotyczących rybołówów oraz realizowanych bądź planowanych do realizacji działań w ramach projektu.

Indicators of the project action:**Organisation of two press conferences*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących monitoring określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:**Koordynator projektu - 34 dni x 95€****Specjalista ds. komunikacji 19 dni x 66 €****Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €****Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€****Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 85 dni. Łączny koszt personelu wynosi 6596 EURO.**

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych. Organizacja konferencji – 715 EURO

Wyżywienie - 17 EURO / 1 os

Łączny koszt external assistance 1931 EURO

Opracowanie i druk materiałów prasowych - 12 EURO / 1 szt.

Łączny koszt kategorii other 358 EURO

E8's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Materiały z konferencji prasowych	03/2020

E8's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Zorganizowanie konferencji prasowych	03/2020

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)**ACTION E.9:** E9 Montaż Tablic informacyjnych o projekcie***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Wykonanie tablic jest odpowiednią i trwałą metodą komunikacji z lokalną społecznością w miejscu występowania gatunku chronionego. Odpowiednie przygotowanie tablic oraz ich właściwe usytuowanie zapewniają długotrwały efekt i spełnienie funkcji edukacyjnej przez wiele lat również po zakończeniu projektu.

W trakcie realizacji projektu zostaną ustawione tablice informacyjne dotyczące realizowanego projektu ochrony rybołówstwa. Tablice zostaną ustawione w miejscach sąsiadujących ze stanowiskami rybołówów. Planowany jest montaż tablic w miejscach często odwiedzanych przez turystów.

Wykonanie tablic jest odpowiednią i trwałą metodą komunikacji z lokalną społecznością w miejscu występowania gatunku chronionego. Odpowiednie przygotowanie tablic oraz ich właściwe usytuowanie zapewniają długotrwały efekt i spełnienie funkcji edukacyjnej przez wiele lat również po zakończeniu projektu.

Indicators of the project action:**66 information boards assembly*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Szczegółowy opis przewidywanych kosztów i szczegółowe uzasadnienie ich wysokości, z odniesieniem do konkretnych informacji: cenników, wyników zapytań ofertowych, kosztorysów, profesjonalnych firm zajmujących się wyceną kosztów: Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:**Koordynator projektu - 30 dni x 95€****Specjalista ds. komunikacji 20 dni x 66 €****Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €****Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€****Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 82 dni. Łączny koszt personelu**

wynosi 6282 EURO

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Montaż tablic - 48 EURO / 1 szt

łączny koszt external assistance 3147 EURO

Wykonanie tablic - 131 EURO / 1 szt.

Łączny koszt 179 EURO/ 1 szt

łączny koszt kategorii consumable 8654 EURO

E9's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
------------------	----------

E9's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
----------------	----------

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.10: E10. Budowa chatowni dla obserwatorów ptaków „birdwatcherów”.

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

W celu zwiększenia świadomości osób zarządzających stawami hodowlanymi o rybołowach oraz ich behawiorze i zwyczajach zaplanowano budowę dwóch miejsc do obserwacji ptaków w trakcie połowań. Działanie to w znaczący sposób zwiększy zainteresowanie rybołowami będącymi symbolem pięknego i interesującego ptaka drapieżnego, który wymaga czynnych działań ochronnych wśród właścicieli i użytkowników stawów hodowlanych.

Działanie to wykorzystuje najlepszą praktykę stosowaną przez projekt realizowany przez The Wildlife Trust w Rutland <http://www.ospreys.org.uk/photographing-fishing-ospreys/>. Ze względu na sposób polowania na ryby, zaobserwowanie rybołowów w trakcie ataku jest bardzo trudne. Bezpośrednie obserwacje ornitologiczne wymagają odpowiedniego wyposażenia i wiedzy, a chatownie bardzo to ułatwiają. Dodatkowo istnieje również duża możliwość ich wykorzystania do kształcenia zainteresowań i umiejętności fotografii przyrodniczej wśród uczniów biorących udział w konkursach przeprowadzanych w trakcie realizacji niniejszego projektu. Udział w „sesji fotograficznej z rybołowem” może być elementem wycieczek z ornitologiem będącej atrakcyjną nagrodą. Chatownie tego typu są doskonałym miejscem do rozwijania zainteresowań i pasji ornitologicznych wśród dzieci i młodzieży i przyczyniają się do kształcenia odpowiednich proekologicznych postaw.

W związku z tym, jako działanie zarówno edukacyjne jak i zwiększające zainteresowanie gatunkiem zaplanowano utworzenie dwóch chatowni drewnianych na terenie stawów hodowlanych. W celu przygotowania realizacji zadania zostały podjęte konsultacje z dwoma gospodarstwami rybackimi, które wstępnie wyraziły zgodę na usytuowanie takich chatowni na swoim terenie. Nawiązano wstępną współpracę z Rybacką Spółdzielnią Regalica w Gryfinie oraz Przedsiębiorstwem Rybackim Złocieniec. Gospodarstwa te są otwarte na działania dla turystów i miłośników przyrody, dzięki czemu dostęp do chatowni nie będzie ograniczany ani też płatny.

Budki dla birdwachterów będą konstrukcji drewnianej. Osiągnięta zostanie najlepsza jakość do ceny dzięki przeprowadzonemu przetargowi. Budowa zostanie wykonana przez zewnętrzną firmę. Planujemy konstrukcję o wymiarach 2x2.4 i wysokości 2,38. Ustawiona na 7 słupach. Pokryta deskami drewnianym o grubości 22 mm. Planujemy pokrycie dachu bituminem. Wszystkow kolorach zielonym i brązowym. Wszystkie elementy drewniane będą pochodziły z certyfikowanych lasów przez FSC lub PEFC.

W efekcie realizacji zadania planowane jest wybudowanie dwóch chatowni, które usytuowane będą tuż przy stawach hodowlanych, na których regularnie polują rybołowy.

Indicators of the project ation:**Setting birdwatchers shelter*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji

projektów.

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 30 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 15 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Pracownik ds. księgowych 15 dni x 66€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 77 dni. Łączny koszt personelu wynosi 5952 EURO

Wycena kosztów budowy czatowni została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu „Budowa małej infrastruktury służącej zabezpieczeniu obszarów natura 2000: ostoja witnicko-dębniańska w Nadleśnictwie Bogdaniec”.

Budowa czatowni drewnianej wraz z usytuowaniem na gruncie - 16689 EURO

W trakcie przygotowania projektu swoje szacunki dot kosztów oparliśmy o realizowany ze środków UE projekt w Nadl Bogdaniec.

<http://www.ospreys.org.uk/photographing-fishing-ospreys/>

Planowany koszt domku dla birdwatcherów to ok 1600 EURO, koszt materiałów to 600 EURO, koszt pracy to ok. 9000 EURO. Uwzględniliśmy również w kosztorysie małe drewniane oznaczenie z informacją o projekcie za 89 EURO.

Łączny koszt infrastruktury 16689 EURO

E10's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

E10's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

F. Project management (obligatory)

ACTION E.11: E11 Networking

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Celem tego działania jest ustanowienie współpracy z różnymi projektami i instytucjami, w związku z zapewnieniem dla projektu najlepszego wsparcia w jego realizacji i osiągnięciu efektu.

Odpowiedzialnym za to działanie będzie spec. ds. komunikacji i promocji. Do jego obowiązków należeć będzie opracowanie strategii komunikacji i współpracy. Jego obowiązkiem będzie określenie zasad współpracy z interesariuszami w Polsce i zagranicą.

Będziemy realizować działania w celu ustanowienia sieci współpracy z innymi projektami (w tym Life), ngo, ekspertami oraz innymi zainteresowanymi. W trakcie dalszej współpracy z innymi zainteresowanymi z sieci współpracy będziemy wspólnie zastanawiać się jak przeprowadzić działania dla jak najlepszej realizacji projektu.

Z doświadczeń w realizacji innych projektów LIFE wiemy, że realizacja networkingu jest bardzo ciężka do osiągnięcia, mimo że jest to obowiązek wszystkich projektów LIFE. Taka współpraca jest możliwa była jedynie pomiędzy instytucjami. Dlatego to działanie wymaga odpowiedniej strategii, co będzie również kompetencją spec. ds. komunikacji.

W projekcie ochrony rybołówstwa zadanie jest o tyle łatwiejsze, że już w trakcie przygotowania projektu rozpoczęto współpracę z partnerami ze Szwecji, Niemiec i Szkocji. Rozmowy są prowadzone również z Litwinami. Ta współpraca jest kontynuowana. Dlatego też możemy być pewni realizacji tych zadań opartych na wymianie wiedzy i doświadczenia w trakcie spotkań międzynarodowych.

Networking będzie realizowany w oparciu o kontakt poprzez internet z instytucjami realizującymi podobne projekty obecnie lub w przyszłości.

Wymiana doświadczeń powinna wpłynąć na zmniejszenie się ryzyka realizacji projektu. Wymiana będzie prowadzona przez spec. ds. komunikacji oraz ekspertów i menadżera projektu. Rezultatem tego działania będzie współpraca z zewnętrznymi ekspertami z zespołem realizującym projekt.

W trakcie realizacji działania zespół realizujący projekt będzie dbał o jak najszerze kontakty z instytucjami i organizacjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody lub organizacjami odpowiedzialnymi za zarządzanie lub monitorowanie obszarów wodnych.

Do interesariuszy projektu, z którymi prowadzona będzie stała komunikacja należą min:

- Środowisko rybackie – właściciele stawów rybackich oraz zarządcy jezior są główną grupą interesariuszy, z którą związana będzie znaczna część działań prowadzonych w projekcie. Ze względu na fakt, że osoby te zarządzają większością łowisk rybołówów, a przez to baza pokarmowa konieczne jest prowadzenie od początku projektu dobrej, opartej na partnerstwie komunikacji. W trakcie przygotowania projektu nawiązano współpracę z wybranymi najważniejszymi gospodarstwami w pobliżu stanowisk rybołówów.
- Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska – Przedstawiciele RDOŚ będą zapraszani do udziału we wszystkich spotkaniach i akcjach realizowanych w trakcie przedsięwzięcia. W trakcie przygotowania projektu wszystkie RDOŚ, na których planowana jest realizacja projektu zostały poinformowane o planowanych działaniach. Przedstawiciele RDOŚ będą zarówno partnerami w realizacji działań jak również uczestnikami spotkań i warsztatów realizowanych w trakcie projektu.

- NGO – w celu podniesienia wiedzy organizacji ornitologicznych oraz innych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną rybołówów, przedstawiciele tych instytucji będą zapraszani do udziału w spotkaniach i warsztatach organizowanych w trakcie projektu. Materiały takie jak wytyczne i rezultaty badań i monitoringu będą regularnie konsultowane i przekazywane z organizacjami pozarządowymi. W trakcie przygotowania projektu nawiązano współpracę z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Ptaków.
 - Polski Związek Łowiecki – koła myśliwych oraz przedstawiciele zarządu głównego PZŁ będą zapraszani do udziału w spotkaniach dotyczących m.in. wypracowania rozwiązań dotyczących ograniczenia kłusownictwa na gatunkach chronionych takich jak rybołowy. Przedstawiciele środowiska myśliwych będą również zapraszani do udziału w spotkaniach i warsztatach organizowanych w trakcie projektu.
 - Pracownicy Lasów Państwowych – leśnicy są najczęściej zarządcami obszarów, na których znajdują się stanowiska rybołówów. Konieczne jest nawiązanie dobrej współpracy z wybranymi Nadleśnictwami oraz pracownikami terenowymi. W projekcie będziemy zachęcać leśniczych do udziału, jako opiekunowie rybołówów.
 - Firmy energetyczne - ze względu na montowanie platform na słupach wysokiego napięcia, konieczne jest nawiązanie ścisłej współpracy z przedsiębiorstwami zarządzającymi liniami wysokiego napięcia. Przed rozpoczęciem projektu zostaną zawarte porozumienia pomiędzy beneficjentem, a odpowiednimi przedsiębiorstwami określające warunki współpracy w trakcie realizacji projektu.
 - Jednostki samorządu terytorialnego – samorządy województw są jednostkami pełniącymi nadzór nad prowadzeniem gospodarki rybackiej w stawach hodowlanych. Jednostki samorządu terytorialnego są również instytucjami współpracującymi ze stowarzyszeniami właścicieli stawów hodowlanych oraz związkami zarządców jezior. Jest to więc organ administracyjny mający duży wpływ na gospodarkę realizowaną na stawach i jeziora.
- Analiza otoczenia przeprowadzona na potrzeby niniejszego przedsięwzięcia wyróżniła również następujące podmioty zainteresowane kwestiami (interesariusze), których niniejszy projekt pilotażowy dotyczy
- Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa, NFOŚiGW, Krajowe, regionalne i lokalne media – odgrywające istotną rolę w procesie budowania społecznego zainteresowania projektem i rozpowszechnieniem informacji o wdrażanym przedsięwzięciu
 - Społeczności lokalne – społeczna akceptacja jest najbardziej pożądanym efektem wszelkich zmian dotyczących wdrażania rozwiązań, które do tej pory nie były realizowane w żadnym kraju.

Indicators of the project action:

Preparation of networking strategy

Setting written direct network cooperation with at list 5 organisations

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Stały kontakt z innymi projektami i podmiotami realizującymi działania ochrony rybołówów

Współpraca z ekspertami Niemieckimi, Szwedzkimi, Szkockimi oraz Litewskimi.

Stały przepływ informacji dotyczący realizacji projektu oraz efektów bądź trudności, jakie napotkano w trakcie prowadzenia działań.

Działanie to będzie prowadzone przez zespół realizujący projekt w ramach wynagrodzenia.

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 28 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Koordinator KOO - 28 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 98 dni. Łączny koszt personelu wynosi 7193 EURO

E11's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
list of organisations and experts who constantly cooperate with project team	09/2020

E11's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
receiving from the group of external institutions or organisations email with confirmation	09/2020

E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)

ACTION E.12: E12 Raport laika

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Description and methods employed (what, how, where, when and why):

Raport laika będzie zawierać opis wszystkich działań podjętych w trakcie projektu. Zawarty będzie szczegółowy opis rezultatów projektu i doświadczeń z jego realizacji

Raport będzie zawierać

- opis celów projektu
- opis harmonogramu działań
- opis działań zrealizowanych w trakcie projektu
- informację o osiągniętych rezultatach
- informację o zmianach, błędach, komplikacjach napotkanych w trakcie projektu.

Zawarte będą również wskazówki dotyczące realizacji podobnych projektów dla innych instytucji. raport będzie opublikowany na stronie projektu i przesłany do instytucji i organizacji z którymi będziemy współpracować.

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe:

Koordynator projektu - 25 dni x 95€

Specjalista ds. komunikacji 28 dni x 66 €

Specjalista ds zamówień 17 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 70 dni. Łączny koszt personelu wynosi 5345 EURO

E12's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Laymans report	09/2020

E12's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Sending laymans report to European Commission	09/2020

F. Project management (obligatory)**ACTION F.1:** F1 Zarządzanie projektem***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Beneficjent Koordynujący projekt odpowiadać będzie za realizację zadań zgodnie z zakresem specjalizacji. Nad całością realizacji zadań odpowiadać będzie Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych i zatrudniony w jej strukturach Kierownik Projektu. Dodatkowo współbeneficjent projektu Komitet Ochrony Orłów utworzy w swoich strukturach zespół składający się z Koordynatora KOO oraz Liderów Regionalnych. W strukturach beneficjenta koordynującego planowane jest zatrudnienie pracowników na czas określony równy okresowi realizacji projektu, którzy będą odpowiedzialni za realizację odpowiednich działań w projekcie.

1 - Kierownik projektu – w wymiarze pełnego etatu na cały okres trwania projektu.

Zadania:

Planowanie i koordynowanie działań w ramach aktualnych zadań

Zadaniem będzie stały nadzór nad realizacją zaplanowanych zadań oraz wskaźników, które mają zostać osiągnięte zgodnie z opisami zadań. Postęp w osiąganiu wskaźników będzie raportowany Komitetowi Sterującemu oraz KE w raportach okresowych.

Bieżąca analiza ryzyk wraz z podejmowaniem czynności mających na celu ich minimalizację albo usuwanie ich skutków

Przygotowywanie, prowadzenie i moderowanie obrad Komitetu Sterującego

Nadzór nad aspektami finansowymi projektu wraz rozliczeniem projektu

Współpraca z Koordynatorem KOO

Komunikacja z Komisją Europejską oraz monitorem projektu

2 - Pracownik ds. księgowych i finansowych – zatrudniony w wymiarze pół etatu na cały okres trwania projektu.

Zadania:

stała kontrola ponoszonych wydatków w trakcie realizacji projektu,

prowadzenie rozliczeń finansowych w projekcie

opisywanie faktur oraz prowadzenie wyodrębnionej ewidencji księgowej beneficjenta

przygotowanie rozliczeń finansowych z instytucjami współfinansującymi projekt.

3 - Specjalista ds. zamówień publicznych

Ze względu na wysokie ryzyko dla realizacji projektu związane z przygotowaniem i prowadzeniem postępowań publicznych konieczne jest zatrudnienie specjalisty. Zamówienia publiczne w projekcie będą realizowane zgodnie z założeniem „zielonych zamówień publicznych”, czyli takich, które wśród ważnych kryteriów wyboru wykonawcy usług lub produktów, wymieniają ich oddziaływanie na środowisko.

Do zadań specjalisty ds. zamówień publicznych należeć będzie:

przygotowanie i prowadzenie postępowań realizowanych w oparciu o ustawę o PZP.

przygotowanie dokumentów przetargowych

przygotowanie i prowadzenie rozeznań rynku oraz wyceny kosztów planowanych w projekcie

prowadzenie i przygotowanie umów z wykonawcami zleceń zewnętrznych.

4 - Specjalista ds. ichtiologii - zatrudniony w wymiarze pół etatu na cały okres 30 miesięcy odpowiednio w trakcie realizacji działań związanych z gospodarką rybacką.

Realizacja w projekcie działań związanych ze środowiskiem rybackim wymaga zatrudnienia specjalisty ds. prowadzenia gospodarki rybackiej. W strukturach beneficjenta oraz współbeneficjenta tematyka gospodarki rybackiej nie była do tej pory poruszana związku z tym konieczne jest zatrudnienie do zespołu osoby mającej duże doświadczenie w tematyce ichtiologii oraz gospodarce rybackiej na stawach hodowlanych oraz jeziorach.

Zadania:

stały kontakt z właścicielami stawów hodowlanych oraz jezior,

przygotowanie i koordynacja realizacji działań związanych z zarybianiem jezior,

przygotowanie i koordynacja realizacji działań związanych z monitoringiem jezior oraz stawów hodowlanych,

znaczącym zadaniem będzie również przygotowanie wytycznych do prowadzenia zrównoważonej gospodarki rybackiej na terenach występowania rybołówów.

5 - Specjalista ds. komunikacji i promocji zatrudniony w wymiarze pół etatu na cały okres trwania projektu.

Zadania:

właściwe prowadzenie działań mających na celu promocję realizacji projektu

przygotowanie zlecenia oraz odbiór Księgi Identyfikacji Wizualnej

bieżący kontakt z mediami,

przygotowanie materiałów prasowych

organizacja wydarzeń promocyjnych

organizację konferencji prasowych

prowadzenie strony internetowej oraz profili projektu w mediach społecznościowych

W strukturach współbeneficjenta na rzecz projektu zatrudnieni zostaną obecni członkowie Komitetu Ochrony Orłów. Będą to osoby o wysokich kwalifikacjach do prowadzenia działań związanych z ochroną i monitoringiem rybołówów. W strukturach KOO pracować będą:

1 - Koordynator KOO - zatrudniony w wymiarze pół etatu na cały okres trwania projektu.

Koordynator z ramienia Komitetu Ochrony Orłów będzie odpowiedzialny za realizację działań przypisanych do współbeneficjenta.

Zadania:

monitorowanie realizacji działań

weryfikacja prowadzonych usług związanych z montażem gniazd

weryfikacja prowadzonych działań monitoringu rybołówów

kontrola wydatków współbeneficjenta

przygotowanie zamówień zewnętrznych

identyfikacja ryzyk i stały kontakt z Kierownikiem projektu

2 - Koordynator regionalny - Region Pomorze Zachodnie zatrudniony w wymiarze jedna trzecia etatu na okres 42 miesięcy

Odpowiedzialny będzie za nadzór realizacji działań terenowych oraz monitoring ptaków. Koordynatorzy regionalni będą koordynować prace opiekunów stanowisk. W ich kompetencji będzie również bezpośrednimi kontaktami z przedstawicielami wielu środowisk przewidzianych do współpracy podczas realizacji projektu. Koordynator regionalny będzie operować na pograniczu woj. Zachodniopomorskiego, wielkopolskiego i pomorskiego. Koordynator regionalny będzie w stałym kontakcie z Koordynatorem KOO lub jeśli będzie taka potrzeba z Kierownikiem Projektu lub innymi pracownikami zespołu projektu w DGLP.

3 - Koordynator regionalny - Region Ziemia Lubuska zatrudniony w wymiarze jedna trzecia etatu na okres 42 miesięcy

Odpowiedzialny będzie za nadzór realizacji działań terenowych oraz monitoring ptaków. Koordynatorzy będą koordynować prace opiekunów stanowisk. W ich kompetencji będzie również bezpośrednimi kontaktami z przedstawicielami wielu środowisk przewidzianych do współpracy podczas realizacji projektu. Koordynator regionalny będzie operować w województwie lubuskim. Koordynator regionalny będzie w stałym kontakcie z Koordynatorem KOO lub jeśli będzie taka potrzeba z Kierownikiem Projektu lub innymi pracownikami zespołu projektu w DGLP.

4 - Koordynator regionalny - Region Polska NE zatrudniony w wymiarze jedna trzecia etatu na okres 42 miesięcy

W. Odpowiedzialny będzie za nadzór realizacji działań terenowych oraz monitoring ptaków. Koordynatorzy regionalni będą koordynować prace opiekunów stanowisk. W ich kompetencji będzie również bezpośrednimi kontaktami z przedstawicielami wielu środowisk przewidzianych do współpracy podczas realizacji projektu. Koordynator regionalny będzie operować w województwie warmińsko-mazurskim. Koordynator regionalny będzie w stałym kontakcie z Koordynatorem KOO lub jeśli będzie taka potrzeba z Kierownikiem Projektu lub innymi pracownikami zespołu projektu w DGLP.

As there is lack of space for supplement the action description with answer from technical revision we add annex to action F1.

Indicators of the project action:

Signing the beneficiary agreement with associated beneficiary

Employment of project team

Sending in time 3 reports to European Commission

Beneficiary responsible for implementation:

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Koszty osobowe zaplanowane zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta w zakresie realizacji projektów).

Koszty osobowe:

Koordinator projektu - 45 dni x 95€

Specjalista ds księgowych 15 dni x 66 €

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 60 dni. Łączny koszt personelu wynosi 5265 EURO

Koszty podróży określone zostały na podstawie przepisów wskazujących stały koszt ok. 0.2 EURO za km.

Koszty zostały określone poprzez przemnożenie tej kwoty przez liczbę planowanych do przejechania kilometrów.

Uwzględniony został również koszt noclegu ok 35 Euro za osobę

Łączny koszt 1 podróży zespołu realizującego projekt - wynosi 1989 EURO

W kosztorysie działania uwzględniono również koszt podróży na Kick-off meeting.

Menadżer projektu będzie brał udział w różnych wyjazdach, nie tylko w Kick-off. Będzie również koordynował inne działania w terenie m.in. działania C1 i C4.

Dodatkowo koszty zaplanowano koszty związane udziałem pracowników zespołu realizującego projektu w Kick off meeting

Koszt podróży - 596 EURO/1 os

Koszt delegacji - 199 Eur / 1 os. / 1 dzień

Koszt usługi księgowej dla współbeneficjenta została wyceniona na podstawie informacji od firmy Doradca podatkowy Irena Koziół

Koszt obsługi księgowej - 191 EURO/ 1 miesiąc

Łączny koszt external assistance 8583 EURO

Planujemy zakup dwóch palmtopów terenowych dla ekspertów którzy będą przebywać często w terenie co uniemożliwi im korzystanie z komputerów stacjonarnych. Palmtopy będą też wykorzystywane do monitoringu satelitarnego.

Łączny koszt equipment 2384 EURO

Przenośne magnesy z logo projektu na samochody użytkowane do realizacji projektu

2 dyski zewnętrzne

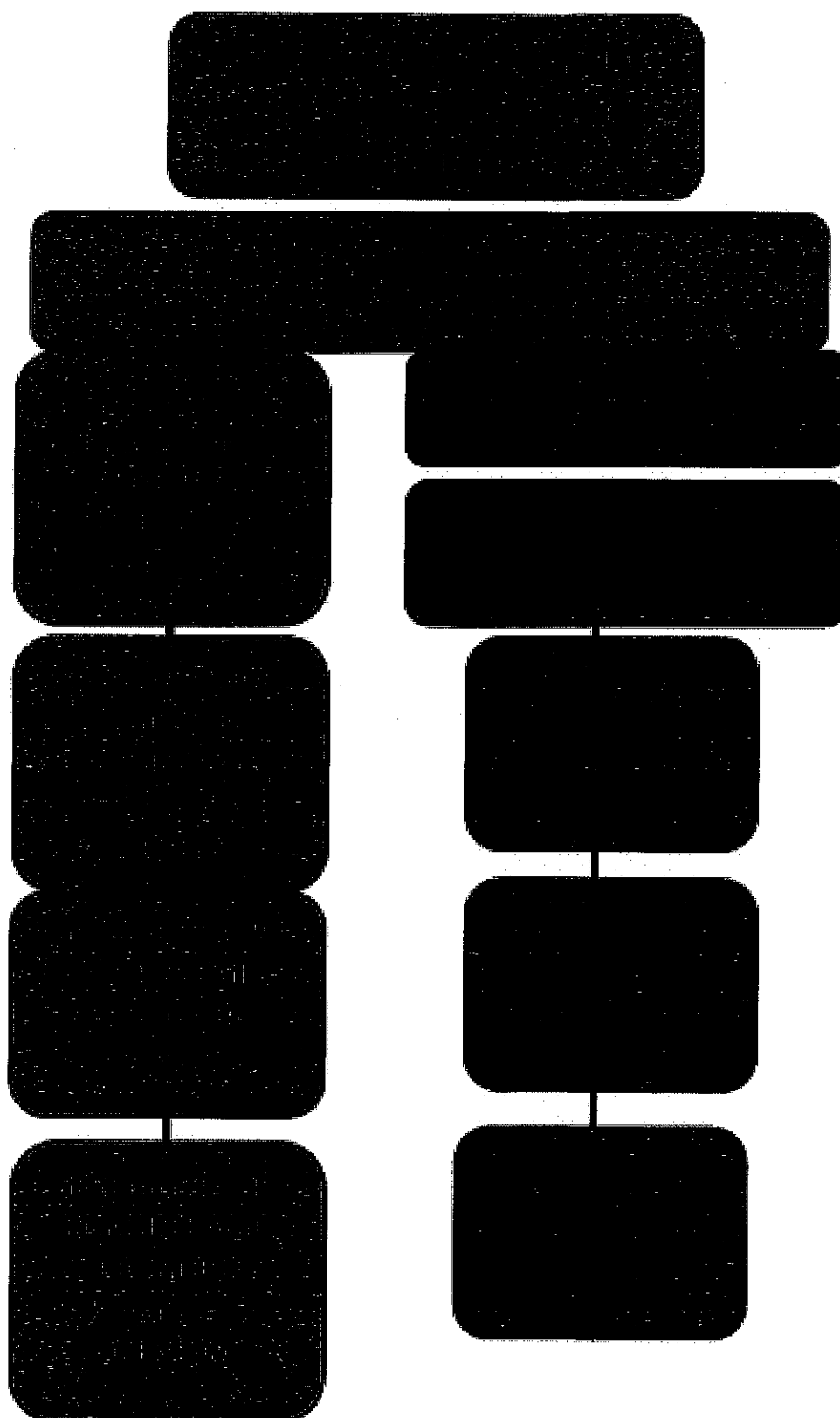
Łączny koszt consumables 906 EURO

Druk raportu laika.

Łączny koszt kategorii other 1073 EURO

Name of the picture: Schemat organizacyjny

F1. Schemat zarządzania projektem

F1's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

F1's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
Powołanie zespołu zarządzającego projektem	12/2016

F. Project management (obligatory)**ACTION F.2:** F2 Komitet Sterujący projektu***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

W celu uzyskania dodatkowego wsparcia przy monitorowaniu efektów projektu konieczne jest utworzenie Komitetu Sterującego projektu. Dzięki wiedzy i doświadczeniu członków Komitetu możliwe będzie również wcześniejsze identyfikowanie zagrożeń w realizacji projektu.

Z początkiem realizacji projektu powołany zostanie 15 osobowy Komitet Sterujący projektu. W skład Komitetu wchodzić będą przedstawiciele różnych instytucji odpowiedzialnych za ochronę rybołówów lub za zarządzanie obszarami, na których rybołówcy występują. Do udziału w Komitecie zaproszeni zostaną m.in. przedstawiciele Ministerstwa Środowiska i Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, na terenie, których projekt będzie realizowany. Do udziału w Komitecie zaproszeni będą również przedstawiciele organizacji pozarządowych takich jak Polski Związek Wędkarski, Polskie Towarzystwo Rybackie. Zaproszeni zostaną również eksperci ornitologów oraz ichtiologów. Spotkania Komitetu organizowane będą dwa razy w roku w siedzibie beneficjenta. Po każdym spotkaniu przygotowany będzie protokół z posiedzenia, który zawierać będzie opis spotkania, dyskusji oraz wnioski lub propozycje składane przez uczestników spotkania.

Indicators of the project ation:**Calling Steering committee of the project****Organisation of 8 meetings of the Steering committee*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Bezpośrednie koszty osobowe osób wykonujących zadanie określone zostały zgodnie z Tabelą standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE oraz doświadczeniem Beneficjenta Koordynującego w zakresie realizacji projektów.

Koszty osobowe:**Koordynator projektu - 35 dni x 95€****Specjalista ds. księgowych 15 dni x 66 €****Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 50 dni. Łączny koszt personelu wynosi 4315 EURO**

Wycena kosztów została przeprowadzona na podstawie kosztów poniesionych w trakcie realizacji projektu Best for biodiversity LIFE INF/10/673 realizowanego przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Koszt organizacji spotkania:

Wyżywienie uczestników spotkania – 12 EURO/ 1 os.

Łączny koszt realizacji działania – 1430 EURO

Łączny koszt external assistance 1430 EURO

F2's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
Raporty ze spotkań Komitetu Sterującego	06/2020

F2's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

F. Project management (obligatory)**ACTION F.3:** F3 Audyt zewnętrzny***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Przeprowadzenie audytu zostanie zlecone firmie zewnętrznej z doświadczeniem w prowadzeniu kompleksowych audytów projektów współfinansowanych z środków LIFE.

Audyt zostanie przeprowadzony po zakończeniu realizacji projektu, ale przed złożeniem raportu końcowego.

Rezultatem działania będzie audyt finansowy przeprowadzony przed złożeniem raportu końcowego projektu do Komisji Europejskiej.

Indicators of the project action**Conducting of external audit*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:**Koszty osobowe:****Koordynator projektu - 17 dni x 95€****Specjalista ds. księgowych 15 dni x 66 €****Specjalista ds ichtiologii 36 dni x 66 €****Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 68 dni. Łączny koszt personelu wynosi 4981 EURO**

Koszt audytu na podstawie dokumentu: „Tabela standaryzowanych kosztów jednostkowych współfinansowania programu LIFE” opublikowanego przez NFOŚiGW - 5960 EURO

Łączny koszt kategorii other cost 5960 EURO

F3's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
-------------------------	-----------------

F3's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

F. Project management (obligatory)***ACTION F.4:*** F4 After life plan***Description and methods employed (what, how, where, when and why):***

Plan komunikacji po zakończeniu projektu zostanie przygotowany przez pracowników zespołu realizującego projekt i kordynowane przez menadżera. Plan opisywać będzie działania, jakie beneficjent i współbeneficjent prowadzić będą w celu dalszej promocji realizacji projektu oraz Programu LIFE. Określone zostaną działania komunikacyjne i promocyjne, które beneficjent zrealizuje w trakcie 5 lat po zakończeniu projektu. W jaki sposób promowane będą rezultaty projektu, materiały przygotowane w trakcie projektu oraz jak prowadzona będzie strona internetowa projektu.

Plan po zakończeniu projektu będzie oddzielnym dokumentem załączonym do raportu końcowego. Zawierać będzie szczegółowe informacje dotyczące dalszych działań podejmowanych przez DGLP w celu podtrzymania trwałości projektu. W trakcie projektu planujemy podjęcie wielu działań których rezultaty powinny być utrzymane nie tylko w trakcie projektu ale powinny mieć długotrwały efekt. W after life plan opisane zostaną działania podejmowane w celu utrzymania lub wzmocnienia rezultatów wypracowanych w trakcie projektu. W after life plan opisane zostaną działania jakie podejmie dglp oraz współbeneficjent oraz aqle również działania mające na celu dalszą zmianę w nastawieniu i wiedzy wśród interesariuszy.

Deliverable of the project will be attached to final report After Life Plan.

Indicators of the project action**Preparation of After Life Plan****Publication of After Life Plan on project webpage*****Beneficiary responsible for implementation:***

DGLP

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Assumptions related to major costs of the action:

Z racji z zarządzania projektem w realizację tego zadania będzie zaangażowany Kierownik Projektu.

Koordynator projektu - 15 dni x 95€

Łączna liczba dni roboczych dla działania wynosi 15 dni. Łączny koszt personelu wynosi 1425 EURO

F4's PROJECT DELIVERABLE PRODUCTS

Deliverable name	Deadline
After Life Plan as an attachment to final report	09/2020

F4's PROJECT MILESTONES

Milestone name	Deadline
-----------------------	-----------------

DELIVERABLE PRODUCTS OF THE PROJECT

Name of the Deliverable	Number of the associated action	Deadline
Materiały promocyjne dla projektu	E 7	31/03/2017
Utworzenie strony internetowej projektu	E 6	31/03/2017
Co najmniej 33 opracowania zwane "Paszport dla rybołowa"	A 2	30/06/2017
Materiały dydaktyczne dla szkół	E 5	30/09/2018
Kompleksowy opis jezior oraz stanu ichtiofauny w zbiornikach położonych w pobliżu stanowisk lęgowych.	A 3	31/12/2018
Materiały konferencyjne	E 2	30/06/2019
Materiały szkoleniowe oraz wytyczne dla prowadzenia zrównowazonej gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołowa	E 1	30/06/2019
Materiały edukacyjne z przeprowadzonych konkursów dla dzieci	E 4	31/12/2019
Raport z przeprowadzonych badań genetycznych	D 2	31/12/2019
Materiał w postaci zdjęć z fotopułapek i nagrań z kamer	D 3	31/03/2020
Materiały z konferencji prasowych	E 8	31/03/2020
Wyznaczenie i opisanie 15 tras migracji rybołówów gniazdujących lub narodzonych w Polsce.	D 1	31/03/2020
45 protokołów kontrolnych z weryfikacji stref	A 1	30/06/2020
Materiały z warsztatów i wizyt studyjnych	E 3	30/06/2020
Opracowanie wytycznych "WILD LIFE CRIMES"	C 7	30/06/2020
Raporty ze spotkań Komitetu Sterującego	F 2	30/06/2020
After Life Plan as an attachment to final report	F 4	30/09/2020
Guidelines for osprey protection in Poland and Central Europe	E 3	30/09/2020
Guidelines for protection of osprey in Poland and Central Europe	E 2	30/09/2020
Laymans report	E 12	30/09/2020
Report on socio-economic influence of the project	D 4	30/09/2020

list of organisations and experts who constantly cooperate with project team	E 11	30/09/2020
--	------	------------

MILESTONES OF THE PROJECT

Name of the Milestone	Number of the associated action	Deadline
Powołanie zespołu zarządzającego projektem	F 1	31/12/2016
Utworzenie grupy osób opiekunów gniazd	C 5	31/03/2017
Zamontowanie 15 logerów gps/gsm	D 1	31/03/2018
Zakończenie analizy bazy żerowej rybołówów	A 3	31/12/2018
Budowa 232 sztucznych gniazd na drzewach	C 2	31/03/2019
Budowa 50 platform na słupach wysokiego napięcia	C 1	31/03/2019
Zorganizowanie międzynarodowej dwudniowej konferencji	E 2	30/06/2019
Wpuszczenie do jezior 16500 kg ryb w ciągu dwóch lat	C 4	31/12/2019
Montaż 2 kamer i 10 fotopułapek	D 3	31/03/2020
Zorganizowanie konferencji prasowych	E 8	31/03/2020
Wykonanie 20 gniazd interwencyjnych	C 3	30/06/2020
Sending laymans report to European Commission	E 12	30/09/2020
Receiving from the group of external institutions or organisations email with confirmation	E 11	30/09/2020

ACTIVITY REPORTS FORESEEN

Please indicate the deadlines for the following reports:

- Progress Reports n^o1, n^o2 etc. (if any; to ensure that the delay between consecutive reports does not exceed 18 months)
- Mid term report payment request (for project longer than 24 months or with Eu contribution of more than EUR300,000)
- Final Report with payment request (to be delivered within 3 months after the end of the project)

Type of report	Deadline
Progress report	31/12/2017
Progress report	31/12/2018
Midterm report	31/12/2019
Final report	30/09/2020

TIMETABLE

Action		2016				2017				2018				2019				2020				2021			
Action number	Name of the action	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
A. Preparatory actions, elaboration of management plans and/or of action plans																									
A.1	A1 Weryfikacja granic stref ochronnych utworzonych dla rybołów na obszarach Natura 2000 SPA.																								
A.2	A2 "Paszporty dla rybołów" - podjęcie działań zabezpieczających właściwy stan ochrony gatunku																								
A.3	A3 Analiza bazy żerowej rybołów																								
B. Purchase/lease of land and/or compensation payments for use rights																									
C. Concrete conservation actions																									
C.1	C1. Budowa sztucznych gniazd na słupach energetycznych																								
C.2	C2 Budowa sztucznych gniazd na drzewach																								
C.3	C3 Budowa gniazd interwencyjnych na drzewach																								
C.4	C4 Zakup ryb w celu poprawy bazy żerowej rybołów																								
C.5	C5 Powołanie sieci opiekunów w celu ochrony stanowisk rybołów																								
C.6	C6 Montaż szlabanów ochraniających stanowiska rybołów																								
C.7	C7 Wypracowanie procedur dotyczących przestępstw przyrodniczych "WILD LIFE CRIMES"																								
D. Monitoring of the impact of the project actions (obligatory)																									
D.1	D1 Monitoring ptaków z użyciem loggerów																								
D.2	D2 Przeprowadzenie badań genetycznych populacji rybołów w Polsce.																								
D.3	D3 Montaż kamer online oraz fotopułapek																								
D.4	D4 Ocena społeczno-ekonomicznego wpływu projektu oraz jego wpływu na ekosystemy																								
E. Public awareness and dissemination of results (obligatory)																									
E.1	E1. Warsztaty prowadzenia gospodarki rybackiej z uwzględnieniem obecności rybołowa																								
E.2	E2 Międzynarodowa konferencja ochrony rybołowa w Europie Środkowej.																								
E.3	E3 Organizacja cyklu warsztatów międzynarodowych																								
E.4	E4. Organizacja konkursu wiedzy o rybołowach w ramach World Osprey Week																								

